

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DZS 430.1.2026

Nr ewid. 79/2025/P/25/082/LSZ

Informacja o wynikach kontroli

OCHRONA RZEKI INY I JEJ DOPŁYWÓW PRZED ZANIECZYSZCZENIAM I

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest niezależna, profesjonalna kontrola zadań publicznych w interesie obywateli i państwa

p.o. Dyrektor Zachodniopomorskiej
Delegatury w Szczecinie

Jarosław Pułka

/podpisano elektronicznie/

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Katarzyna Budnikowska

/podpisano elektronicznie/

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Mariusz Haładaj

/podpisano elektronicznie/

Warszawa, marzec 2026 r.

Najwyższa Izba Kontroli

ul. Filtrowa 57

02-056 Warszawa

+48 22 444 50 00

nik@nik.gov.pl

www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ.....	4
1. Wprowadzenie	5
2. Ocena ogólna	6
3. Synteza.....	9
4. Wnioski	20
5. Ważniejsze wyniki kontroli	23
5.1. Realizacja zadań dotyczących ochrony rzeki Iny i jej dopływów przez Wody Polskie	23
5.2. Realizacja zadań dotyczących ochrony rzeki Iny i jej dopływów przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie	52
5.3. Realizacja zadań dotyczących ochrony rzeki Iny i jej dopływów przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska	64
5.4. Realizacja zadań dotyczących ochrony rzeki Iny i jej dopływów przez gminy oraz przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne	79
6. Załączniki.....	102
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe.....	102
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych.....	115
6.3. Stan JCWP według PMŚ i osiągnięcie celów środowiskowych	125
6.4. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności	128
6.5. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	129

WYKAZ SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ

gospodarowanie wodami	ciągła i systematyczna dbałość o racjonalne zarządzanie w sposób przynoszący pożądany pożytek społeczny z wyłączeniem marnotrawstwa (J. Szachułowicz, Prawo wodne. Komentarz, wyd. IV, Warszawa 2010, s. 11)
Inspekcja lub IOŚ	Inspekcja Ochrony Środowiska
jednolita część wód powierzchniowych lub JCWP	oddzielny i znaczący element wód powierzchniowych, taki jak: jezioro lub inny naturalny zbiornik wodny, sztuczny zbiornik wodny, struga, strumień, potok, rzeka i kanał lub ich części, morskie wody wewnętrzne, wody przejściowe lub wody przybrzeżne (art. 16 pkt 20 upw)
PGW WP lub Wody Polskie	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie
PMŚ	państwowy monitoring środowiska
Ramowa Dyrektywa Wodna lub RDW	Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz.U. UE. L. z 2000 r. Nr 327, str. 1, ze zm.)
RDOŚ	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
RZGW lub Regionalny Zarząd	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie (jednostka organizacyjna Wód Polskich, o której mowa w art. 239 ust. 3 pkt 2 upw)
SIGW	system informacyjny gospodarowania wodami, o którym mowa w art. 329 upw
system kanalizacji ogólnospławnej	rodzaj kanalizacji, w której ścieki bytowo-gospodarcze i wody opadowe (deszczowe, roztopowe) odprowadzane są jednym wspólnym systemem przewodów
UG/UM	urząd gminy, urząd miejski
ustawa o NIK	ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623)
ustawa Prawo wodne lub upw	ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2025 r. poz. 960)
WIOŚ lub Wojewódzki Inspektorat	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie
zlewnia	obszar lądu, z którego cały spływ powierzchniowy wód jest odprowadzany przez system strug, strumieni, potoków, rzek i kanałów do wybranego przekroju cieku (art. 16 pkt 77 upw)
ZWIOŚ lub Wojewódzki Inspektor	Zachodniopomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Szczecinie
ZZ lub Zarząd Zlewni	Zarząd Zlewni w Stargardzie (jednostka organizacyjna Wód Polskich, o której mowa w art. 239 ust. 3 pkt 3 upw)

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące

cel główny kontroli

Czy działania w zakresie ochrony wód rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami były prawidłowe i skuteczne?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy dyrektorzy RZGW i ZZ prawidłowo i rzetelnie gospodarowali oraz zarządzali zasobami wodnymi rzeki Iny i jej dopływów z uwzględnieniem ich ochrony przed zanieczyszczeniami?
2. Czy Regionalny Dyrektor prawidłowo i skutecznie zapobiegał pogorszeniu stanu środowiska oraz powstawaniu szkód w obrębie rzeki Iny i jej dopływów?
3. Czy Wojewódzki Inspektor prawidłowo, rzetelnie i skutecznie realizował zadania dotyczące zapobiegania pogorszeniu stanu wód oraz ograniczenia zanieczyszczenia rzeki Iny i jej dopływów?
4. Czy działania gmin w obszarze gospodarki wodno-ściekowej, utrzymania czystości i porządku oraz ochrony środowiska realizowano z uwzględnieniem zapewnienia ochrony zlewni rzeki Iny przed zanieczyszczeniami?
5. Czy gminne jednostki organizacyjne prawidłowo i rzetelnie realizowały zadania dotyczące odbioru nieczystości ciekłych oraz odprowadzania i oczyszczania ścieków, a także podjęły skuteczne działania na rzecz uporządkowania formalno-prawnego gospodarki ściekowej i ograniczenia emisji do wód rzeki Iny i jej dopływów?

Jednostki kontrolowane

Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie oraz Zarząd Zlewni w Stargardzie

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie

Urzędy gmin (2) i gminne jednostki organizacyjne (2) realizujące zadania gminy w zakresie odbioru i oczyszczania ścieków

Okres objęty kontrolą

1 stycznia 2022 r. do 30 maja 2025 r.

Istotnym elementem zarządzania wodami jest ich ochrona – zarówno poprzez skuteczne ograniczanie zanieczyszczeń, jak i zapewnienie odpowiedniej jakości. Na stan rzek i innych zbiorników wodnych wpływa nie tylko działalność prowadzona w ich bezpośrednim sąsiedztwie, lecz także na całym obszarze zlewni. Ponad połowę zlewni rzeki Iny zajmują tereny rolnicze z przewagą intensywnej gospodarki rolnej, 30% stanowią lasy, a pozostała część to obszary zurbanizowane.

Zlewnia Iny ma wyjątkową wartość przyrodniczą – rzeka wraz z dopływami stanowi siedlisko rzadkich gatunków roślin i zwierząt, a na jej obszarze wyznaczono liczne formy ochrony przyrody. Ina i jej dopływy, w szczególności Mała Ina, są również cenione przez wędkarzy ze względu na obecność różnorodnych, w tym wędrownych gatunków ryb. Niestety, cyklicznie pojawiają się doniesienia o zanieczyszczeniach rzeki, śniętych rybach i możliwych szkodach w ekosystemie wodnym Iny i jej dopływów. Wyniki monitoringu prowadzonego przez Inspekcję Ochrony Środowiska w ramach państwowego monitoringu środowiska potwierdzają zły stan wód powierzchniowych w tej zlewni. Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) przeprowadzona w 2022 r.¹ na podstawie danych z lat 2016–2021 wykazała, że spośród 24 analizowanych JCWP aż 22 oceniono jako znajdujące się w stanie złym. Ponadto, ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych² dla 26 JCWP wyznaczonych w zlewni Iny na lata 2022–2025³ wskazała, że aż 24 z nich są zagrożone brakiem realizacji tych celów.

Wyniki te, a także ustalenia kontroli doraźnej NIK z 2024 r. *Realizacja zadań w zakresie gospodarki ściekowej na terenie Gminy Miasto Stargard (S/23/003)*, stały się podstawą do oceny działań podejmowanych na rzecz ochrony wód rzeki Iny przed zanieczyszczeniami. Kontrolą objęto RDOŚ, WIOŚ, RZGW i ZZ, a także dwie gminy i dwie spółki realizujące zadania z zakresu gospodarki ściekowej na ich terenie. Dodatkowo, na zlecenie NIK, WIOŚ przeprowadził kontrole w czterech gminach i dziewięciu oczyszczalniach ścieków⁴.

¹ Klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego JCWP oraz oceny stanu JCWP dokonuje się nie rzadziej niż co trzy lata, w terminie do dnia 30 września roku, w którym przypadają klasyfikacja i ocena, na podstawie najbardziej aktualnych wyników badań z ostatnich sześciu lat.

² Przeprowadzona przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie.

³ W latach 2022–2025 w zlewni Iny wyznaczonych było 26 JCWP, a 24 w latach 2016–2021.

⁴ Szczegółowe informacje w tym zakresie zamieszczono w załączniku 6.1 Metodyka kontroli i informacje dodatkowe.

2. OCENA OGÓLNA

Realizacja działań na rzecz ochrony wód rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami nie była prawidłowa i skuteczna

Działania związane z ochroną rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami, podejmowane przez skontrolowane podmioty, nie były adekwatne do potrzeb wynikających ze złego stanu wód w zlewni rzeki Iny, a ich realizacja nie była prawidłowa, rzetelna oraz skuteczna.

I. Działania podejmowane przez skontrolowane organy Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, uwzględniały wprawdzie potrzebę ochrony wód Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami, lecz ze względów finansowych oraz organizacyjnych, w tym obowiązujących uregulowań prawnych, miały ograniczony zasięg i nie doprowadziły do wyeliminowania odprowadzania ścieków oraz wód opadowych i roztopowych bez wymaganych pozwoleń wodnoprawnych lub z naruszeniem ich warunków.

W Zarządzie Zlewni w Stargardzie m.in. z powodu problemów kadrowych żadne ze skontrolowanych postępowań o wydanie pozwoleń wodnoprawnych nie zakończyło się w terminie, a aż 77% obowiązujących pozwoleń nie zostało poddanych wymaganym, okresowym przeglądom. Skontrolowane organy Wód Polskich nie posiadały zbiorczych informacji o zanieczyszczeniach wprowadzonych do wód w zlewni rzeki Iny i nie prowadziły analizy ilości i wpływu ogółu odprowadzanych zanieczyszczeń na stan odbiorników w ramach prowadzonych postępowań o wydanie pozwoleń wodnoprawnych, ich przeglądów oraz podczas kontroli. Obowiązujące przepisy nie wymagały bilansowania ustalonych w pozwoleniach limitów zanieczyszczeń odprowadzanych do odbiorników, co mogło prowadzić do nadmiernej presji i negatywnego wpływu na stan wód. Organy wydające pozwolenia wodnoprawne podczas prowadzonych postępowań nie dysponowały również aktualnymi wynikami badań poziomu wszystkich substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego znajdujących się w poszczególnych rodzajach ścieków oraz wodach opadowych lub roztopowych, wskazanych w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 99 ust. 1 ustawy Prawo wodne, z uwagi na brak obowiązku ich przedłożenia przez wnioskodawców, co stwarzało ryzyko wydania przez organ pozwoleń na odprowadzanie ścieków lub wód niespełniających wymagań jakościowych.

Od 2018 r. dyrektor RZGW nie posiadał ustawowych uprawnień do ustalania warunków korzystania z wód regionu wodnego oraz warunków korzystania z wód zlewni, tj. narzędzia prewencyjnego ukierunkowanego na warunki regionalne i lokalne, obejmującego ograniczenia w korzystaniu z wód. Efektywne zarządzanie zasobami

wodnymi utrudniały także niekompletne i nieaktualizowane dane w prowadzonym informatycznym systemie gospodarowania wodami, a także gromadzenie m.in. wyników prowadzonych pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi w formie zbioru papierowych dokumentów otrzymywanych od podmiotów korzystających z usług wodnych, co ograniczało ich efektywną analizę. Nadal właściwe organy⁵ nie określiły w drodze porozumienia, o którym mowa w art. 349 ust. 12 ustawy Prawo wodne, zakresu oraz sposobu nieodpłatnego przekazywania informacji niezbędnych do monitoringu, oceny stanu wód oraz gospodarowania wodami.

II. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Szczecinie prawidłowo realizował ustawowe zadania w zakresie zapobiegania i naprawy szkód w środowisku, jednak sprawność i skuteczność tych działań były ograniczane m.in. brakiem kompetencji kontrolnych i uprawnień do zlecania kontroli innym organom. Ponadto prawny wymóg oceny – w ramach prowadzonych postępowań – wystąpienia mierzalnej znaczącej negatywnej zmiany w całej jednolitej części wód powierzchniowych wydłużał je i powodował, że zanieczyszczenia o charakterze lokalnym nie mogły zostać uznane za szkodę w środowisku niezwłocznie po ich wystąpieniu.

III. Zachodniopomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska rzetelnie realizował działania kontrolne związane z zapobieganiem oraz ograniczeniem zanieczyszczenia wód w zlewni rzeki Iny, ich skala była jednak uzależniona od możliwości organizacyjnych WIOŚ i ustalanych corocznie ogólnopolskich priorytetów kontroli Inspekcji Ochrony Środowiska, na których skupiały się jej działania kontrolne w poszczególnych latach. Wojewódzki Inspektor nie wykorzystywał skutecznie wyników badań automonitoringowych otrzymywanych od podmiotów korzystających z usług wodnych do sprawowania bieżącego nadzoru nad przestrzeganiem pozwoleń wodnoprawnych, ze względu na niezapewnienie ich analiz – z przyczyn organizacyjno-technicznych – niezwłocznie po otrzymaniu.

IV. Działania skontrolowanych gmin nie zapewniały właściwej ochrony wód w zlewni rzeki Iny przed zanieczyszczeniami. Brakowało skutecznego nadzoru nad gospodarowaniem nieczystościami ciekłymi na terenach nieskanalizowanych, w efekcie czego do oczyszczenia nie trafiło nawet ok. 87% takich nieczystości, a w trzech miejscowościach nieoczyszczone ścieki odprowadzane były bezpośrednio do środowiska. Także wody opadowe i roztopowe odprowadzane bez wymaganych pozwoleń wodnoprawnych lub z naruszeniem ich warunków. Modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, choć

⁵ Minister właściwy do spraw gospodarki wodnej, właściwy organ Inspekcji Ochrony Środowiska, właściwy organ ochrony przyrody i Główny Inspektor Sanitarny.

przyczyniała się do zmniejszenia ilości zanieczyszczeń wprowadzanych do wód, to z uwagi na ograniczone środki finansowe realizowana była w perspektywie wieloletniej.

V. Skontrolowane spółki wodociągowo-kanalizacyjne nie przestrzegały w pełnym zakresie obowiązków oraz warunków odprowadzania ścieków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz nie realizowały prawidłowo obowiązków związanych z odbiorem nieczystości ciekłych, m.in. z powodu przestarzałej i niesprawnej infrastruktury technicznej. Skutkowało to w szczególności odprowadzaniem do środowiska ścieków niespełniających ustalonych wymagań. Nie prowadziły także regularnej kontroli ilości i jakości odprowadzanych ścieków, w tym wprowadzania do urządzeń kanalizacyjnych zakazanych odpadów, substancji i ścieków, które mogły wpływać na jakość oczyszczonych ścieków.

Skala stwierdzonych nieprawidłowości w połączeniu z niedostatecznie skutecznymi działaniami podmiotów skontrolowanych na rzecz ochrony rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami, może przyczynić się do nieosiągnięcia dobrego stanu tych wód, co w konsekwencji będzie negatywnie wpływać na warunki przyrodnicze oraz walory turystyczne i rekreacyjne tego obszaru.

3. SYNTEZA

**Ograniczone
narzędzia ciągłego
monitorowania
zagrożeń
oraz zanieczyszczeń**

Dane o poziomie substancji objętych badaniem w wodach poszczególnych JCWP kontrolowane jednostki Wód Polskich pozyskiwały przede wszystkim z upublicznianych wyników pomiarów prowadzonych w ramach państwowego monitoringu środowiska, gdyż nadal nie funkcjonował krajowy system ciągłego monitoringu wód i alarmowania o zagrożeniu. Informacje o bieżących zanieczyszczeniach pochodziły głównie z otrzymywanych zgłoszeń. Przekazywane przez podmioty korzystające z wód dane o faktycznej ilości i jakości odprowadzanych ścieków nie były analizowane na bieżąco. Ponadto przepisy ustawy Prawo wodne nie nakładają obowiązku przekazywania Wodom Polskim wyników prowadzonych pomiarów dotyczących wód w zakresie określonym w pozwoleniach zintegrowanych, wydawanych przez marszałków województw i starostów, co ogranicza dostęp PGW WP do danych o ilości i jakości ścieków odprowadzanych na podstawie takich pozwoleń.

[str. 29–30, 34–35, 40]

**Brak danych
o rzeczywistej ilości
odprowadzonych
ścieków
oraz zanieczyszczeń
wprowadzonych do wód**

Kontrolowane jednostki Wód Polskich nie gromadziły zbiorczych danych o ładunkach zanieczyszczeń wprowadzonych do rzeki Iny i jej dopływów w latach 2022–2025⁶. W konsekwencji nie były prowadzone rzetelnie analizy ilości i wpływu ogółu zanieczyszczeń odprowadzanych wraz ze ściekami do wód, zarówno w ramach prowadzonych postępowań o wydanie pozwoleń wodnoprawnych, przeglądu tych pozwoleń jak i działalności kontrolnej. Prowadzone w Wodach Polskich ewidencje, w tym w systemach informatycznych, nie zawierały rzetelnych (kompletnych i aktualnych) danych o podmiotach korzystających z wód na podstawie pozwoleń wodnoprawnych oraz wprowadzanych przez nie zanieczyszczeniach, a także o rzeczywistej ilości pobranych wód i odprowadzonych ścieków. Sposób ewidencjonowania w RZGW oraz w ZZ otrzymywanych informacji o ilości i jakości odprowadzanych ścieków jako zbioru otrzymywanych informacji i sprawozdań w formie papierowej, nie zapewniał możliwości ich szybkiej i efektywnej analizy. Minister Infrastruktury w informacji przekazanej NIK podzielił stanowisko dotyczące potrzeby szerszego wykorzystania narzędzi informatycznych w zakresie gromadzenia, przekazywania oraz analizy danych odnoszących się do korzystania z wód. Poinformował, że Wody Polskie podjęły już działania pilotażowe zmierzające do usprawnienia procesu pozyskiwania i przetwarzania danych, w tym prace związane z digitalizacją dokumentacji otrzymywanej w formie papierowej oraz wdrażaniem narzędzi wspierających odczyty i archiwizację danych. Wskazał jednocześnie, że stworzenie jednolitego, interoperacyjnego systemu teleinformatycznego

⁶ Do zakończenia czynności kontrolnych przez NIK, tj. 30 maja 2025 r.

– umożliwiające bieżące, elektroniczne raportowanie danych przez podmioty korzystające z usług wodnych oraz zapewniające dostęp do tych danych wszystkim organom gospodarującym wodami – stanowiłoby istotne usprawnienie zarówno dla administracji, jak i użytkowników wód. Zapewnienie interoperacyjności i automatyzacji procesów przetwarzania danych umożliwiłoby szybszą analizę, poprawiłoby kompletność informacji oraz podniosło efektywność działań nadzorczych. Realizacja takiego przedsięwzięcia wymaga jednak uprzedniego określenia kompetencji poszczególnych instytucji oraz zapewnienia odpowiednich środków budżetowych, zarówno dla podmiotów korzystających z wód – które stanowiłyby główne źródło danych – jak i organów odpowiedzialnych za wykonanie, utrzymanie i rozwój systemu. [str. 25, 35–36]

Prace utrzymaniowe ograniczone limitami środków finansowych

Chociaż skontrolowane jednostki Wód Polskich przy planowaniu zadań związanych z utrzymaniem wód uwzględniały aktualny stan wiedzy naukowej dotyczący wpływu tych prac na stan wód, to zakres realizowanych prac nie był uzależniony od zidentyfikowanych potrzeb, ale od limitu środków przeznaczonych na ten cel. W 2022 r. objęto pracami utrzymaniowymi zaledwie 10,8% długości JCWP w zlewni rzeki Iny, w 2023 r. 9%, a w 2024 r. już tylko 8,5%. [str. 30–34]

Nieskuteczna identyfikacja podmiotów nielegalnie korzystających z wód i urządzeń wodnych

Identyfikacja przez skontrolowane jednostki Wód Polskich podmiotów korzystających z wód i urządzeń wodnych bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego opierała się głównie na danych z SIGW oraz zgłoszeniach o nielegalnym korzystaniu. Nieskuteczność tych działań wykazały kontrole NIK w gminach, podczas których ustalono odprowadzanie nieoczyszczonych ścieków oraz wód opadowych i roztopowych bez wymaganych pozwoleń. [str. 38–39, 96–97]

Niewielka liczba kontroli gospodarowania wodami i nieutworzenie Inspekcji Wodnej

Wody Polskie nie wykorzystywały optymalnie dostępnych instrumentów służących ochronie wód przed zanieczyszczeniami oraz poprawie ich stanu. W latach 2022–2025 RZGW objął kontrolami jedynie około 5% podmiotów posiadających pozwolenia wodnoprawne w zlewni rzeki Iny, realizując łącznie 15 kontroli, w tym 7 planowych. Przy takim tempie działań objęcie kontrolą wszystkich obowiązujących pozwoleń zajęłoby około 60 lat.

Ponadto w RZGW nie została utworzona Regionalna Inspekcja Wodna, która miała rozpocząć funkcjonowanie od 1 lipca 2024 r. i zgodnie z art. 251b ustawy Prawo wodne sprawować kontrolę m.in. nad przestrzeganiem przepisów ustawy oraz gospodarowaniem wodami. Zaniechanie utworzenia Inspekcji uzasadniono podjęciem przez Wody Polskie oraz Ministerstwo Infrastruktury działań zmierzających do zmian legislacyjnych, zakładających odstępianie od jej powołania. Jednocześnie w RZGW nie wdrożono skutecznych działań mających

na celu zwiększenie liczby kontroli oraz wzmocnienie nadzoru nad gospodarowaniem wodami w ramach dostępnych zasobów. [str. 36–38]

**Nieuzależnianie
możliwości zrzutu
ścieków od jakości
wód odbiornika
i wielkości przepływu
oraz brak pełnych
badań składu ścieków**

W obu skontrolowanych jednostkach Wód Polskich⁷ określano w pozwoleniach wodnoprawnych warunki wykonania urządzeń wodnych oraz usług wodnych. Ujmowano w nich także dodatkowe obowiązki m.in. dotyczące prowadzenia pomiarów jakości wód śródlądowych płynących poniżej i powyżej miejsca zrzutu ścieków. W tych przypadkach nie uzależniano jednak możliwości dokonywania zrzutów ścieków od uzyskanych wyników badania stanu wód odbiornika, co powodowało, że realizowane zrzuty mogły dodatkowo pogarszać już niezadowalający stan tych wód. W ograniczonym zakresie wprowadzono elementy uzależniające wielkość zrzutów od wielkości przepływu w odbiorniku⁸. Tymczasem według informacji uzyskanych przez NIK z Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowy Instytut Badawczy⁹, na rzece Inie, Małej Inie oraz Krąpieci obserwowana była znaczna oraz istotna zmienność wartości przepływów¹⁰. Zakres badań ścieku oczyszczonego określany w pozwoleniach wynikał z operatu wodnoprawnego dołączonego do wniosku o wydanie pozwolenia wodnoprawnego. Przed udzieleniem pozwolenia nie dokonywano pełnej analizy składu ścieków, gdyż obowiązujące przepisy nie wymagają przedłożenia takiego badania. Stwarza to ryzyko wydania przez organ pozwolenia na odprowadzanie oczyszczonych ścieków niespełniających wymagań jakościowych w odniesieniu do substancji nieuwzględnionych w badaniach. [str. 41–45]

**Nieuwzględnianie
przy wydawaniu
pozwoleń już
wprowadzanych
zanieczyszczeń**

Podczas wydawania pozwoleń wodnoprawnych skontrolowane organy Wód Polskich nie uwzględniały danych o zanieczyszczeniach, które są wprowadzane do wód na podstawie już obowiązujących pozwoleń. Nie analizowano wpływu na odbiornik łącznego dopuszczalnego zrzutu przez wszystkie uprawnione do tego podmioty, co mogło prowadzić do nadmiernej presji zanieczyszczeń na środowisko. Obowiązujące przepisy nie wymagały w ramach prowadzonych postępowań bilansowania ustalonych w pozwoleniach limitów zanieczyszczeń odprowadzanych do rzek.

Minister Infrastruktury w informacji przekazanej NIK wymienił działania podjęte w celu wprowadzenia systemowego rozwiązania dotyczącego oceny skumulowanej przy wydawaniu pozwoleń wodnoprawnych. Wskazał m.in., że w celu szczegółowej analizy wskazanego przez NIK problemu podjęto współpracę z Wodami Polskimi, Ministerstwem Klimatu

⁷ Regionalnym Zarządzie Gospodarki Wodnej w Szczecinie oraz Zarządzie Zlewni w Stargardzie.

⁸ W wyniku zrzutów ścieków przy małym przepływie, stężenie zanieczyszczeń w odbiorniku jest wyższe.

⁹ Dalej: IMGW – PIB.

¹⁰ Dane pochodzą ze zbiorów IMGW – PIB.

i Środowiska oraz urzędami marszałkowskim i trwa analiza zabranych informacji w tym zakresie. Po jej zakończeniu możliwe będzie określenie kierunków ewentualnych zmian legislacyjnych. [str. 45–46]

**Narzędzie prawne
dla dyrektorów RZGW**

Wśród problemów w RZGW wskazywano na niewystarczające obecnie narzędzia prawne możliwe do wykorzystania w celu ograniczenia presji pochodzących z rolnictwa, presji związanych z gospodarką ściekową oraz z odprowadzaniem wód opadowych i roztopowych. W ustawie Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r.¹¹ dostępny był instrument prawny określający warunki korzystania z wód regionu wodnego i zlewni ukierunkowany na warunki regionalne lub lokalne. Zdaniem NIK uszczegółowienie wymagań w zakresie stanu wód regionu wodnego, wynikające z ustalonych celów środowiskowych oraz określenie ograniczeń w korzystaniu z wód na obszarze regionu wodnego lub jego części, mogą przyczynić się do ograniczenia presji oraz osiągnięcia i utrzymania dobrego stanu tych wód. Instrument taki stanowiłby także wsparcie przy wydawaniu pozwoleń wodnoprawnych.

Minister Infrastruktury stwierdził w informacji przekazanej NIK, że przywrócenie instrumentu o charakterze warunków korzystania z wód regionu wodnego oraz warunków korzystania z wód zlewni, znanych z ustawy – Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r. lub wprowadzenie narzędzia o zbliżonym charakterze, może potencjalnie stanowić istotne wzmocnienie systemu prewencyjnego ograniczania presji antropogenicznych na wody, w szczególności w kontekście realizacji celów środowiskowych określonych zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną. Ewentualne wprowadzenie tego rozwiązania wymagałoby jednak analizy nowego systemu ochrony wód ukształtowanego na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne, która zastąpiła ww. ustawę z 2001 r., a także z uwzględnieniem zasad ochrony wód określonych w Ramowej Dyrektywie Wodnej. Obecny system prawny przewiduje wiele instrumentów mających na celu ochronę wód. Dopiero z uwzględnieniem kompleksowej analizy całego systemu można będzie ocenić, czy dodatkowy instrument prawny nie powieli obecnych rozwiązań, jest dodatkowym proporcjonalnym rozwiązaniem w zakresie dalszego ograniczania swobód i wolności obywatelskich, jest niezbędny i proporcjonalny w celu polepszenia ochrony wód i jakie byłyby koszty tego rozwiązania. [str. 51–52]

**Decyzje dopuszczające
zrzuty przez przelewy
burzowe, pomimo
złego stanu wód**

Pomimo zidentyfikowanego złego stanu wód w zlewni rzeki Iny i wskazywanego ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych Dyrektor Zarządu Zlewni na podstawie art. 80 ustawy Prawo wodne wydał decyzje dopuszczające wprowadzenie do wód rzeki Iny i Kanału

¹¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 1121, ze zm.; obowiązywało do 31 grudnia 2017 r.

**Nieterminowe
wydawanie pozwoleń
wodnoprawnych oraz
nieprzeprowadzenie
ich przeglądów**

Młyńskiego w Stargardzie ścieków przez ogółem 15 przelewów burzowych w ilości 53,6 tys. m³/rok. [str. 48–49]

W Zarządzie Zlewni żadne z objętych analizą 12 postępowań dotyczących wydania pozwoleń wodnoprawnych na terenie zlewni Iny nie zostało zakończone w terminie, o którym mowa w art. 35 § 3 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego¹². Z wyłączeniem okresów, o których mowa w art. 35 § 5 tej ustawy, postępowania prowadzono nawet do 209 dni. Opóźnienia w wydaniu decyzji wynikały m.in. z braków kadrowych i liczby prowadzonych postępowań przypadających na jednego pracownika. Z podobnych powodów nie zapewniono również przeprowadzenia przeglądów obowiązujących 105 ze 137 pozwoleń wodnoprawnych (77%) raz na cztery lata, tj. z zachowaniem terminu określonego w art. 416 ust. 1 upw. Nie przeprowadzono także wymaganych przez art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 13 lipca 2023 r. o rewitalizacji rzeki Odry¹³ przeglądów pięciu z 30 pozwoleń wodnoprawnych (17%). W konsekwencji nie przeanalizowano informacji o realizacji obowiązków i przestrzegania warunków wynikających z pozwoleń nieobjętych przeglądem.

[str. 41–42, 46–47]

**Brak ustawowego
obowiązku przeglądów
pozwoleń
na odprowadzanie
wód opadowych
i roztopowych**

Od 2018 r. wody opadowe i roztopowe zostały wyłączone z definicji ścieków określonej w upw, a tym samym z obowiązku przeglądu pozwoleń wodnoprawnych na ich odprowadzanie. Jednocześnie zagadnień tych RZGW i WIOŚ nie obejmowały kontrolami w latach 2022–2024. Nieprzestrzeganie warunków określonych w pozwoleniach stwierdzono podczas kontroli przeprowadzonych w dwóch urzędach gmin z trzech skontrolowanych¹⁴. Badania prowadzone w ramach PMŚ wykazały w zlewni rzeki Iny przekroczenia stężeń wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych, które mogą pochodzić m.in. ze źródeł komunikacyjnych.

Minister Infrastruktury w informacji udzielonej NIK stwierdził, że zmiany, które zaszły po uchwaleniu nowego Prawa wodnego być może zmniejszyły nadzór w zakresie wprowadzania wód opadowych do odbiorników, jednak takie konkluzje powinny wynikać z monitoringu stanu środowiska i danych zbieranych na podstawie zakresów wydanych pozwoleń i ich wpływu na stan wód, a także kontroli wykonywanych przez Wody Polskie i analiz dokonanych na ich podstawie. Poinformował także, że ewentualne zmiany legislacyjne powinny zostać poprzedzone pogłębioną analizą w zakresie wpływu tego rodzaju pozwoleń na środowisko wodne, stwierdzonych

¹² Dz. U. z 2024 r. poz. 572, ze zm.; dalej: K.p.a.

¹³ Dz. U. poz. 1963, dalej: ustawa o rewitalizacji Odry.

¹⁴ Nieprawidłowości stwierdzono w Urzędzie Miejskim w Stargardzie oraz Urzędzie Miasta w Chociwlu, a gmina Recz nie podjęła działań w celu uzyskania takich pozwoleń.

naruszeń w tym zakresie (analiza skali i wpływu nieprawidłowości na środowisko), a także zasadności wprowadzenia nowych obowiązków dla PGW WP (w zestawieniu z potencjalnymi efektami środowiskowymi oraz mając na uwadze, że w obecnym stanie prawnym jest możliwość przeprowadzania kontroli doraźnych). [str. 36, 47, 94, 97–99]

**Brak zgłoszeń
o szkodach
od podmiotów
korzystających
ze środowiska**

Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie¹⁵ nakłada obowiązki głównie na podmioty korzystające ze środowiska, zobowiązując je do zgłoszenia szkody lub zagrożenia szkodą organowi ochrony środowiska i WIOŚ dopiero jeśli podjęte działania zapobiegawcze okażą się nieskuteczne. W okresie objętym kontrolą nie wpłynęły do RDOŚ zgłoszenia od takich podmiotów (na podstawie art. 11 ustawy o zapobieganiu szkodom) w odniesieniu do rzeki Iny i jej dopływów, natomiast w tym czasie RDOŚ otrzymał siedem zgłoszeń z innych źródeł (na podstawie art. 24 ww. ustawy). Ze względu na brak obowiązku w RDOŚ nie identyfikowano samodzielnie zagrożeń szkodą w środowisku wód powierzchniowych na terenie zlewni rzeki Iny. [str. 52–55]

**Długotrwałe
postępowanie
dotyczące szkody
w wodach Iny**

W RDOŚ od czerwca 2023 r. w związku ze zgłoszeniem bezpośredniego zagrożenia szkodą w wodach rzeki Iny, prowadzone było postępowanie administracyjne w sprawie nałożenia na podmiot korzystający ze środowiska obowiązku przeprowadzenia działań zapobiegawczych i naprawczych. W tym czasie trwały konsultacje oraz nieskuteczne poszukiwania wykonawcy obliczeń i eksperckiej analizy dotyczącej oceny wystąpienia szkody według obowiązujących kryteriów. Czynnikiem wydłużającym postępowanie był także brak skutecznej wymiany informacji niezbędnych do wydania opinii przez RZGW. Po wszczęciu ww. postępowania podmiot dokonywał kolejnych zrzutów z kanalizacji ogólnospławnej poprzez przelewy burzowe do rzeki Iny. W 2024 r. ośmiokrotnie zrzucono ogółem 54,9 tys. m³ mieszaniny nieoczyszczonych ścieków i wód opadowych. Czas trwania oraz efekty postępowania prowadzonych przez Regionalnego Dyrektora oraz innych regionalnych dyrektorów (od których NIK uzyskała informacje¹⁶), uzależnione były m.in. od definicji szkody w wodach, a także obowiązujących kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku wód¹⁷. Warunkiem bezwzględny zastosowania przepisów ustawy o zapobieganiu szkodom jest bowiem występowanie działalności stwarzającej ryzyko szkody w środowisku, wymienionej w art. 3 tej ustawy, a szkodą w środowisku w wodach jest

¹⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 2187, dalej: ustawa o zapobieganiu szkodom.

¹⁶ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

¹⁷ W rozumieniu przepisów ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz. U. z 2020 r. poz. 2187) oraz rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 22 lipca 2019 r. w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku (Dz. U. poz. 1383), dalej odpowiednio: ustawa o zapobieganiu szkodom oraz rozporządzenie w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku.

mierzalna, znacząca negatywna zmiana przynajmniej jednego z elementów jakości lub ilości służących do klasyfikacji stanu JCWP¹⁸ (§ 3 rozporządzenia w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku). Tymczasem zrzuty zanieczyszczeń do wód zgłaszane jako szkody, mają najczęściej charakter lokalny. Do przeprowadzenia badań i oceny wpływu zdarzenia na całą JCWP (dużą jednostkę hydrograficzną) jest potrzebny znaczący czas, co w konsekwencji utrudnia jednoznaczne określenie w toku prowadzonego postępowania, że to właśnie dane zdarzenie, a nie inne występujące w międzyczasie czynniki, spowodowało szkodę.

Minister Klimatu i Środowiska w informacji przekazanej NIK podała, że trwają prace koncepcyjne nad zmianą ustawy o zapobieganiu szkodom oraz rozporządzenia w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku, w ramach których przygotowywane są rozwiązania doprecyzowujące i porządkujące przepisy w celu zwiększenia efektywności postępowań dotyczących szkód w środowisku. Mają one zapewnić usprawnienie procedur, przyspieszenie podejmowanych działań naprawczych oraz eliminację luk i wątpliwości interpretacyjnych utrudniających stosowanie przepisów w praktyce. [str. 55–58, 60–62]

**Ograniczone
uprawnienia organu
ochrony środowiska**

Na sprawność i skuteczność prowadzonych postępowań szkodowych nie bez znaczenia pozostaje brak kompetencji kontrolnych RDOŚ oraz do wykonywania badań, a także uprawnień do ich zlecenia organom IOŚ lub Wodom Polskim. [str. 60–62]

**Działalność
kontrolna WIOŚ**

Działania Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w zakresie ochrony rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami polegały m.in. na kontrolach podmiotów korzystających ze środowiska oraz weryfikacji usunięcia stwierdzonych naruszeń. Skala prowadzonych działań kontrolnych uzależniona była od zasobów kadrowych WIOŚ oraz ustalanych przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska celów i priorytetów działalności kontrolnej obowiązujących w poszczególnych latach. W latach 2022–2024 na terenie zlewni rzeki Iny przeprowadzono łącznie 71 kontroli (59 planowych i 12 doraźnych). W 55% kontroli inspektorzy WIOŚ stwierdzili nieprawidłowości i podjęli działania pokontrolne. [str. 64–65, 72–73, 75–76]

**Znikomą liczbą badań
własnych IOŚ**

W kontrolowanym okresie IOŚ nie prowadziła bezpośredniego monitoringu jakości ścieków w celu stwierdzenia warunków ich wprowadzania do wód lub do ziemi. Inspekcja Ochrony Środowiska w znikomym zakresie korzystała z własnych badań, głównie w sytuacjach interwencyjnych, opierając się na automonitoringu prowadzonym przez podmioty zobowiązane. Tymczasem podczas kontroli NIK i kontroli WIOŚ

¹⁸ Potencjału ekologicznego, stanu ekologicznego, chemicznego lub ilościowego.

przeprowadzonej na zlecenie NIK w jednostkach wykonujących usługi wodne stwierdzono m.in. nieregularne pobieranie próbek, a także ich pobieranie w miejscach lub przy użyciu metod niezgodnych z warunkami określonymi w pozwoleniach wodnoprawnych. W jednej z oczyszczalni próbki pobierał nieuprawniony pracownik, a w jednej ze spółek wodociągowo-kanalizacyjnych wykonywanie badań laboratoryjnych zlecano podmiotowi powiązanemu kapitałowo. Powyższe okoliczności mogły – zdaniem NIK – mieć wpływ na rzetelność wyników pomiarów automonitoringowych przedkładanych IOŚ. [str. 65–66, 97–99]

**Brak dostępu
do stałego
monitoringu wód**

ZWIOŚ nie miał dostępu do bieżących informacji o stanie wód i ich zanieczyszczeniu m.in. w wyniku nagłych zdarzeń, awarii lub celowych działań, co wpływało na możliwość niezwłocznej reakcji na takie zdarzenia. Informacje o zagrożeniach WIOŚ otrzymywał najczęściej w ramach zgłoszeń zewnętrznych. Ogólnopolski system monitorowania zagrożeń wód śródlądowych wraz z systemem wczesnego ostrzegania, który miał być wykonany przez Instytut Rybactwa Śródlądowego – Państwowy Instytut Badawczy¹⁹, nie został zakończony. W związku m.in. z opóźnieniami w realizacji przedsięwzięcia, nierozliczeniem w terminie otrzymanej zaliczki, brakiem dokumentacji potwierdzającej legalność instalacji urządzeń pomiarowych, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej²⁰ rozwiązał 23 grudnia 2024 r. umowę z IRŚ-PIB. [str. 67–69, 70–73]

**Brak bieżących analiz
wyników badań
automonitoringowych**

Wojewódzki Inspektor nie zapewnił przeprowadzania bieżącej analizy otrzymywanych wyników pomiarów ilości i jakości odprowadzanych ścieków. Uniemożliwiało to niezwłoczne ujawnienie i podjęcie działań w przypadkach nieprzestrzegania warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych. Na powyższe miał wpływ m.in. sposób przekazywania do WIOŚ przez poszczególne podmioty bardzo dużej liczby wyników w formie papierowej w zróżnicowanych terminach. WIOŚ nie posiadał systemu informatycznego umożliwiającego przekazywanie, gromadzenie i analizy wyników badań automonitoringowych. [str. 55, 73–77]

**Brak porozumienia
o przekazywaniu
informacji**

Sprawną i skuteczną wymianę informacji pomiędzy organami odpowiedzialnymi za ochronę wód ograniczała brak porozumienia, określającego rodzaj, zakres oraz sposób nieodpłatnego przekazywania informacji niezbędnych do monitoringu, oceny stanu wód oraz gospodarowania wodami, którego zawarcie przewiduje art. 349 ust. 12 upw,. Pomimo że przepis ten obowiązuje od 1 stycznia 2018 r., do zakończenia kontroli NIK porozumienia nie zawarto. [str. 55]

¹⁹ Dalej: IRŚ-PIB.

²⁰ Dalej: NFOŚiGW.

Brak oceny skumulowanego wpływu zanieczyszczenia na stan wód oraz wniosków i rekomendacji o charakterze systemowym

Działania ZWIOŚ koncentrowały się na ocenie zgodności działalności kontrolowanych podmiotów z warunkami określonymi w pozwoleniach wodnoprawnych lub zintegrowanych. Wojewódzki Inspektor nie analizował skumulowanego wpływu odprowadzanych ścieków na jakość wód powierzchniowych w zlewni rzeki Iny. Tymczasem nawet legalne i zgodne z pozwoleniami jednoczesne odprowadzanie ścieków przez wiele podmiotów lub w zmiennych warunkach hydrologicznych może prowadzić do zanieczyszczenia wód. W ramach realizacji zadań, o których mowa w art. 5 ust. 4 pkt 4 ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska²¹, ZWIOŚ nie prowadził analiz i nie opracowywał dokumentów, w których zawarte byłyby rekomendacje lub wnioski o charakterze systemowym dotyczące poprawy stanu wód w zlewni rzeki Iny. [str. 75, 77]

Ograniczone wykorzystanie opłat podwyższonych jako ekonomicznego środka prewencyjnego

Wojewódzki Inspektor nie nakładał niezwłocznie opłat podwyższonych za przekroczenie warunków pozwoleń wodnoprawnych lub zintegrowanych. W 2022 r. nie nałożył żadnej takiej opłaty. W okresie od 3 maja 2023 r. do 14 kwietnia 2025 r. wydał 31 decyzji, jednak dotyczyły one naruszeń z lat 2018–2020. Zwłoka w podejmowaniu działań mogła prowadzić do przekonania użytkowników wód o braku sankcji i obniżania skuteczności ich motywowania do ograniczania zanieczyszczania wód. [str. 77–78]

Nierzetelne prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków

We wszystkich skontrolowanych przez NIK i WIOŚ²² urzędach gmin²³ ewidencje zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków były niekompletne i nieaktualne, nie spełniając tym samym wymogów art. 3 ust. 3 pkt 1, 2 i 4 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach²⁴. Braki w ewidencjach negatywnie wpływały na skuteczność nadzoru nad gospodarowaniem nieczystościami ciekłymi, przez co ewidencje te nie mogły należycie służyć do realizacji celu określonego w art. 3 ust. 3 pkt 2 ucpg. [str. 83–85]

Brak należytego nadzoru nad postępowaniem z nieczystościami ciekłymi

Pomimo że od 9 sierpnia 2022 r. obowiązuje art. 6 ust. 5aa ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, burmistrzowie i wójtowie gmin skontrolowanych przez NIK i WIOŚ na zlecenie NIK²⁵ nie zapewnili przeprowadzania – zgodnie z planem kontroli – co najmniej raz na dwa lata kontroli posiadania przez właścicieli nieruchomości umów na wywóz nieczystości ciekłych oraz dowodów uiszczenia opłat za te usługi. Sposób i zakres nielicznych przeprowadzonych kontroli, nie zapewniał rzetelnego nadzoru nad prawidłowością postępowania z nieczystościami ciekłymi.

²¹ Dz. U. z 2024 r. poz. 425, dalej: ustawa o IOŚ.

²² Na zlecenie NIK na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK.

²³ Urzędy miejskie w: Chociwlu, Reczu, Stargardzie, Suchaniu, Dobrzanach oraz urzędy gmin w: Dolicach i Starej Dąbrowie.

²⁴ Dz. U. z 2025 r. poz. 733; dalej: ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach lub ucpg.

²⁵ Na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK.

W obu skontrolowanych przez NIK gminach burmistrzowie nie weryfikowali prawidłowości i rzetelności sporządzania sprawozdań przedkładanych przez przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych na terenie swoich gmin. Przeprowadzone przez NIK badania wykazały, że sprawozdania nie zawierały wszystkich wymaganych danych lub zawierały dane nieprawidłowe, a przedsiębiorcy nie byli wzywani do uzupełnienia braków lub korekty. Niepełne dane w sprawozdaniach ograniczały możliwość ich wykorzystania do nadzoru nad postępowaniem z nieczystościami ciekłymi. [str. 86–88]

**Odprowadzanie
do środowiska
nieoczyszczonych
nieczystości ciekłych**

Dane za lata 2022–2024 dotyczące zużycia wody i odbioru nieczystości ciekłych na nieskanalizowanych obszarach gmin skontrolowanych przez NIK wykazały, że ilość odebranych nieczystości była aż dziesięciokrotnie mniejsza niż pobranej wody, co może wskazywać na odprowadzanie w tym czasie do środowiska nawet 438,3 tys. m³ nieoczyszczonych ścieków. Dane te nie były jednak analizowane w urzędach gmin. W konsekwencji czego nie podjęto adekwatnych działań zapobiegających zanieczyszczeniu środowiska. [str. 88–90]

**Brak gminnych
planów zarządzania
kryzysowego**

W obu skontrolowanych przez NIK gminach, przez cały okres objęty kontrolą, nie zapewniono obowiązywania gminnych planów zarządzania kryzysowego. Brak takich planów oraz innych procedur związanych z reakcją na zanieczyszczenie wód może utrudnić postępowanie w sytuacji kryzysowej, w związku z koniecznością podejmowania działań doraźnych, obarczonych ryzykiem błędu lub zwłoki w zapewnieniu adekwatnych sił i środków, niezbędnych do reakcji na zagrożenie. [str. 90–91]

**Nierzetelne
i nieskuteczne
działania na rzecz
ochrony wód rzeki Iny
i jej dopływów**

W każdej ze skontrolowanych gmin wystąpiły zdarzenia, wskazujące na niezapewnienie ochrony wód rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniem, pomimo istniejącego systemu oczyszczania ścieków oraz zrealizowanych i rozpoczętych inwestycji, mających na celu poprawę jakości ścieków oczyszczonych. Sytuacje takie wynikały m.in. z nieodpowiedniego stanu technicznego urządzeń, które były niezdolne do oczyszczania ścieków w stopniu odpowiadającym wymaganiom prawnym lub nieprzestrzegania warunków pozwoleń wodnoprawnych. Wyniki kontroli NIK oraz ZWIOŚ – przeprowadzonych na zlecenie NIK²⁶ – wykazały we wszystkich skontrolowanych gminach oraz przedsiębiorstwach wodociągowo-kanalizacyjnych nieprawidłowości dotyczące nieposiadania wymaganych pozwoleń wodnoprawnych na usługi wodne lub naruszenia warunków obowiązujących pozwoleń przy realizacji usług wodnych. [str. 93–99]

²⁶ Na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK.

**Nierzetelny
nadzór spółek
nad przestrzeganiem
przez mieszkańców
i podmioty przepisów
oraz umów**

W badanym okresie spółki wodociągowo-kanalizacyjne w Chociwlu i w Reczu nie prowadziły regularnych kontroli ilości oraz jakości odprowadzanych ścieków bytowych i przemysłowych, odprowadzania wód opadowych do kanalizacji sanitarnej oraz nielegalnego podłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej. Przedsiębiorstwa te nie dysponowały wiedzą, czy przestrzegane są zakazy określone w art. 9 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków²⁷ oraz zawartych umowach mające na celu ochronę środowiska oraz urządzeń służących do odprowadzania i oczyszczania ścieków. Nie zapewniły również wymaganych warunków wprowadzania nieczystości ciekłych do stacji zlewnych. [str. 99–100]

**Ryzyko nieosiągnięcia
celów środowiskowych**

Dane państwowego monitoringu środowiska o jakości wód i ekosystemów wodnych dla przebadanych w latach 2023–2024 jednolitych części wód powierzchniowych w zlewni Iny wskazują, że zmiany stanu tych wód w zakresie elementów biologicznych, hydromorfologicznych i fizykochemicznych mogą uniemożliwić osiągnięcie zakładanych celów środowiskowych. [str. 125–127]

²⁷ Dz. U. z 2024 r. poz. 757, dalej: uozzwizość.

4. WNIOSKI

Z uwagi na zły stan wód powierzchniowych w całej Polsce, a nie tylko w zlewni rzeki Iny, biorąc pod uwagę ustalenia kontroli, w tym informacje pozyskane przez NIK z niekontrolowanych jednostek, a także zidentyfikowane problemy o charakterze ogólnokrajowym w działalności podmiotów działających na rzecz ochrony wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniami, w celu zapewnienia sprawnego oraz skutecznego zarządzania i gospodarowania wodami, w tym ich ochrony przed zanieczyszczeniami, Najwyższa Izba Kontroli wnioskuje o:

**Minister Klimatu
i Środowiska**

Kontynuowanie w Ministerstwie Klimatu i Środowiska prac koncepcyjnych i na ich podstawie podjęcie działań organizacyjnych oraz zaproponowanie rozwiązań legislacyjnych mających na celu uporządkowanie i doprecyzowanie przepisów ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie oraz rozporządzenia w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku w zakresie kryteriów odnoszących się do uznania szkody w środowisku wód także zdarzeń lokalnych, które powodują znaczące negatywne zmiany jakości lub ilości wód w obrębie ich wystąpienia, a nie wyłącznie w całej jednolitej części wód powierzchniowych, dla zwiększenia skuteczności i efektywności prowadzonych postępowań.

**Minister
Infrastruktury**

1. Przeprowadzenie oceny wykorzystania oraz skuteczności dostępnych mechanizmów nadzoru nad legalnością oraz jakością odprowadzanych wód opadowych i roztopowych, analiz wpływu nieprawidłowości związanych z odprowadzaniem tych wód na stan środowiska, a także analiz zasadności wprowadzenia nowych obowiązków dla Wód Polskich, związanych z nadzorem nad odprowadzaniem wód opadowych i roztopowych.

2. Kontynuowanie podjętych w Ministerstwie Infrastruktury działań związanych ze szczegółową analizą zagadnienia przeprowadzania oceny skumulowanego wpływu zrzutów wszystkich zanieczyszczeń na stan odbiornika, w celu zapewnienia monitorowania całkowitej ilości zanieczyszczeń, które mogą zostać odprowadzane do wód i ograniczenia negatywnej presji zanieczyszczeń na środowisko wód, a po jej zakończeniu określenie kierunków zmian legislacyjnych.

3. Przeanalizowanie zasadności przywrócenia dyrektorom regionalnych zarządów gospodarki wodnej uprawnień do ustalania warunków korzystania z wód regionu wodnego oraz warunków korzystania z wód zlewni, jako narzędzia prewencyjnego obejmującego ograniczenia w korzystaniu z wód niezbędne dla zapewnienia ich ochrony i osiągnięcia celów środowiskowych lub stworzenia narzędzia o podobnym

charakterze oraz umiejscowienia takich narzędzi w obowiązującym porządku prawnym.

4. Kontynuowanie działań na rzecz szerszego wykorzystania narzędzi informatycznych, w tym dedykowanych systemów, m.in. przy przekazywaniu do właściwych organów wyników pomiarów ilości pobieranych wód oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, dla zapewnienia dostępu organom odpowiedzialnym za nadzór nad korzystaniem z wód do aktualnych, kompletnych i możliwych do natychmiastowego wykorzystania danych, w tym przygotowanie projektów niezbędnych zmian legislacyjnych oraz zabezpieczenie środków finansowych koniecznych na wdrożenie tych narzędzi.

5. Zapewnienie przez Ministra Infrastruktury zawarcia porozumienia, o którym mowa w art. 349 ust. 12 ustawy Prawo wodne, a także zintensyfikowanie prac nad projektem zmian legislacyjnych, mających na celu modyfikację tego przepisu, poprzez rozszerzenie zakresu podmiotowego stron porozumienia o właściwy organ Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.

**Wójtowie,
burmistrzowie
i prezydenci miast**

Zapewnienie skutecznego egzekwowania od właścicieli nieruchomości położonych na terenach nieskanalizowanych prawidłowego gromadzenia i usuwania nieczystości ciekłych.

**Kierujący
przedsiębiorstwami
wodociągowo-
kanalizacyjnymi**

Zapewnienie regularnych kontroli ilości i jakości odprowadzanych ścieków oraz realizacji obowiązków określonych w umowach na wprowadzanie nieczystości ciekłych do stacji zlewnych.

Wyniki kontroli wskazują także, że nadal aktualne pozostają wnioski NIK skierowane do:

**Ministra Klimatu
i Środowiska**

O zapewnienie w uzgodnieniu z Ministrem Infrastruktury ram prawnych dla funkcjonowania systemu stałego monitoringu zagrożeń śródlądowych wód powierzchniowych wraz z systemem wczesnego ostrzegania oraz form i sposobu prowadzenia planowanego monitoringu (sformułowany po kontroli P/25/001 *Wykonanie budżetu państwa w 2024 r. w częściach: 41 – Środowisko oraz 51 – Klimat*).

**Ministra
Infrastruktury**

O podjęcie działań legislacyjnych mających na celu zapewnienie, aby właściwe organy Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie otrzymywały wyniki pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi prowadzonych przez podmioty korzystające z usług wodnych, w zakresie określonym w pozwoleniach zintegrowanych (sformułowany po kontroli D/22/505).

**Organów wydających
pozwolenia
wodnoprawne/pozwolenia
zintegrowane**

O podjęcie działań zmierzających do zintensyfikowania działań kontrolnych dotyczących gospodarowania wodami, w tym do objęcia takimi działaniami większej liczby podmiotów gospodarujących wodami. (sformułowany po kontroli D/22/505).

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. REALIZACJA ZADAŃ DOTYCZĄCYCH OCHRONY RZEKI INY I JEJ DOPŁYWÓW PRZEZ WODY POLSKIE

Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej oraz Dyrektor Zarządu Zlewni podejmowali działania w celu prawidłowego i rzetelnego gospodarowania oraz zarządzania zasobami wodnymi, w tym rzeki Iny i jej dopływów z uwzględnieniem ich ochrony przed zanieczyszczeniami, jednak nie były one w pełni prawidłowe i skuteczne.

Działania organów Wód Polskich polegały głównie na wydawaniu pozwoleń wodnoprawnych na odprowadzanie wód opadowych i roztopowych, a także na naliczaniu opłat za odprowadzanie takich wód. Nie identyfikowano natomiast skutecznie przypadków nielegalnego korzystania z wód oraz nieprzestrzegania warunków i wymogów określonych w wydanych decyzjach. Skontrolowane jednostki organizacyjne Wód Polskich nie posiadały także zbiorczych informacji o ładunkach zanieczyszczeń wprowadzonych do rzeki Iny i jej dopływów w latach 2022–2025²⁸, w konsekwencji dane o tych ładunkach oraz rzeczywistej ilości odprowadzanych ścieków nie były uwzględniane przy wydawaniu kolejnych pozwoleń. W ZZ postępowania administracyjne dotyczące wydania pozwoleń wodnoprawnych prowadzone były przewlekłe, a wymaganymi okresowymi przeglądami nie objęto większości pozwoleń. Nie były prowadzone także bieżące analizy wyników ilości i jakości ścieków odprowadzanych do wód i do ziemi w zlewni rzeki Iny, a także analizy dotyczące wpływu zrzutów ścieków i wód na ryzyko nieosiągnięcia celów środowiskowych w JCWP w założonej perspektywie czasowej. W latach 2023–2025²⁹ nie identyfikowano potrzeb inwestycyjnych, a zakres rzeczowy prac utrzymaniowych na ciekach w zlewni rzeki Iny uzależniony był od wielkości środków finansowych, którymi dysponowały kontrolowane jednostki. Na prawidłowość oraz terminowość realizacji objętych kontrolą zadań, a także ich zakres i skalę wpływ miały przede wszystkim ograniczone zasoby kadrowe i finansowe.

²⁸ Do czasu zakończenia kontroli NIK, tj. 30 maja 2025 r.

²⁹ Do czasu zakończenia kontroli NIK, tj. 30 maja 2025 r.

5.1.1. GOSPODAROWANIE WODAMI W ZLEWNI INY

Obowiązujące pozwolenia wodnoprawne na terenie zlewni Iny

Według danych posiadanych przez RZGW liczba obowiązujących pozwoleń wodnoprawnych, na podstawie których wprowadzano ścieki oraz wody opadowe i roztopowe do rzeki Iny i jej dopływów oraz do innych odbiorników na terenie zlewni Iny wyniosła: 355 w 2022 r., 338 w 2023 r., 324 w 2024 r. oraz 314 w 2025 r.³⁰, w tym jedno pozwolenie obejmowało usługę wodną polegającą na wprowadzaniu zasolonych odpadowych wód geotermalnych. W latach tych obowiązywało także jedno pozwolenie zintegrowane obejmujące usługi wodne, wydane przez Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego. Liczba obowiązujących pozwoleń na pobór wód z rzeki Iny i jej dopływów wyniosła: 36 w 2022 r., po 34 w 2023 r. i 2024 r. oraz 26 pozwoleń w 2025 r.³¹

Pobór i odprowadzanie wód oraz odprowadzanie ścieków

Ilość wód opadowych i roztopowych, ścieków lub ich mieszaniny z wodami, odprowadzonych do wód rzeki Iny i jej dopływów oraz do innych odbiorników i do ziemi na terenie zlewni Iny wyniosła: 10,9 mln m³ w 2022 r., 11,4 mln m³ w 2023 r. oraz 10,2 mln m³ w 2024 r.³² Podmiotami, które wprowadzały największą ilość oczyszczonych ścieków były oczyszczalnie ścieków znajdujące się przy największych ośrodkach miejskich na tym obszarze, tj. w Stargardzie, Goleniowie i Choszcznie. Ilość wód pobranych z rzeki Iny i jej dopływów wyniosła: 33,8 tys. m³ w 2022 r. i 3,5 tys. m³ w 2023 r.³³ Zmniejszenie ilości pobranych wód wynikało z wygaśnięcia pozwolenia wodnoprawnego udzielonego operatorowi gazociągów.

Zidentyfikowane ścieki odprowadzone bez pozwolenia

W latach 2022–2024 na obszarze zlewni rzeki Iny Wody Polskie zidentyfikowały 11 podmiotów, które odprowadziły ścieki do rzeki Iny lub jej dopływów bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego. Łączna ilość tak odprowadzonych ścieków wyniosła: 62,2 tys. m³ w 2022 r., 139,7 tys. m³ w 2023 r. i 134,2 tys. m³ w 2024 r. Stanowiło odpowiednio 0,55%, 1,22% i 1,31% odprowadzonych ścieków oraz wód opadowych i roztopowych. Podmioty te, za odprowadzanie ścieków bez pozwolenia, wniosły opłaty podwyższone oraz od 2024 r. administracyjne kary pieniężne, które zastąpiły opłatę podwyższoną.

³⁰ Stan na 17 stycznia 2025 r.

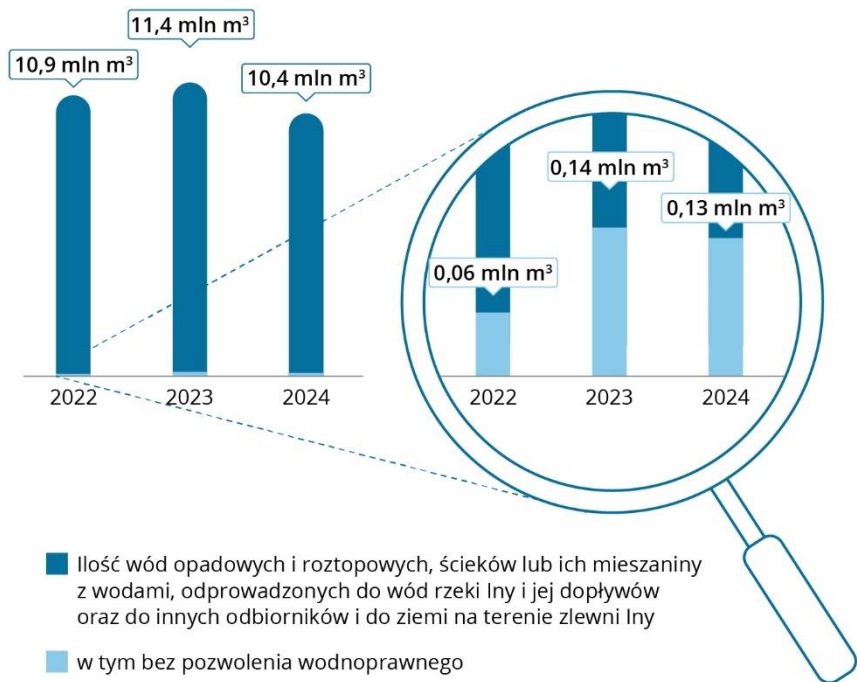
³¹ Stan na 17 stycznia 2025 r.

³² W tym wód opadowych i roztopowych odprowadzonych systemami kanalizacji deszczowej odpowiednio: 281,1 tys. m³, 361,5 tys. m³ oraz 357,3 tys. m³.

³³ Na 1 kwietnia 2025 r. takie dane za 2024 r. nie były jeszcze dostępne w RZGW.

Infografika nr 1

Ilość wód opadowych i roztopowych, ścieków lub ich mieszaniny z wodami, odprowadzonych do wód rzeki Iny i jej dopływów oraz do innych odbiorników i do ziemi na terenie zlewni Iny, w tym bez pozwoleń wodnoprawnych.

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych przekazanych przez RZGW.

W RZGW nie były prowadzone zbiorcze analizy dotyczące wpływu zrzutów ścieków oraz wód na osiągnięcie celów środowiskowych. Analizy takie były elementem postępowań administracyjnych dotyczących poszczególnych zgód wodnoprawnych, na podstawie przedkładanej przez wnioskodawców dokumentacji.

Brak danych o ilości zanieczyszczeń wprowadzonych do wód

RZGW i ZZ nie posiadały zbiorczych informacji o ładunkach zanieczyszczeń wprowadzonych do rzeki Iny i jej dopływów w latach 2022–2025³⁴, gdyż jak wyjaśniono wymagałoby to dodatkowych i bardzo czasochłonnych analiz oraz obliczeń. Od III kw. 2024 r. ZZ posiadał aplikację do wyliczania opłat, w której rejestrowane były dane o wprowadzonych ładunkach zanieczyszczeń, ale obejmowała ona cały obszar działania ZZ i wydzielenie danych dla zlewni rzeki Iny, ze względu na pracochłonność i czasochłonność, nie było możliwe w czasie kontroli NIK. Tym samym organ odpowiedzialny za gospodarowanie wodami nie posiadał zbiorczych informacji, ile zanieczyszczeń oraz jakiego rodzaju zostało wprowadzonych do wód w zlewni rzeki Iny w latach 2022–2024.

³⁴ Do czasu zakończenia kontroli NIK, tj. 30 maja 2025 r.

Prowadzenie ewidencji, o której mowa w art. 302 upw w sposób ograniczający sprawne pozyskanie i udostępnienie danych

W ZZ ewidencja, o której mowa w art. 302 ust. 1 pkt 1–3 ustawy Prawo wodne, prowadzona była w formie zbioru papierowych sprawozdań składanych przez podmioty korzystające z wód na podstawie art. 304 ust. 1 tej ustawy. Zawierały one wyniki prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym. Artykuł 302 upw nie określa formy prowadzenia przez Wody Polskie ewidencji, wskazując jedynie zakres informacji, które powinny być nią objęte oraz obowiązek jej corocznej aktualizacji. Biorąc jednak pod uwagę określony w art. 302 ust. 2 tej ustawy obowiązek udostępniania ewidencji do wglądu, a także przewidzianą w art. 283 ust 5 tej ustawy możliwość wykorzystania informacji z ewidencji, o której mowa w art. 302 ust. 1 przez właściwy organ IOŚ na potrzeby ustalenia wysokości opłaty podwyższonej, o której mowa w art. 280 pkt 2 lit. a upw – zdaniem NIK – forma tej ewidencji powinna umożliwiać sprawną realizację tych uprawnień i obowiązków. Dane z kompletnej i aktualizowanej ewidencji powinny stanowić podstawę do sporządzania analiz i raportów, wykonywania opracowań oraz stanowić źródło danych do opracowania planów gospodarowania wodami.

5.1.2. PRZYGOTOWANIE DO REALIZACJI ZADAŃ ORAZ ŹRÓDŁA INFORMACJI O ZANIECZYSZCZENIU WÓD

Wystarczające przygotowanie organizacyjno-kadrowe RZGW, a niewystarczające ZZ

Organizacyjnie RZGW był przygotowany do realizacji zadań związanych z ochroną wód powierzchniowych, w tym rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami, także na wypadek nagłych zdarzeń. W zakresach zadań i obowiązków służbowych pracowników zatrudnionych m.in. w wydziałach: Zgód Wodnoprawnych, Zarządzania Środowiskiem, Planowania w Gospodarowaniu Wodami, Utrzymania, Inwestycji, Systemu Informacyjnego Gospodarowania Wodami, a także w Centrum Operacyjnym Ochrony Przeciwpowodziowej, ujęto zadania odnoszące się do nadzoru nad gospodarowaniem wodami powierzchniowymi, monitorowania ich jakości i ochrony przed zanieczyszczeniami. W ZZ zadania obejmujące gospodarowanie wodami powierzchniowymi przypisano w zakresach obowiązków pracownikom działów: Inwestycji, Zarządzania Środowiskiem, Utrzymania, Opłat, Zgód Wodnoprawnych, Współpracy z Użytkownikami Wód oraz Systemu Informacyjnego Gospodarowania Wodami. RZGW posiadał na ogół wystarczającą liczbę pracowników do realizacji tych zadań, którzy posiadali kwalifikacje i doświadczenie zawodowe, umożliwiające prawidłowe wykonywanie powierzonych obowiązków. Niemniej jednak wśród barier ograniczających realizację zadań Zastępca Dyrektora ds. Usług Wodnych w RZGW wskazała

niewystarczające limity etatowe, jakie przyznane są RZGW wraz z podległymi jednostkami, w tym nadzorami wodnymi i zarządami zlewni. Podała, że trzy lub czteroosobowa obsada kadrowa nadzorów wodnych nie pozwalała na skuteczną realizację powierzonych zadań. Zdaniem Zastępcy Dyrektora w przypadku możliwości zwiększenia zatrudnienia w Dziale Zgód Wodnoprawnych ZZ mogłyby być prowadzone szersze i skuteczniejsze działania związane z kontrolą realizacji pozwoleń wodnoprawnych, a w Dziale Systemu Informacyjnego Gospodarowania Wodami efektywnej prowadzone ewidencje cieków i urządzeń wodnych oraz pozwoleń wodnoprawnych, a także ewidencje stanu własnościowego działek geodezyjnych.

**Niedobory
kadrowe w ZZ
oraz nieutworzenie
części komórek
organizacyjnych**

W okresie objętym kontrolą przeciętne zatrudnienie w Zarządzie Zlewni wynosiło od 32 do 35 osób³⁵, ale w odniesieniu do dziewięciu pracowników (28% zatrudnionych) wystąpiły długotrwałe absencje. Wskazywane w wyjaśnieniach przyczyny powstania zidentyfikowanych przez NIK nieprawidłowości związane były w większości z niewystarczającymi zasobami kadrowymi tej jednostki. Dyrektor ZZ ustnie informował Dyrektora RZGW o brakach kadrowych. W latach 2022–2024 nie uzyskał z RZGW informacji o dostępnej liczbie etatów. Dopiero w 2025 r. etaty przypisane zostały do każdego ZZ. W związku z dużą liczbą zaległych spraw, wynikającą z niedostatecznej obsady kadrowej, w okresie od 25 września do 31 grudnia 2023 r. wykonywanie zadań dotyczących zgód wodnoprawnych zlecono na podstawie umowy cywilnoprawnej. W 2024 r. Dyrektor RZGW na okresy kilkumiesięczne zawarł porozumienia z dwiema osobami z Zarządu Zlewni w Szczecinie oraz z trzema osobami z RZGW w Szczecinie, dotyczące wsparcia i pomocy pracy Działu Zgód Wodnoprawnych w ZZ. W 2025 r. praca tego Działu wspierana była także przez pracowników Zarządu Zlewni w Koszalinie, Gryficach i Szczecinie. W ZZ nie funkcjonowały trzy z 13 komórek organizacyjnych wskazanych w § 63 pkt 3–5 Regulaminu organizacyjnego³⁶, określającego strukturę organizacyjną zarządów zlewni w tym: samodzielne stanowisko pracy ds. ochrony przeciwpowodziowej; Zespół ds. Obiektu Hydrotechnicznego; a także do 31 sierpnia 2023 r. Zespół ds. Wsparcia Technicznego. Pracownikowi zatrudnionemu w Zespole Wsparcia Technicznego, nie powierzono pisemnie żadnych zadań wynikających z zakresu działania tej komórki organizacyjnej. Nie zapewniono także równomiernego obciążenia pracowników oraz w pełni terminowego i zgodnego z obowiązującymi przepisami wykonania przydzielonych zadań w przypadkach długotrwałych absencji pracowników ZZ.

³⁵ Na koniec lat 2022–2024 w przeliczeniu na pełnozatrudnionych zatrudnienie wynosiło odpowiednio 34, 30 oraz 33.

³⁶ Wprowadzonego zarządzeniem nr 80/2019 Prezesa z 31 grudnia 2019 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Państwowemu Gospodarstwu Wodnemu Wody Polskie, ze zm.

Przykład

W latach 2022–2025 (do 19 marca) u dziewięciu pracowników ZZ wystąpiły długotrwałe absencje wynoszące łącznie 2981 dni. W przypadku 66,7% (tj. sześciu) osób nieobecnych łącznie przez 42,9% wskazanych dni (tj. 1 279) nie zapewniono równomiernego obciążenia obowiązkami służbowymi, w tym w Dziale:

- Inwestycji w okresie od 1 października do 12 listopada 2023 r., tj. przez 42 dni i pracę w tej komórce wykonywała wówczas tylko jedna osoba (w 2022 r. zatrudnionych było w tej komórce od trzech do czterech osób, a w 2024 r. od dwóch do trzech osób);
- Zarządzania Środowiskiem w okresach od 1 stycznia do 30 listopada 2022 r. oraz od 9 września do 11 grudnia 2024 r., tj. przez odpowiednio 333 dni oraz 93 dni (łącznie 426) i pracę w tym dziale wykonywała wówczas jedna osoba (w 2023 r. zatrudnionych było w tej komórce organizacyjnej od dwóch do trzech osób);
- Utrzymania w okresie od 22 sierpnia 2023 r. do 19 marca 2025 r. tj. przez 575 dni. Przyjęta w tym czasie do pracy za nieobecnego pracownika nowa osoba, oddelegowana została do innego działu;
- Systemu Informacyjnego Gospodarowania Wodami w okresie od 20 marca do 24 maja 2022 r., tj. przez 65 dni i pracę w tym dziale wykonywała wówczas tylko jedna osoba (w 2022 r. w tej komórce pracę wykonywały przeciętnie dwie osoby);
- Współpracy z Użytkownikami Wód – jedyny pracownik działu był nieobecny w okresach od 21 marca 2022 r. do 6 listopada 2023 r. oraz od 7 grudnia 2023 r. do 6 maja 2024 r., tj. przez odpowiednio 595 dni oraz 151 dni (łącznie 746 dni); od 7 grudnia 2023 r. do 6 maja 2024 r. zadania działu wykonywał pracownik oddelegowany z Nadzoru Wodnego w Stargardzie, a w pozostałym okresie nie zapewniono zastępstwa.

Przygotowanie techniczno-sprzętowe

RZGW dysponował zasobem techniczno-sprzętowym niezbędnym do prowadzenia nadzoru nad gospodarowaniem wodami, w tym zanieczyszczeniem³⁷. Pracownicy w Dziale Utrzymania ZZ od 14 grudnia 2022 r. dysponowali działkiem wodno-pianowym do natleniania i schładzania wody, czterema motopompami szlamowymi oraz ośmioma zaporami przeciwpowodziowymi, a od 14 sierpnia 2024 r. także przenośnym wieloparametrowym miernikiem do badania jakości wody wraz z sondą pomiarową. W ramach współpracy, zgodnie z potrzebami,

³⁷ W tym: 47 samochodów, dziewięć łodzi, siedem quadów, dwie przyczepy, trzy motorówki, dwa statki kontrolno-inspekcyjne, dwa pchacze, bezzałogową platformę latającą wraz z wyposażeniem, dron, ponton, skaner laserowy z oprogramowaniem, zestaw do pozyskiwania danych fotogrametrycznych, 20 lornetek, dwa noktowizory, 33 aparaty fotograficzne, trzy cyfrowe sondy, cyfrową kamerę video, kamerę endoskopową inspekcyjną

**PMŚ oraz zgłoszenia
głównym źródłem
informacji
o zanieczyszczeniach
w wodach i stanie wód**

sprzęt był udostępniany pomiędzy jednostkami organizacyjnymi Wód Polskich. W trakcie kontroli nie stwierdzono przypadków niewykonania zadań lub zwłoki w ich wykonaniu, z powodu braku niezbędnego sprzętu.

W latach 2022–2025³⁸ skontrolowane jednostki Wód Polskich nie miały dostępu do ciągłego monitoringu parametrów wody rzeki Iny i jej dopływów i nie zgłaszały takich potrzeb. Dane dotyczące poziomu substancji w wodach poszczególnych JCWP RZGW pozyskiwał z publicznie dostępnych danych PMŚ, realizowanego przez GIOŚ. Od marca 2024 r. RZGW otrzymywał od RWMS informacje o wysokich poziomach wskaźników³⁹, stwierdzonych podczas badań monitoringowych⁴⁰. Informacje te były przekazywane do wykorzystania odpowiednim zarządom zlewni. Podczas spotkania, które odbyło się 5 listopada 2021 r. ustalono, że próbkobiorcy CLB, będą dokonywali pobierania prób oraz badania wód, a wyniki będą przekazywane za pośrednictwem WIOŚ do RZGW. Dyrekcja RZGW zadeklarowała gotowość do użyczenia sprzętu pływającego inspektorom WIOŚ podczas wspólnych akcji związanych zapobieganiem zanieczyszczeniom i ich wykrywaniem na obszarze działania obu instytucji⁴¹. Uprawnienie do poboru próbek wody i ścieków do badań przez inspektorów regionalnej inspekcji wodnej PGW WP wprowadzone zostały do ustawy Prawo wodne od 1 lipca 2024 r. (art. 251 d ust. 3 pkt 1). Wody Polskie nie posiadały procedury poboru takich prób. Jak wyjaśniono w zakresie poboru prób i przeprowadzenia badań współpracowano z IOŚ.

Od 1 stycznia 2023 r. w Wodach Polskich utworzono⁴² Wydział Monitorowania Zagrożeń, do zadań którego należało m.in. całodobowe monitorowanie zagrożeń i wymiana informacji w obszarze właściwości PGW WP, opracowywanie i dystrybucja codziennych raportów w czasie występowania sytuacji kryzysowych, a także zbieranie informacji, komunikatów i raportów z obszaru kraju o zaobserwowanych zagrożeniach i zdarzeniach dotyczących PGW WP. Uruchomiony został także całodobowy telefoniczny numer dyżurny, w celu zapewnienia monitoringu zagrożeń i wymiany informacji o ich wystąpieniu, obsługiwany przez pracowników Wydziału Monitoringu Zagrożeń w Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej Państwowego Gospodarstwa

³⁸ Do czasu zakończenia kontroli NIK, tj. 30 maja 2025 r.

³⁹ Przekroczenia norm dotyczyły następujących substancji: benzo(g,h,i)perylen, benzo(b)fluoranten, benzo(k)fluoranten, fluoranten, cypermetryna.

⁴⁰ Wśród JCWP z przekroczeniami były: Ina od źródeł do Stobnicy, Ina od Stobnicy do Krąpieli, Krąpiel od Kanii do ujścia, Stobnica, Struga Ińsko, Giełdnica i Wardynka.

⁴¹ W kontrolowanym okresie Wody Polskie kilkakrotnie występowały o wyniki prób wody w sprawach m.in. występowania zanieczyszczeń na administrowanych wodach. W tych przypadkach przekazanie wyników nastąpiło bez zbędnej zwłoki.

⁴² Dalej: KZGW. Zarządzenie nr 80/2022 Prezesa Wód Polskich z dnia 30 grudnia 2022 r. w sprawie zmiany regulaminu organizacyjnego PGW WP.

Brak zakazów korzystania z wód po zanieczyszczeniu

Wodnego Wody Polskie⁴³. W RZGW zgłoszenia w całym kontrolowanym okresie występujące poza regulaminowymi godzinami pracy przyjmowane były przez Kierownika Centrum Operacyjnego Ochrony Przeciwpowodziowej. W RZGW w sierpniu 2024 r. uruchomiony został Kryzysowy Punkt Kontaktowy obsługiwany poza regulaminowymi godzinami pracy w formie dyżuru telefonicznego.

Pomimo otrzymywanych zweryfikowanych informacji o zrzutach nieoczyszczonych ścieków lub innych zanieczyszczeniach, nie wprowadzono zakazów korzystania z Iny i jej dopływów oraz nie ostrzegano o takim zanieczyszczeniu, co stwarzało zagrożenie dla użytkowników wód nieświadomych tej sytuacji.

5.1.3. DZIAŁANIA ZWIĄZANE Z OGRANICZENIEM ZANIECZYSZCZENIA WÓD

Niezwłoczna reakcja na zgłoszenia o zanieczyszczeniu

W badanym okresie do RZGW wpłynęły zgłoszenia o wystąpieniu 12 zdarzeń dotyczących zagrożenia zanieczyszczeniem lub zanieczyszczenia wód rzeki Iny i jej dopływów. We wszystkich tych przypadkach niezwłocznie zareagowano na zgłoszenie i podejmowano działania zgodnie z kompetencjami. W działaniach uczestniczył ZZ oraz nadzory wodne. O zdarzeniach informowano również inne właściwe organy. Zdarzenia takie uwzględniono także przy planowaniu kontroli gospodarowania wodami, podobnie jak informacje o stwierdzonych nieprawidłowościach otrzymywane od organów kontroli.

Planowanie działań związanych z gospodarowaniem wodami

Głównym dokumentem planistycznym w zakresie gospodarowania wodami na terenie zlewni Iny był plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry⁴⁴. Stanowił on podstawę do podejmowania decyzji kształtujących stan zasobów wodnych na obszarze dorzecza i określał zasady gospodarowania nimi. Służył także koordynowaniu działań mających na celu osiągnięcie lub utrzymanie co najmniej dobrego stanu wód oraz ekosystemów od wód zależnych, poprawę stanu zasobów wodnych, poprawę możliwości korzystania z wód oraz zmniejszenie ilości wprowadzanych do wód lub do ziemi substancji mogących negatywnie oddziaływać na wody. W badanym okresie weszła w życie⁴⁵ IIaPGW na obszarze dorzecza Odry. RZGW zgłosiło 99 uwag do projektu IIaPGW⁴⁶.

⁴³ Wcześniej zgłoszenia o charakterze kryzysowym obsługiwane były przez pracowników Oddziału Obronności i Spraw Kryzysowych w KZGW, którego praca odbywała się od poniedziałku do piątku w godzinach 8:00–16:00.

⁴⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (Dz. U. poz. 1967). Akt utracił moc 24 lutego 2023 r.

⁴⁵ Od 23 lutego 2023 r.

⁴⁶ Uwagi nie odnosiły się konkretnie do obszaru zlewni rzeki Iny, niemniej jednak wpływały one na ostateczny kształt i zakres poszczególnych elementów IIaPGW, w tym zestawu działań, a wypracowywane podejście odnosiło się również do JCWP z obszaru zlewni Iny.

Podstawą zestawu działań w IIaPGW dla JCWP były działania ukierunkowane na ochronę, poprawę stanu wód i sprzyjające osiągnięciu celów środowiskowych⁴⁷. W planie gospodarowania wodami ujęte były także działania do realizacji przez inne niż Wody Polskie podmioty m.in. jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa, właściciele urządzeń wodnych, nadleśnictwa. Działania wskazane do realizacji na terenie zlewni rzeki Iny w ustawie o rewitalizacji rzeki Odry były zbieżne z działaniami wynikającymi z IIaPGW.

Jak wykazały ustalenia kontroli NIK *Realizacja działań na rzecz osiągnięcia dobrego stanu wód w Polsce P/23/041* Wody Polskie nie zapewniły wykonawcy projektów IIaPGW kompletnych danych o presji antropogenicznej, w szczególności dotyczących poboru wody i zrzutów ścieków, a minister właściwy do spraw gospodarki wodnej nie zweryfikował, czy działania zaplanowane do realizacji w ramach IIaPGW są wystarczające dla osiągnięcia celów środowiskowych zaplanowanych dla poszczególnych JCWP.

Realizacja działań zaplanowanych w IIaPGW, w tym dla JCWP rzecznych wyznaczonych na Inie i jej dopływach, rozpoczęła się w lutym 2023 r. RZGW zgodnie z harmonogramem prowadził działania dotyczące realizacji działań wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych, kontroli gospodarowania wodami oraz przeglądów pozwoleń wodnoprawnych⁴⁸. Przeprowadzenie pozostałych działań zaplanowane zostało do realizacji do końca 2027 r. Ocena postępu w realizacji działań, w zakresie osiągnięcia celów środowiskowych dla wód powierzchniowych jest dokonywana w połowie 6-letniego cyklu obowiązywania zapisów planów gospodarowania wodami oraz każdej następnej aktualizacji planów gospodarowania wodami. Natomiast ocena czy nastąpiła poprawa stanu wód po całym cyklu planistycznym (6 lat), jako ocena postępu w osiąganiu celów środowiskowych, jest procesem kontynuowanym w każdej kolejnej aktualizacji planów gospodarowania wodami.

⁴⁷ Analiza możliwości likwidacji budowli poprzecznych/przebudowa budowli poprzecznych na bystrza/innych działań w zakresie zapewnienia drożności; ocena wpływu budowli poprzecznych na ciągłość biologiczną i cele środowiskowe JCWP; analiza możliwości przebudowy budowli piętrzących w zakresie zapewniającym ciągłość biologiczną i spełnienie celów środowiskowych; kontrola funkcjonowania urządzeń do migracji ryb; monitoring skuteczności istniejących urządzeń do migracji ryb; działania renaturyzacyjne; dodatkowy przegląd pozwoleń wodnoprawnych; realizacja działań wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych; kontrola przestrzegania warunków ustalonych w decyzjach i korzystania z wód.

⁴⁸ We wskazanych do dodatkowego przeglądu pozwoleń wodnoprawnych JCWP, nie było pozwoleń wydanych przez Dyrektora RZGW.

**Nieidentyfikowanie
w ZZ potrzeb
inwestycyjnych
związanych
z zanieczyszczeniem
wód i poprawą
ich stanu
w latach 2023–2025**

W 2018 r. ZZ zgłosił do RZGW potrzebę realizacji dwóch inwestycji tj.: zabezpieczenia przeciwpowodziowego zlewni rzeki Iny z uwzględnieniem środowiskowych JCWP oraz budowę nowych wałów przeciwpowodziowych nad rzeką Iną w km 12+580-14+800. Ponadto w latach 2018–2022 zidentyfikowano do realizacji trzy zadania, w tym: w 2019 r. RZGW zgłoszono zadanie *Odbudowa jazu w Kluczewie w km 5+210 na rzece Mała Ina wraz z wymianą kompletnych mechanizmów* oraz w 2022 r. dwa zadania *Odbudowa jazu na Strudze Rzeplińskiej w km 1+16032* oraz *Zwiększenie retencji dolnego odcinka rzeki Iny*. Na ich realizację nie uzyskano finansowania, ale zgłoszeń tych inwestycji do planów nie uwzględniano w kolejnych latach. W latach 2023–2025⁴⁹ nie identyfikowano potrzeb inwestycyjnych dotyczących realizacji przedsięwzięć wpływających na jakość wód rzeki Iny i jej dopływów, pomimo ich złego stanu, co było działaniem nierzetelnym. W konsekwencji zadania takie nie były planowane i realizowane.

**Realizacja prac
utrzymaniowych
w oparciu
o niezaktualizowany
plan utrzymania wód
(PUW)**

W kontrolowanym okresie RZGW prowadził działania dotyczące utrzymania wód w oparciu o PUW obejmujący region wodny Dolnej Odry i Przymorza Zachodniego oraz region wodny Ücker przyjęty rozporządzeniem nr 13/2016 Dyrektora RZGW z dnia 19 grudnia 2016 r. Na podstawie art. 565 ust. 1 ustawy Prawo wodne zachował on moc do czasu wejścia w życie aktów prawa miejscowego wydanych na podstawie art. 327 ust. 4 tej ustawy. Plan ten nie był jednak aktualizowany, pomimo iż dokonanie zmian dotychczasowych aktów prawa miejscowego dopuszczały przepisy art. 565 ust. 1. Według informacji uzyskanej przez NIK⁵⁰ 14 lipca 2025 r. od Prezesa Wód Polskich, pomimo iż w myśl przepisów art. 557 upw wojewodowie mieli przyjąć PUW do 22 grudnia 2021 r., Wody Polskie nie złożyły jeszcze wniosku do Wojewody Zachodniopomorskiego o przyjęcie nowych PUW w trybie art. 327 ust. 4 ustawy Prawo wodne (pomimo upływu ponad trzy i pół roku od ustawowego terminu przyjęcia PUW), trwało bowiem postępowanie dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko opracowanych nowych projektów PUW.

**Realizacja prac
utrzymaniowych
w zlewni Iny**

W kontrolowanych latach w ZZ określano potrzeby wykonania prac utrzymaniowych na rzece Inie i jej dopływach, mające na celu również poprawę jakości tych wód i występowało o zatwierdzenie wykazu zadań utrzymaniowych. Przy planowaniu uwzględniano posiadane informacje, lokalne uwarunkowania hydrologiczne, bezpośrednie obserwacje terenowe oraz aktualny stan wiedzy naukowej dotyczący wpływu prac utrzymaniowych na stan wód, w tym rekomendowane przez Prezesa Wód

⁴⁹ Do czasu zakończenia kontroli NIK, tj. 30 maja 2025 r.

⁵⁰ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy o NIK.

Polskich dobre praktyki oraz wytyczne KZGW⁵¹. Planowane prace utrzymaniowe były uzgadniane z RDOŚ, a przy ich realizacji prowadzony był nadzór przyrodniczy. Na lata 2022–2025 Dyrektor RZGW zawierał roczne umowy na zadanie pn. *Usługa kompleksowa – eksploatacja, obsługa i konserwacja urządzeń wodnych wraz z odcinkowym utrzymaniem koryt cieków naturalnych na terenie PGW WP RZGW w Szczecinie*⁵². W ramach tej usługi wykonywano m. in. wykaszanie roślinności ze skarp i cieków; obsiewanie skarp roślinnością; odmulanie cieków; konserwację urządzeń na przepustach piętrzących; kontrole stanu technicznego i przydatności do użytkowania wybranych budowli hydrotechnicznych. Usuwano także zagrażające bezpieczeństwu i utrudniające przepływ wody przeszkody oraz prowadzono prace porządkowe, dotyczące usuwania śmieci z koryt i brzegów cieków oraz utylizacji padłych zwierząt wyciągniętych z koryt cieków i kanałów. Prace utrzymaniowe wpływały bezpośrednio lub pośrednio na ograniczenie zanieczyszczenia wód oraz wspomagały proces samooczyszczenia⁵³.

Według Dyrektora ZZ kluczowe znaczenie ma zachowanie prawidłowego funkcjonowania ekosystemów rzecznych, w tym umożliwienie naturalnych zmian koryta rzeki oraz zapewnienie jej ciągłości. Wymaga to przede wszystkim zmienności rzeki w czasie i przestrzeni, dynamiki procesów korytowych, transportu rumowiska oraz ochrony szlaków migracyjnych organizmów wodnych – zarówno bezkręgowców, jak i ryb, zwłaszcza gatunków dwuśrodowiskowych, które odbywają dalekie wędrówki.

Od 2024 r. w ZZ od wykonawców prac dotyczących utrzymania cieków naturalnych i urządzeń wodnych wymagano złożenia oświadczenia o zapoznaniu się z publikacjami określającymi dobre praktyki oraz wskazania po zakończeniu prac w dokumentacji powykonawczej zakresu/odcinków prac, które przeprowadzone zostały zgodnie

⁵¹ W tym w szczególności: Katalog dobrych praktyk w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymaniowych wraz z ustaleniem zasad ich wdrożenia (MGGP, kwiecień 2018 r.), Dobre praktyki utrzymania rzek (WWF Polska, sierpień 2018 r.), Renaturyzacja wód – podręcznik dobrych praktyk renaturyzacji wód powierzchniowych (Multiconsult, kwiecień 2020 r.); zarządzenia Prezesa w sprawie wprowadzenia Regulaminu realizacji zadania utrzymaniowego.

⁵² Od 2024 r. wykonawcy składali oświadczenia o zapoznaniu się z publikacjami określającymi dobre praktyki utrzymaniowe.

⁵³ Koszono skarpy jednostronnie i naprzemiennie oraz pozostawiano strefy buforowe wzdłuż koryta cieków, oddzielając koryto wód od przyległych terenów. Ponieważ procesy samooczyszczania wody w rzekach stymulowane są zwykle przez obecność roślinności wodnej oraz zróżnicowany i turbulentny przepływ wody, stosowano koszenie mechaniczne dna cieków nie na całej szerokości oraz pozostawiano rumosze drzewny w korycie cieku lub stosowano zabudowę biologiczną skarpy cieku z wywrotów drzew. Podczas prac utrzymaniowych wykonawca był zobowiązany do wykorzystania zebranych materiałów naturalnych do wykonania deflektorów (budowli hydrotechnicznych, które służą do zmiany kierunku przepływu wody i ochrony brzegów rzeki przed erozją w korycie), które pozytywnie wpływają na stan elementów hydromorfologicznych, stanowiąc naturalne struktury zwiększające różnorodność morfologiczną cieku

z wytycznymi wraz z uzasadnieniem, a także załączenia dokumentacji fotograficznej przedstawiającej stan przed oraz po wykonaniu prac. Wymogów takich nie stosowano w latach 2022–2023, ponieważ zalecenie Dyrektora Departamentu Ochrony Przed Powodzią i Suszą KZGW w tym zakresie, ZZ otrzymał w marcu 2024 r. Po kontroli P/23/041 *Realizacja działań na rzecz osiągnięcia dobrego stanu wód w Polsce* NIK sformułowała do Prezesa Wód Polskich wnioski o zapewnienie przeprowadzenia weryfikacji zadań z zakresu utrzymania wód w oparciu o wytyczne wskazane w dokumencie pn. „Katalog dobrych praktyk w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymaniowych wraz z ustaleniem zasad ich wdrażania” opracowane przez ministra właściwego ds. gospodarki wodnej na potrzeby weryfikacji planowanych i realizowanych przez jednostki PGW WP zadań z zakresu utrzymania wód pod kątem wywierania przez nie istotnego wpływu na osiągnięcie celów środowiskowych.

**Zakres prac
utrzymaniowych
uzależniony od limitu
środków finansowych**

W latach 2022–2024 zrealizowano ujęte w zatwierdzonym wykazie zadań utrzymaniowych zaplanowane prace dotyczące rzeki Iny i jej dopływów. W 2022 r. wydatkowano – 902,2 tys. zł i zrealizowano rozmiar rzeczowy wynoszący 82,9 km cieków objętych utrzymaniem; w 2023 r. – 770 tys. zł, obejmując utrzymaniem 68,8 km; w 2024 r. – 540 tys. zł i objęto utrzymaniem 65,4 km. Ze względu na ograniczone środki finansowe (prace wykonywane były w ramach przyznanego limitu środków), nie było możliwe objęcie corocznym utrzymaniem wszystkich cieków w dorzeczu Iny. Utrzymaniem objęto od 8,5% do 10,8% długości JCWP w zlewni Iny. O dodatkowe środki ZZ wystąpił jedynie w 2022 r. w związku ze zdarzeniem kryzysowym. Uzyskano środki na sprzęt taki jak motopompy, zapory oraz osprzęt. W kontrolowanym okresie podejmowano również dwukrotnie awaryjne działania na rzece Mała Ina, dotyczące usunięcia śniętych ryb, udroźnienia cieku oraz prac zapobiegawczych, na które wydatkowano 98,5 tys. zł. Na 2025 r. na prace utrzymaniowe obejmujące cały obszar pozostający we właściwości Zarządu Zlewni zaplanowano ogółem 6,7 mln zł.

**Analizy stanu wód
i źródeł zanieczyszczeń
oraz zagrożenia
osiągnięcia celów
środowiskowych**

Analizy dotyczące stanu wód, źródeł zanieczyszczeń, zagrożenia możliwości osiągnięcia celów środowiskowych i działań mających na celu poprawę stanu wód były wykonywane podczas sporządzania aktualizacji planu gospodarowania wodami i dokumentacji planistycznych opracowanych na jego potrzeby. Prace planistyczne zostały zrealizowane przez wykonawców zewnętrznych na zamówienia KZGW przy współpracy grup roboczych, w których skład wchodził przedstawiciele wszystkich regionalnych zarządów gospodarki wodnej. Plan gospodarowania wodami przygotowywany był dla całego dorzecza Odry. W okresie objętym kontrolą nie prowadzono analiz ukierunkowanych na warunki regionalne lub lokalne.

Ocena ryzyka przeprowadzona przy opracowywaniu IIaPGW wskazała w 24 JCWP⁵⁴ (92,3%), że osiągnięcie wyznaczonych celów środowiskowych było zagrożone. W siedmiu (29,2%) zaplanowano działania z zestawu działań IIaPGWG związane z przeglądem pozwoleń: w dwóch⁵⁵ – kontrole gospodarowania wodami oraz przeglądy pozwoleń wodnoprawnych oraz w pięciu⁵⁶ dodatkowy przegląd pozwoleń wodnoprawnych.

**Gromadzenie danych
dotyczących
gospodarowania
wodami**

RZGW gromadził dane dotyczące gospodarowania wodami w prowadzonym systemie teleinformatycznym SIGW, o którym mowa w art. 329 ustawy Prawo wodne, w tym z wykorzystaniem jednego z modułów Informatycznego Systemu Osłony Kraju – ISOK-SIGW oraz GIS. W ISOK-SIGW ewidencjonowane były m.in. pozwolenia wodnoprawne, w GIS m.in. miejsca poboru wody i miejsca zrzutów ścieków, dla których wydano pozwolenia wodnoprawne, informacje dotyczące pozwoleń wodnoprawnych. ISOK-SIGW oraz GIS były użytkowane w RZGW równoległe i gromadzono w nich zbliżone dane. Ponadto RZGW prowadził w programie Excel wykaz decyzji administracyjnych, w tym pozwoleń wodnoprawnych, który otrzymał wraz z katastrzem wodnym.

**Niekompletne dane
w SIGW**

W objętych kontrolą jednostkach Wód Polskich nie zapewniono kompletności i aktualności danych w SIGW. Jako przyczyny, poza niedoborami kadrowymi, wskazywano złożoną architekturę systemu ISOK-SIGW, czasochłonną i wieloaspektową metodykę wprowadzania danych do tego systemu, błędy w migracji danych oraz równoległe utrzymywanie dwóch systemów ewidencyjnych (ISOK-SIGW oraz GIS). Niektóre z informacji np. otrzymywane wyniki pomiarów ilości i jakości ścieków gromadzone były w formie zbioru dokumentów papierowych.

Przykłady

W **ZZ**, w wyniku sprawdzenia 17 pozwoleń wodnoprawnych stwierdzono, że do systemu ISOK-SIGW: dziewięć z nich (52,9%) nie zostało wprowadzonych, pomimo upływu terminu 60 dni na ich wprowadzenie, wynikającego z podręcznika procedur SIGW. Opóźnienie, liczone od 61 dnia od ich wydania wynosiło ponad 200 dni w dwóch przypadkach, od 100 do 200 dni w trzech, od 50 do 99 dni w trzech oraz do 50 dni w jednym przypadku. W połowie sprawdzonych przypadków nie wprowadzono norm jakościowych ścieków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych.

W **RZGW** na 78 objętych badaniem obowiązujących pozwoleń wodnoprawnych wydanych przez starostów, 17 (21,8%) nie było

⁵⁴ Tj. z wyjątkiem JCWP Mała Ina od Kanału Pomietów do ujścia oraz Struga Nosowo-Sierakowo.

⁵⁵ Ina od Strugi Goleniowskiej do ujścia, Krąpiel od źródeł do Kanii wraz z Kanią.

⁵⁶ Dopływ spod Kolonii Kolin, Struga Ińsko, Struga Rzeplińska, Struga Sowno, Wiśniówka.

zaewidencjonowanych w SIGW. W konsekwencji nie gromadzono w tym systemie także danych w odniesieniu do ww. pozwoleń. Badanie jedenastu pozwoleń wodnoprawnych wykazało, że: trzy nie zostały wprowadzone do ISOK-SIGW; dwa ujęto w tym systemie z pominięciem niektórych elementów składowych, a w przypadku sześciu nie wprowadzono danych w zakresie ilości ścieków z pozwolenia wodnoprawnego. Dwa pozwolenia nie zostały wprowadzone do GIS, a jedno wprowadzono do tego systemu jedynie w zakresie poboru wód.

Nie wprowadzano do ISOK-SIGW danych w zakresie wielkości poboru wód powierzchniowych lub wód podziemnych oraz wielkości zrzutów ścieków do wód lub do ziemi, według wartości rzeczywistych. Choć obowiązek opomiarowania został odroczoney do dnia 1 stycznia 2027 r. to jednak w części pozwoleń wodnoprawnych nakładano na korzystających z wód obowiązek instalacji urządzeń pomiarowych i archiwizowania ich wskazań. Brak kompletnych i aktualnych danych w SIGW powodował, że system ten jako instrument zarządzania zasobami wodnymi, wskazany w art. 11 pkt 5 upw, nie mógł być skutecznie i efektywnie wykorzystywany.

**Planowanie
i realizacja kontroli
gospodarowania
wodami**

Prezes Wód Polskich określił zasady prowadzenia kontroli gospodarowania wodami⁵⁷. Wskazano w nich, że kontrole mogą mieć charakter planowy lub doraźny. RZGW opracowało plany kontroli oraz informacje o przeprowadzonych kontrolach zgodnie z ww. zasadami. W latach 2022–2024 zaplanowano na terenie działania RZGW odpowiednio: 11 kontroli w 2022 r., 12 w 2023 r., 16 w 2024 r., w tym siedem na terenie zlewni rzeki Iny. Na 2025 r. zaplanowano przeprowadzenie 18 kontroli. W kontrolowanym okresie pracownicy RZGW przeprowadzili 15 kontroli gospodarowania wodami na terenie zlewni Iny, w tym siedem planowych oraz osiem doraźnych. Kontrole doraźne podejmowane były w związku z otrzymywanymi informacjami m.in. o zanieczyszczeniu wód. Nie planowano i nie przeprowadzono kontroli dotyczących odprowadzania do wód i do ziemi wód opadowych i roztopowych systemami kanalizacji deszczowej oraz odprowadzania wody z obiektów chowu lub hodowli ryb. Przeprowadzone przez RZGW kontrole objęły około 5% podmiotów korzystających ze środowiska na podstawie pozwoleń wodnoprawnych. Przy założeniu, że na terenie zlewni rzeki Iny obowiązywało w 2025 r. 314 pozwoleń wodnoprawnych, a w okresie ostatnich trzech lat przeprowadzono 15 kontroli, to przy dotychczasowym tempie kontroli skontrolowanie przestrzegania tych pozwoleń zajęłoby ok. 60 lat.

⁵⁷ Zarządzeniem nr 4/2020 z 22 stycznia 2020 r.; dalej: zarządzenie w sprawie przeprowadzania kontroli.

W przypadku 11 z 15 kontroli (73%) nie stwierdzono nieprawidłowości. Stwierdzone w pozostałych czterech kontrolach nieprawidłowości dotyczyły m.in. nieprawidłowego stanu technicznego urządzeń służących do poboru wód podziemnych, nieprowadzenia kompletnej dokumentacji związanej z eksploatacją ujęcia, w tym w zakresie prowadzenia pomiarów ilości pobieranej wody. Po zakończeniu kontroli podjęto działania w celu ich usunięcia. W przypadku jednej kontroli doraźnej, sprawę przekazano do sześciu podmiotów z prośbą o podjęcie działań w zakresie ich kompetencji.

Kontrole przeprowadzono w godzinach pracy kontrolowanych podmiotów, po uprzednim ich zawiadomieniu, a trzy kontrole przeprowadzono w sposób korespondencyjny. Skontrolowano tylko jedną gminę położoną na terenie zlewni rzeki Iny.

Podczas prowadzonych kontroli przestrzegano ustalonych regulacji wewnętrznych, z wyjątkiem niezłożenia przed podjęciem czynności kontrolnych w dziewięciu przypadkach z 15 (60%) przez przeprowadzających kontrolę pisemnego oświadczenia o braku okoliczności uzasadniających wyłączenie od udziału w kontroli oraz wszczęcia w dwóch przypadkach kontroli przed upływem siedmiu dni od dnia doręczenia zawiadomienia, co było niezgodne z rozdziałem VIII ust. 1 i rozdziałem X ust. 2 zarządzenia w sprawie przeprowadzania kontroli. Ponadto w ramach jednej kontroli nie zostały wyjaśnione przypadki nieprzestrzegania warunków pozwolenia wodnoprawnego w zakresie dopuszczalnych wartości wskaźników zanieczyszczeń w oczyszczonych ściekach komunalnych oraz znacznego wzrostu ilości ścieków oczyszczonych z oczyszczalni Chociwel, co było działaniem nierzetelnym.

Nieutworzenie Inspekcji Wodnej

Według zmian wprowadzonych w ustawie Prawo wodne⁵⁸ na podstawie art. 13 pkt 13 ustawy o rewitalizacji rzeki Odry, w Wodach Polskich od 1 lipca 2024 r. miała funkcjonować Inspekcja Wodna. Jej działania miały służyć lepszemu wykrywaniu wykroczeń, zdarzeń lub naruszeń mogących wywołać szkody w środowisku wodnym. Określone w art. 251b pkt 2 i 3 upw zadania Inspekcji Wodnej obejmują kontrolę gospodarowania wodami w zakresie określonym w przepisach działu VII rozdziału 3 tej ustawy oraz dokonywanie czynności związanych z uniemożliwieniem lub ograniczeniem korzystania z urządzenia wodnego, o których mowa w art. 190a ust. 1 i 3 pkt 1 upw. Zadania Inspekcji Wodnej przypisano m.in. regionalnym inspekcjom wodnym, kierowanym przez dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej. Dyrektor RZGW od 1 lipca 2024 r. pełnił funkcję Regionalnego Inspektora Wodnego w Szczecinie.

⁵⁸ M.in. dział VI rozdział 2a.

Nie została natomiast utworzona Regionalna Inspekcja Wodna. Jako przyczynę wskazywano uzyskanie 13 stycznia 2025 r. informacji Sekretarza Stanu w Ministerstwie Infrastruktury o zamieszczeniu w Biuletynie Informacji Publicznej projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw wspierających bezpieczeństwo rzeki Odry w zakresie gospodarki wodnej, która zakłada likwidację Inspekcji Wodnej jako wyodrębnionej formacji.

Prezes Wód Polskich w wyjaśnieniach udzielonych NIK w trakcie kontroli wskazała, że działanie Inspekcji Wodnej w żadnej mierze nie przyczyniłoby się do szybkiego polepszenia stanu wód rzeki Odry i nie stanowiłoby adekwatnej odpowiedzi na potrzeby wynikające z aktualnego stanu tych wód oraz nie zmniejszyłoby ryzyka wystąpienia ponownej katastrofy ekologicznej w przyszłości. Ponadto istniały wątpliwości natury prawnej, czy Wody Polskie powinny być bazą do utworzenia umundurowanej i uzbrojonej formacji, realizującej zadania w dużej mierze typowe dla IOŚ, Policji i Państwowej Straży Rybackiej. W wyjaśnieniach Prezes Wód Polskich podała także, że projekt ustawy przewidujący uchylenie przepisów o utworzeniu i działaniu Inspekcji Wodnej w strukturze Wód Polskich został wprowadzony do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów 15 sierpnia 2024 r. i Ministerstwo Infrastruktury rozpoczęło proces uzgodnień wewnętrznych. W związku z odstąpieniem od tworzenia Regionalnej Inspekcji Wodnej w RZGW nie podjęto skutecznych działań w celu zwiększenia liczby kontroli oraz wzmocnienia nadzoru nad gospodarowaniem wodami w oparciu o posiadane zasoby.

Brak kompleksowych działań na rzecz identyfikacji podmiotów nielegalnie korzystających z wód

Identyfikacja podmiotów korzystających z wód rzeki Iny i jej dopływów odbywała się przede wszystkim na podstawie danych zgromadzonych w SIGW dla podmiotów posiadających pozwolenie wodnoprawne, jak i takich których pozwolenia wygasły. Także w ZZ identyfikowano podmioty korzystające z usług wodnych bez wymaganego pozwolenia głównie poprzez weryfikację, czy występowały one o nowe pozwolenie, w przypadku, gdy kończył się termin obowiązywania poprzedniego. W latach 2022–2025⁵⁹ do ZZ wpłynęła jedna informacja z WIOŚ o nielegalnym korzystaniu z wód. O zidentyfikowanych przypadkach korzystania z wód bez wymaganego pozwolenia lub dokonywania zrzutów przez przelewy burzowe informowały ZZ także nadzory wodne. Zarząd Zlewni z własnej inicjatywy nie podejmował kompleksowych działań zmierzających do zidentyfikowania wszystkich podmiotów realizujących usługi wodne bez pozwoleń w zlewni Iny, w szczególności takich, które ich nigdy nie posiadały oraz w celu

⁵⁹ Do czasu zakończenia kontroli NIK, tj. 30 maja 2025 r.

identyfikacji podmiotów użytkujących przelewy burzowe i nielegalnie zrzucających ścieki lub wody opadowe.

W ewidencji wylotów ścieków oraz wód opadowych i roztopowych do Iny i jej dopływów ujęto 25 nielegalnych wylotów. Każde ze zidentyfikowanych urządzeń zostało objęte weryfikacją formalno-prawną. W wyniku podjętych działań dwanaście wylotów zostało zamkniętych, dla siedmiu stan prawny został uregulowany, cztery wyloty zostały zlikwidowane, a dwa wyloty objęte pozwoleniem wodnoprawnym nie zostały wykonane.

Podejmowane przez Wody Polskie działania na rzecz wykrycia nielegalnego korzystania z wód miały głównie charakter doraźny i stanowiły reakcję na zgłoszenia zewnętrzne lub z jednostek podległych. Ograniczało to skuteczność eliminowania przypadków nielegalnego oraz poza kontrolą jakości odprowadzania ścieków, a także wód opadowych i roztopowych, co potwierdziły ustalenia kontroli NIK w gminach i przedsiębiorstwach wodociągowo-kanalizacyjnych, przedstawione w punkcie 5.4 niniejszej informacji. Także informacje uzyskane w trakcie kontroli przez NIK⁶⁰ od zarządców dróg: krajowych, wojewódzkich i powiatowych na terenie zlewni rzeki Iny wskazują, że nie zostały uregulowane kwestie uzyskania pozwoleń wodnoprawnych na odprowadzanie wód opadowych i roztopowych przez starą, niezinventaryzowaną w większości sieć kanalizacji deszczowej, znajdującą się w tych drogach, która nie została wybudowana przez obecnych zarządców tych dróg.

**Zaniechanie działań
wobec działającej
nielegalnie
oczyszczalni ścieków**

Pomimo wiedzy o funkcjonowaniu oczyszczalni ścieków typu Imhoff w miejscowości Karkowo bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego, o czym świadczą zapisy uzasadnienia do decyzji udzielającej gminie Chociwel pozwolenia wodnoprawnego dotyczącego nowej oczyszczalni ścieków w tej miejscowości, Wody Polskie nie podjęły działań w celu rzetelnego wyjaśnienia stanu faktycznego i zobowiązania podmiotu do usunięcia zaniedbań.

**Brak ustawowego
obowiązku
przekazywania
Wodom Polskim
wyników pomiarów
ilości i jakości ścieków
odprowadzanych na
podstawie pozwoleń
zintegrowanych**

Na podstawie art. 304 ust. 1 pkt 1 upw podmioty korzystające z usług wodnych są obowiązane do przekazywania wyników prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym albo pozwoleniu zintegrowanym do organu właściwego w sprawach pozwoleń wodnoprawnych albo organu właściwego do wydania pozwolenia zintegrowanego. Zatem w przypadku pozwoleń zintegrowanych, które nie są wydawane przez Wody Polskie, ustawa Prawo wodne nie nakłada

⁶⁰ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f ustawy o NIK.

**Niestosowanie sankcji
za nieprzekazywanie
wyników pomiarów
ilości i jakości
odprowadzanych
ścieków**

obowiązku przekazywania wyników pomiarów do Wód Polskich, które sprawują nadzór nad gospodarowaniem wodami.

Zgodnie z art. 477 pkt 12 ustawy Prawo wodne, kto wbrew przepisowi art. 304 ust. 1 nie przekazuje wyników prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych lub ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi lub nieterminowo przekazuje te wyniki, podlega karze grzywny, przy czym grzywna wynosi od 1000 zł do 7500 zł. Jak wykazały ustalenia kontroli NIK i WIOŚ opisane w punkcie 5.4 niniejszej informacji, pięć skontrolowanych podmiotów, prowadzących siedem oczyszczalni ścieków nie przekazywało terminowo wyników badań. Jednostki Wód Polskich przypominały o obowiązku przekazywania wyników pomiarów, ale nie podejmowały działań w celu ukarania podmiotów, które nie przekazały im wyników pomiarów lub przekazały je nieterminowo. Jak wyjaśniono, ZZ nie otrzymał takiego polecenia ani procedur w tym zakresie. Brak stosowania sankcji może – zdaniem NIK – przyczynić się do nierealizowania lub nieterminowego realizowania przez zobowiązane podmioty ww. ustawowego obowiązku.

**Ograniczone
wykorzystanie
wyników pomiarów**

W RZGW i ZZ otrzymywane wyniki pomiarów ilości pobieranych wód oraz ilości i jakości wprowadzonych ścieków w zakresie określonym w pozwoleniach wodnoprawnych i ich wpływu na stan wód rzeki Iny i jej dopływów analizowane były podczas sporządzania planów gospodarowania wodami i ich aktualizacji. Sprawdzenie przestrzegania obowiązków oraz warunków ustalonych w udzielonym pozwoleniu następowało dopiero podczas przeglądu pozwolenia wodnoprawnego (zgodnie z art. 416 ust. 1 upw przegląd powinien być dokonywany co najmniej raz na cztery lata) lub podczas przeprowadzanych kontroli gospodarowania wodami.

Sprawozdania składane na podstawie art. 304 upw, zawierające m.in. dane o ilości oraz wynikach pomiarów składu i stanu ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, a także ilościach substancji zanieczyszczających wprowadzanych z tymi ściekami – zdaniem NIK – są źródłem cennych informacji, które powinny być wykorzystywane na bieżąco dla zapewnienia prawidłowego gospodarowania wodami.

**Brak analiz
skuteczności
podejmowanych
działań**

W odniesieniu do analizowania i oceniania skuteczności prowadzonych form nadzoru i kontroli oraz podejmowanych działań wskazano na trudność w opracowaniu wiarygodnych i miarodajnych mierników, ze względu na równocześnie stosowane różne instrumenty i realizowane różne cele zarządzania wodami, równoczesną realizację działań związanych z ochroną wód przez inne podmioty oraz mnogość czynników wpływających na stan wód. Poza presjami antropogenicznymi, które mają największy (negatywny) wpływ na stan wód, istotne jest bowiem także

oddziaływanie czynników naturalnych. Również czas odpowiedzi środowiska na poszczególne zrealizowane działania może być różny.

Pozwolenia wodnoprawne

W obu skontrolowanych jednostkach określano warunki korzystania z wód, wykonywania urządzeń wodnych oraz wykonywania usług wodnych w pozwoleniach wodnoprawnych. W RZGW prowadzono w latach 2022–2025⁶¹ sześć postępowań w sprawie wydania lub zmiany pozwoleń wodnoprawnych, w tym dwa wszczęte w 2025 r. pozostawały w toku. Postępowania prowadzono prawidłowo oraz zgodnie z wytycznymi KZGW. W zakończonych sprawach decyzje wydano na podstawie wniosków zawierających wszystkie dane i załączniki. Treść decyzji zawierała elementy wymagane przepisami art. 403 ustawy Prawo wodne oraz art. 107 § 1 K.p.a.

W ZZ w okresie objętym kontrolą prowadzono 207 postępowań administracyjnych w sprawie wydania pozwoleń wodnoprawnych, z czego 124 zakończyło się wydaniem decyzji. Nie prowadzono żadnego postępowania dotyczącego cofnięcia lub ograniczenia pozwolenia wodnoprawnego w wyniku przeprowadzonych kontroli gospodarowania wodami lub przeglądu pozwoleń. Zmiany pozwoleń następowały jedynie na wniosek podmiotów posiadających pozwolenia.

Nieterminowe wydawanie pozwoleń wodnoprawnych przez Dyrektora ZZ

W wyniku badania 12 postępowań przeprowadzonych w ZZ stwierdzono, że żadne z nich nie zostało zakończone w terminie, o którym mowa w art. 35 § 3 K.p.a (z wyłączeniem okresów, o których mowa w art. 35 § 5 K.p.a.). Postępowania prowadzono od 34 do 209 dni. Jedno postępowanie, odnośnie którego wpłynęło ponaglenie, pozostawało w toku, pomimo upływu terminu wyznaczonego na załatwienie sprawy postanowieniem Dyrektora RZGW. W przypadku dziewięciu postępowań, pomimo obowiązku wynikającego z art. 36 § 1 K.p.a., nie poinformowano stron o przyczynach niezakończenia sprawy w terminie i wyznaczeniu nowego terminu wydania pozwolenia wodnoprawnego. Przyczyną powyższych nieprawidłowości były głównie braki kadrowe i duże obciążenie zatrudnionych pracowników, którzy jednocześnie procedowali 25–30 spraw, a rocznie na jednego pracownika przypadało ok. 60 spraw. Wykonywanie usług wodnych bez wymaganego pozwolenia skutkowało obowiązkiem wnoszenia opłat podwyższonych w latach 2022–2023, a od 2024 r. mogła skutkować nałożeniem kary administracyjnej.

Przykład

W sprawie dotyczącej zmiany pozwolenia wodnoprawnego w zakresie wprowadzenia ścieków z przelewów burzowych w ZZ dopuszczono do beczynności, wzywając wnioskodawcę do uzupełnienia braków wniosku dopiero po 39 dniach od jego wpływu. Ponaglenia dotyczącego tego postępowania nie przekazano organowi wyższego stopnia w terminie, o którym mowa w art. 37

⁶¹ Do czasu zakończenia kontroli NIK, tj. 30 maja 2025 r.

§ 4 K.p.a., lecz z miesięcznym opóźnieniem oraz nie zakończono postępowania w terminie wskazanym w postanowieniu Dyrektora RZGW.

Opóźnienia w wydaniu pozwoleń wodnoprawnych w przypadku podmiotów korzystających z wód, skutkowały wnoszeniem dodatkowych opłat na usługi wodne w okresie oczekiwania na wydanie pozwoleń.

W ZZ w 10 skontrolowanych przypadkach rozstrzygnięcia wydano na podstawie wniosków zawierających wszystkie wymagane przepisami ustawy Prawo wodne dane i załączniki. W jednym przypadku pozwolenie wodnoprawne na usługę wodną dotyczącą wprowadzania oczyszczonych ścieków komunalnych pochodzących z mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków, do ziemi – rowu wydano, pomimo że badania jakości ścieków z lat ubiegłych wykazywały brak spełnienia wymaganych warunków, w tym wskazanych w § 8 rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych⁶². W siedmiu pozwoleniach nałożono na podmioty korzystające z wód dodatkowe obowiązki, dotyczące głównie utrzymania odbiornika ścieków powyżej i poniżej wylotu, w tym konserwacji brzegów odbiornika. Ustalane w pozwoleniach wodnoprawnych wartości wskaźników zanieczyszczeń odpowiadały maksymalnym wskazanym w rozporządzeniu w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.

**Brak obowiązku
ciągłego
monitorowania jakości
odprowadzanych
ścieków**

W decyzjach ustalających warunki odprowadzania oczyszczonych ścieków częstotliwość badania jakości ścieków wprowadzanych do rzeki lub ziemi zazwyczaj odpowiadała wartości minimalnej określonej w przepisach rozporządzenia w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego. W przypadku ścieków komunalnych było to 12 próbek w okresie roku, a po wykazaniu, że ścieki spełniają wymagane warunki – cztery próbki w następnym roku. W przypadku ścieków przemysłowych – wód popłucznych ścieki miały być badane co dwa miesiące, a w przypadkach wód zasolonych geotermalnych – każdorazowo przed rozpoczęciem zrzutu. Nie wprowadzono obowiązku stałego monitorowania jakości odprowadzanych ścieków. W obowiązujących pozwoleniach wodnoprawnych wydanych przed kontrolowanym okresem najczęściej korzystający z wód był zobowiązany do przeprowadzenia badań oczyszczonych ścieków jedynie z częstotliwością czterech próbek

⁶² Dz. U. poz. 1311, dalej: rozporządzenie w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.

w ciągu pierwszego roku i dwóch próbek w następnych latach, jeżeli ścieki spełniały warunki określone w pozwoleniu.

Znikoma częstotliwość wykonywania badań oczyszczonych ścieków, skutkuje ograniczonym nadzorem organów odpowiedzialnych za gospodarowanie wodami oraz ochronę wód nad jakością ścieków odprowadzanych przez podmioty korzystające ze środowiska w pozostałym okresie.

**Niezależnianie
zrzutów ścieków
od jakości wód
w odbiorniku
i wielkości przepływu**

W objętych badaniem pozwoleniach tylko w jednym przypadku zobowiązano podmiot korzystający z wód do dostosowania wielkości zrzutów do aktualnego przepływu wód odbiornika i warunków hydrometeorologicznych. W piśmie⁶³ skierowanym 15 listopada 2022 r. przez Zastępcę Prezesa Wód Polskich ds. Usług Wodnych do regionalnych zarządów gospodarki wodnej i zarządów zlewni wskazano, że należy wziąć pod rozwagę stan JCWP, do której będą odprowadzane ścieki, ale w objętych badaniem pozwoleniach nie uzależniano możliwości dokonania zrzutu od stanu wód odbiornika.

W wydawanych pozwoleniach wodnoprawnych wprowadzono obowiązki mające na celu ochronę odbiorników ścieków przed nadmiernym zanieczyszczeniem oraz monitorowanie stanu wód odbiornika powyżej i poniżej miejsca zrzutu ścieków, ich wprowadzenie nie miało jednak charakteru obligatoryjnego (art. 403 ust. 6 upw).

Przykłady

Spośród objętych badaniem siedmiu pozwoleń na odprowadzanie ścieków komunalnych oraz przemysłowych Dyrektor ZZ w pięciu przypadkach ustalił w pozwoleniach wodnoprawnych, na podstawie art. 403 ust. 6 pkt 1 ustawy Prawo wodne, dodatkowy obowiązek prowadzenia pomiarów jakości śródlądowych wód płynących poniżej i powyżej miejsca zrzutu ścieków oraz wskazał częstotliwość i metody tych pomiarów. Takie wymogi określone były w części objętych badaniem obowiązujących pozwoleń, wydanych przed 2018 r. przez starostów. Umożliwiały one organowi wydającemu pozwolenie wodnoprawne monitorowanie wpływu zrzutów ścieków na stan odbiornika.

W przypadku dwóch pozwoleń wodnoprawnych (wydanych jednemu podmiotowi) na odprowadzanie ścieków przemysłowych (zasolonych odpadowych wód geotermalnych), podmiot korzystający z wód zobowiązany został do niewprowadzania ścieków do odbiornika (rzeki Iny) w okresie ciągu tarłowego i tarła ryb łososiowatych, tj. w okresie od 1 października do 30 listopada każdego roku, oraz niewprowadzania ścieków do Iny przy przepływach niższych od wskazanych w pozwoleniu lub uzależnienia ilości

⁶³ KUZ.032.179.2022 z 15 listopada 2022 r.

wprowadzanych ścieków od przepływu wody w rzece Inie. Ponadto w decyzji wydanej 30 grudnia 2024 r. zobowiązano ten podmiot do niewprowadzania lub przerywania zrzutu ścieków przemysłowych na okres trzech dni po wystąpieniu deszczu nawalnego.

Zmienne warunki hydrologiczne w zlewni Iny oraz tendencja malejąca przepływów

Według informacji uzyskanych przez NIK z IMGW-PIB, na podstawie danych z czterech stacji hydrologicznych⁶⁴ w Stargardzie i Goleniowie na rzece Inie w Mokrzyca na rzece Mała Ina⁶⁵ oraz w Gogolewie na rzece Krąpiel⁶⁶, na ww. ciekach obserwowana była znaczna oraz istotna zmienność wartości przepływów. Średnie roczne przepływy (SQ) kształtowały się w szerokim zakresie i wynosiły na stacji hydrologicznej Stargard od 5,02 m³/s do 14,19 m³/s, (najniższe przepływy od 0,67 m³/s do 4,10 m³/s, a najwyższe od 13 m³/s do 51 m³/s), a w zakresie średnich miesięcznych przepływów obserwowane wartości wynosiły od 0,95 m³/s do 32,7 m³/s, co dodatkowo potwierdza dużą zmienność nie tylko w skali rocznej, ale i w skali miesięcznej. Dla stacji Goleniów SQ roczne i miesięczne wynosiły odpowiednio: od 6,39 m³/s do 16,5 m³/s (najniższe od 1,86 m³/s do 5,59 m³/s z najniższą wartością odnotowaną w 2023 r., a najwyższe od 14,2 m³/s do 57,5 m³/s) oraz od 2,54 m³/s do 35,3 m³/s. Dla stacji Mokrzyca SQ roczne i miesięczne wynosiły odpowiednio: od 0,47 m³/s do 1,66 m³/s (najniższe od 0,04 m³/s do 0,48 m³/s, a najwyższe od 1,29 m³/s do 7,10 m³/s) oraz od 0,09 m³/s do 3,26 m³/s. Dla stacji Gogolewo SQ roczne wynosiły od 1,58 m³/s do 3,83 m³/s, co wskazywało na umiarkowaną, ale zauważalną zmienność (najniższe od 0,05 m³/s do 0,94 m³/s, a najwyższe od 9,8 m³/s do 25,9 m³/s. Średnie miesięczne przepływy w badanym okresie wynosiły od 0,09 m³/s do 3,26 m³/s, co dodatkowo potwierdzało dużą zmienność przepływów w skali miesięcznej i sezonowej. Na stacjach hydrologicznych Stargard, Goleniów oraz Morzyca, w latach hydrologicznych 2005–2024, w IMGW – PIB zaobserwowano spadkowy trend liniowy, wskazujący na tendencję malejącą przepływów w ciągu ostatnich dwóch dekad. Tendencja ta jest widoczna zarówno w danych rocznych, obejmujących wartości najwyższych, średnich oraz najniższych przepływów rocznych jak i w przypadku średnich miesięcznych przepływów⁶⁷. Powyższe dane wskazują na dużą podatność analizowanych rzek na zmienne warunki

⁶⁴ Dane pochodzą ze zbiorów IMGW – PIB.

⁶⁵ W latach 2005–2024.

⁶⁶ W latach 2005–2013 (brak danych z lat 2014–2024).

⁶⁷ Analiza równań trendu dla stacji Stargard, Goleniów i Morzyca wskazuje, że średnie roczne przepływy zmniejszają się przeciętnie o około 0,11 jednostki rocznie, natomiast średnie miesięczne przepływy – o około 0,0004 jednostki miesięcznie. Współczynnik determinacji (R²) dla obu przypadków wynosi średnio 0,1, co świadczy o niskim stopniu dopasowania modelu trendu do danych i znacznym ich rozproszeniu.

klimatyczne i sezonowe, a zmiany przepływów są silnie uzależnione od krótkookresowych czynników zewnętrznych.

**Brak obowiązku
pełnych badań
jakościowych ścieku
przed wydaniem
pozwolenia
wodnoprawnego**

W kwestii żądania pełnych badań jakości odprowadzanych ścieków przed wydaniem pozwolenia wodnoprawnego, ustalania obowiązku zapewnienia bieżącego (ciągłego) monitoringu ilości i jakości ścieków wprowadzanych do odbiorników w celu zwiększenia kontroli sprawowanej nad zanieczyszczeniami, nakładania obowiązku prowadzenia dodatkowych badań, a także uzależnienia wielkości zrzutu ścieków w zależności od wielkości przepływu wody w odbiorniku, Zastępca Dyrektora RZGW wyjaśniła, że organ jest związany wnioskiem podmiotu o wydanie pozwolenia wodnoprawnego. To podmiot określa ilość i jakość ścieków mając wiedzę o faktycznym ich pochodzeniu. Obowiązujące prawo, nie daje organowi możliwości żądania badań wszystkich substancji wynikających z rozporządzenia w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego. Organ nie nakładał dodatkowych obowiązków ponieważ konieczność taka nie wynika z obowiązujących przepisów prawa oraz przy procedowaniu spraw nie zaszła taka konieczność. Jak wyjaśniono organ nakładał jedynie dodatkowe obowiązki, których możliwość nałożenia wynika z art. 403 ust. 6 oraz 82 ustawy Prawo wodne.

Brak kompletnych danych na temat substancji znajdujących się w oczyszczonych ściekach stwarza ryzyko wydania pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzanie ścieków niespełniających wymogów jakościowych w odniesieniu do substancji, które nie zostały objęte badaniem przed jego wydaniem.

**Nieuwzględnianie
przy wydawaniu pozwoleń
wodnoprawnych danych
o zanieczyszczeniach
już wprowadzanych
na podstawie
obowiązujących pozwoleń**

Podczas wydawania pozwoleń wodnoprawnych dotyczących obszaru zlewni rzeki Iny zarówno w RZGW jak i w ZZ nie uwzględniano danych dotyczących rzeczywistego poboru wód powierzchniowych z cieków, danych o ilości zanieczyszczeń już wprowadzanych do wód i do ziemi w zlewni rzeki Iny na podstawie obowiązujących pozwoleń wodnoprawnych, nie analizowano presji powodowanej łącznym dopuszczonym zrzutem ścieków przez wszystkie uprawnione do tego podmioty, ani zmian przepływów zachodzących w poszczególnych ciekach w ciągu roku oraz w wieloleciu. Jak wyjaśniono w RZGW ze względu na fakt, iż informacje te nie mogą stanowić podstawy odmowy wydania pozwolenia wodnoprawnego. Analizowano zgodność zamierzonego korzystania z wód z ustaleniami planu gospodarowania wodami oraz ewentualnie naruszenie wymagań wymienionych w art. 396 ust. 1 pkt 8 upw. Wydanie pozwolenia na wprowadzenie do wód kolejnego ładunku zanieczyszczeń, może spowodować zagrożenie nieosiągnięcia celów środowiskowych dla JCWP, określonych w planie gospodarowania wodami. Dlatego – zdaniem NIK – zasadnym jest aby organ biorąc pod uwagę stan wód odbiornika oraz już wydane w sąsiedztwie pozwolenia wodnoprawne analizował, czy nie zachodzi przesłanka do odmowy

wydania pozwolenia wodnoprawnego, z uwagi na art. 399 ust. 1 w związku z art. 396 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo wodne.

W ZZ – jak wyjaśniono – organ nie był w stanie zbilansować danych związanych z danym ciekiem, z powodu nieposiadania narzędzi umożliwiających zweryfikowanie presji lub poboru wód w danym miejscu; nie dysponował bowiem odpowiednimi programami i systemami, które pozwalałyby na łączną analizę danych. Ponadto ilość wody w cieku jest zmienna w czasie i stopień rozcieńczenia ścieków może być różny w różnych okresach.

W myśl przepisów art. 400 ust 8 upw, pozwolenia wodnoprawne wydaje się nie tylko na podstawie operatu wodnoprawnego, ale także zgromadzonych w toku postępowania dowodów, dokumentów i informacji. Zdaniem NIK uwzględnianie obowiązujących pozwoleń wodnoprawnych przy wydawaniu nowych jest istotne dla ochrony środowiska i efektywnego zarządzania zasobami wodnymi. Takie działanie pozwala uniknąć nadmiernego zanieczyszczenia odbiorników ścieków i zwiększa prawdopodobieństwo osiągnięcia celów środowiskowych.

Przeglądy pozwoleń wodnoprawnych

W badanym okresie RZGW dokonał, na podstawie art. 416 ust. 1 ustawy Prawo wodne, trzech przeglądów pozwoleń wodnoprawnych na wprowadzanie ścieków do wód lub ziemi na terenie zlewni rzeki Iny. Jeden w 2023 r. i dwa w 2024 r. W obowiązujących przepisach prawa nie określono standardów przeprowadzenia przeglądów pozwoleń wodnoprawnych, wskazujących jakie elementy pozwolenia powinny być przeanalizowane i w jakim zakresie. Od 2024 r. w RZGW obowiązywały wytyczne w sprawie sposobu i zakresu dokonywania przeglądów⁶⁸, wprowadzone przez Prezesa Wód Polskich w związku z wnioskiem pokontrolnym NIK po kontroli *Działania podmiotów publicznych w związku z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze*. Przeglądy w 2024 r. przeprowadzono i udokumentowano zgodnie z ww. wytycznymi. Polegały one na weryfikacji zgodności działalności z pozwoleniem wodnoprawnym i zakończyły się protokołem zawierającym m.in. analizę przekazanych materiałów i informacji, czy nie były przekraczane warunki ustalone w pozwoleniu i czy podmiot wywiązuje się z nałożonych obowiązków, a także informację czy zachodzi konieczność wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie cofnięcia lub ograniczenia pozwolenia

⁶⁸ Wytyczne obejmowały wzór protokołu z przeglądu ustaleń pozwolenia wodnoprawnego, oraz wskazówki dotyczące m.in. pozyskania niezbędnych dokumentów, sposobu przeprowadzenia przeglądu, w tym przeprowadzenia i udokumentowania oględzin urządzeń wodnych. Przeglądy pozwoleń miały być dokonywane również pod kątem tego, czy warunki w nich określone zapewniają możliwość oceny (organom przeprowadzającym kontrolę gospodarowania wodami), czy korzystanie z wód nie powoduje wystąpienia szkód w środowisku wodnym bądź nie utrudnia korzystania z wód przez innych użytkowników.

wodnoprawnego. W wyniku dokonanych przeglądów RZGW nie znalazł przesłanek do cofnięcia lub zmiany pozwolenia wodnoprawnego.

W ZZ przeglądy pozwoleń wodnoprawnych dotyczyły przestrzegania obowiązków i wymogów określonych w pozwoleniach wodnoprawnych. W objętych badaniem przypadkach przeprowadzono je zgodnie z obowiązującymi wytycznymi, w tym analizie poddawano m.in.: jakość i ilość odprowadzanych ścieków, ilość pobranych wód oraz pozostałe warunki pozwolenia wodnoprawnego (np. bieżącą konserwację odbiornika na określonym odcinku ciek), dokonywano oględzin urządzeń wodnych oraz sporządzano protokoły z przeglądów. Nie wystąpiły sytuacje uchylecia (cofnięcia) lub zmiany (ograniczenia) wydanych pozwoleń w wyniku dokonanych przeglądów.

Podczas przeglądów nie dokonywano analizy zbiorczej ilości pobieranych wód oraz zbiorczej ilości zanieczyszczeń wprowadzanych do ciek lub JCWP na podstawie wszystkich obowiązujących pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych.

**Nieprzeprowadzenie
w ZZ większości
wymaganych
przebiegów pozwoleń
wodnoprawnych**

W ZZ przeglądem nie objęto: 81 ze 113 pozwoleń wodnoprawnych na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi lub do urządzeń kanalizacyjnych (72%), oraz żadnego z 24 pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód z rzeki Iny i jej dopływów, co było niezgodne z art. 416 ust. 1 ustawy Prawo wodne. Ponadto nie przeprowadzono pięciu z 30 przeglądów pozwoleń wodnoprawnych wymaganych przepisami art. 22 ust. 1 ustawy o rewitalizacji Odry (16,7%). Powodem niezrealizowania przez ZZ tego obowiązku były m.in. braki kadrowe i duże obciążenie pracowników wynikające z innych realizowanych spraw. Skutkowało to brakiem sprawdzenia przestrzegania przez podmioty korzystające z wód obowiązków i wymogów określonych w pozwoleniach niepoddanych przeglądom.

**Brak ustawowego
obowiązku
dokonywania
przebiegów pozwoleń
wodnoprawnych
na odprowadzanie
wód opadowych
i roztopowych**

W kontrolowanym okresie nie były dokonywane w ZZ przeglądy pozwoleń wodnoprawnych na wprowadzanie do wód lub do ziemi wód opadowych i roztopowych, gdyż art. 416 ustawy Prawo wodne, nakłada na organ właściwy w sprawach pozwoleń wodnoprawnych obowiązek dokonania przeglądu i realizacji pozwoleń wodnoprawnych na: pobór wód oraz wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, lub do urządzeń kanalizacyjnych. Od 2018 roku wody opadowe i roztopowe przestały podlegać pod definicję ścieku, a tym samym obowiązkowi przeglądu pozwoleń wodnoprawnych na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi lub do urządzeń kanalizacyjnych. Tymczasem kontrole przeprowadzone w Urzędzie Miejskim w Stargardzie oraz w Urzędzie Miasta w Chociwlu wykazały nieprawidłowości dotyczące nieprzestrzegania warunków tych pozwoleń. Ponadto dopiero w trakcie kontroli NIK dokonano zgłoszenia Wodom Polskim wykonania urządzeń objętych tymi pozwoleniami, co opisano w punkcie 5.4 niniejszej informacji.

**Decyzje dopuszczające
zrzuty przez przelewy
burzowe**

W myśl art. 80 ustawy Prawo wodne dopuszcza się wprowadzanie do wód lub do ziemi wód opadowych lub roztopowych z przelewów kanalizacji deszczowej lub ścieków z przelewów burzowych komunalnej kanalizacji ogólnospławnej na warunkach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 99 ust. 1 pkt 2, o ile właściwy organ Wód Polskich ustali, w drodze decyzji, że takie dopuszczenie nie koliduje z celami środowiskowymi dla wód lub wymaganiami jakościowymi dla wód.

Na podstawie art. 80 ustawy Prawo wodne Dyrektor ZZ wydał ogółem trzy decyzje dopuszczające wprowadzenie do wód rzeki Iny i Kanału Młyńskiego w Stargardzie ścieków z przelewów burzowych. Jedna z nich została uchylona w całości przez Dyrektora RZGW. Pozostałe pozostawały w obrocie prawnym i dotyczyły zrzutu ścieków przez ogółem 15 przelewów burzowych w ilości 53 597,10 m³/rok.

Jak wyjaśniła Dyrektor ZZ uznano, że zrzuty nie przyczynią się do pogorszenia stanu wód w sposób istotny i nie dojdzie do trwałego przekroczenia dopuszczalnych stężeń substancji szkodliwych ani pogorszenia stanu chemicznego i ekologicznego JCWP. Ocena odbyła się na podstawie analizy dokumentów przedstawianych przez wnioskodawcę. Nie wykonywano dodatkowych ekspertyz oraz nie zlecano wykonania opinii w tym zakresie.

**Nieprzestrzeganie
warunków
określonych
w decyzjach**

Kontrola S/23/003 przeprowadzona przez NIK w spółce wodociągowo-kanalizacyjnej wykazała, że w 2023 r. z przelewu przy ul. Brzozowej w Stargardzie nastąpił zrzut ścieków w ilości ogółem 48,4 tys. m³, podczas gdy określona w decyzji dopuszczalna roczna ilość ścieków, jaka mogła być odprowadzona z tego przelewu wynosiła 11,3 tys. m³/rok, natomiast z przelewu ul. Konopnickiej w Stargardzie nastąpił zrzut ścieków w ilości ogółem 29,9 tys. m³, podczas gdy określona w decyzji dopuszczalna roczna ilość ścieków, jaka mogła być odprowadzona z tego przelewu wynosiła 21,1 tys. m³/rok.

Powyższe wskazuje na konieczność zapewnienia nadzoru nad przestrzeganiem warunków określonych w wydanych decyzjach. Zasadnym jest również dokonywanie analiz faktycznego wpływu dokonywanych zrzutów na stan wód odbiornika.

Podmioty zarządzające przelewami burzowymi nie informowały ZZ na bieżąco o ich uruchomieniu. W przepisach ustawy Prawo wodne od 1 stycznia 2024 r. pojawiły się instrumenty umożliwiające wymierzanie opłaty za zrzuty z przelewów burzowych zlokalizowanych na obu typach kanalizacji (ogólnospławnej oraz deszczowej). Na podstawie art. 552 ust. 2ha ustawy Prawo wodne w celu ustalenia wysokości opłat, o których mowa w art. 272 ust. 5a i 6d, oświadczenia kwartalne, o których mowa w ust. 2a pkt 2, obejmowały od 1 stycznia 2024 r. także informacje o terminach, w których doszło odpowiednio

do uruchomienia przelewu kanalizacji deszczowej lub przelewu burzowego komunalnej kanalizacji ogólnospławnej.

Opłaty za korzystanie z wód i kary

Skontrolowane jednostki Wód Polskich naliczały opłaty za korzystanie z wód, w tym bez pozwoleń wodnoprawnych. W ZZ naliczono opłaty stałe i zmienne za wprowadzanie do wód i do ziemi ścieków na terenie zlewni lny w kwocie ogółem 1 349,6 tys. zł⁶⁹, a także opłaty za odprowadzanie do wód rzeki lny i jej dopływów wód opadowych i roztopowych w kwocie ogółem 742,7 tys. zł⁷⁰. Badanie 14 opłat za usługi wodne i opłat podwyższonych naliczonych w ZZ wykazało, że naliczono je prawidłowo zgodnie z zasadami określonymi w rozdziale 5 (dział VI) upw, z wyjątkiem dwóch przypadków, gdy opłata podwyższona została naliczona nienależnie ze względu na niezapewnienie skutecznego przepływu informacji pomiędzy komórkami organizacyjnymi w ZZ. Otrzymane w tym zakresie reklamacje zostały uwzględnione.

Niewielka wysokość sankcji finansowych za nielegalne odprowadzanie ścieków

Zastępca Dyrektora ds. Usług Wodnych w RZGW zwracała uwagę, że niska wysokość opłat i kar administracyjnych przewidzianych za brak pozwolenia wodnoprawnego nie stanowi wystarczającego środka dyscyplinującego do uregulowania stanu formalno-prawnego i uzyskania pozwolenia wodnoprawnego. W RZGW prawidłowo naliczono opłatę podwyższoną podmiotowi, który korzystał z usługi wodnej wprowadzenia ścieków do ziemi bez pozwolenia wodnoprawnego od IV kw. 2022 r. do końca 2023 r. W czasie kontroli NIK trwała procedura dotycząca wymierzenia administracyjnej kary pieniężnej, w związku z brakiem pozwolenia wodnoprawnego za I-III kw. 2024 r. na podstawie art. 472aa upw⁷¹. Opłaty podwyższone za odprowadzanie ścieków bez wymaganych pozwoleń wodnoprawnych naliczone przez ZZ w 2022 r. wyniosły ogółem 35,8 tys. zł, a w 2023 r. 77,5 tys. zł i zostały w całości uiszczone. Zgodnie z art. 472 aa ust. 1 pkt 2 upw, który wszedł w życie 1 stycznia 2024 r., administracyjnej karze pieniężnej podlega, kto wbrew przepisowi art. 389, art. 394 ust. 1 lub art. 425 ust. 1 upw korzysta z wód, wykonuje urządzenia wodne, roboty w wodach lub inne działania wymagające odpowiedniej zgody wodnoprawnej. Karę tę wymierza, w drodze decyzji, właściwy organ

⁶⁹ Z tego: w 2022 r. – 367 157 zł (opłata stała 35 214 zł i zmienna 331 943 zł); w 2023 r. – 464 339 zł (opłata stała 88 630 zł i zmienna 375 709 zł); w 2024 r. – 431 967 zł (opłata stała 89 173 zł i zmienna 342 794 zł); w 2025 r. opłata stała wyniosła 86 094,50 zł (zmienna nie była jeszcze naliczona w trakcie kontroli NIK)

⁷⁰ Z tego: w 2022 r. – 221 525 zł (opłata stała 11 310 zł i zmienna 210 215 zł); w 2023 r. – 281 845 zł (opłata stała 11 622 zł i zmienna 270 223 zł); w 2024 r. – 229 896 zł, (opłata stała 12 324 zł i zmienna 217 572 zł); w 2025 r. opłata stała 9405 zł.

⁷¹ Z dniem 1 stycznia 2024 r. uchylony został art. 280 pkt 1 oraz art. 281 upw, tj. przepisy dotyczące ustalania przez organy Wód Polskich opłat podwyższonych za korzystanie z usług wodnych polegających na wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego, jednocześnie do upw zostały dodane art. 472a–472c, stanowiące podstawę wymierzenia kary pieniężnej m.in. za korzystanie z wód bez wymaganego pozwolenia.

Wód Polskich. Podstawę ustalenia wysokości kary pieniężnej dotyczącej wprowadzania ścieków do wód lub ziemi bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego stanowi 500% opłaty zmiennej za wprowadzanie ścieków do wód lub ziemi (art. 472 aa ust. 2 i ust. 3 pkt 2 upw). W 2024 r. za odprowadzanie wód opadowych i roztopowych bez pozwolenia wodnoprawnego Dyrektor ZZ nałożyła karę, o której mowa w art. 472aa ust. 1 ustawy Prawo wodne w wysokości 5 070 zł i została ona uiszczona.

**Współpraca
z innymi organami
i podmiotami**

Objęte kontrolą jednostki Wód Polskich w zakresie ochrony wód rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami oraz poprawy stanu tych wód współpracowały z WIOŚ w szczególności w zakresie identyfikacji źródeł zanieczyszczeń i zagrożeń. Ponadto pracownicy NW w Choszczynie wnioskowali do WIOŚ o podjęcie działań w przypadku sześciu zdarzeń zanieczyszczenia lub podejrzenia zanieczyszczenia wód rzeki Iny i Stobnicy. Współpraca z RDOŚ dotyczyła otrzymanego wniosku o wydanie opinii, co opisano w punkcie 5.2 niniejszej informacji. Współpraca RZGW z gminami, Policją, strażą pożarną, powiatowymi i gminnymi centrami oraz zespołami zarządzania kryzysowego polegała na m.in. wspólnym przeprowadzaniu wizji terenowych oraz działań doraźnych mających na celu ograniczenie bądź usunięcie skutków zanieczyszczenia. RZGW w latach 2022–2025⁷² uczestniczył także w konsultacjach siedmiu projektów strategii rozwoju gminy oraz projektów strategii rozwoju ponadlokalnego z obszaru zlewni rzeki Iny.

RZGW nie współpracował z jednostkami doradztwa rolniczego ani okręgowymi stacjami chemiczno-rolniczymi w zakresie przeciwdziałania zanieczyszczeniu ze źródeł rolniczych wód powierzchniowych rzeki Iny i jej dopływów. Nie współpracował także z placówkami naukowo-badawczymi, ani ze środowiskiem naukowym w zakresie analiz lub koncepcji gospodarowania wodami rzeki Iny i jej dopływów.

5.1.4. UTRZYMANIE OBIEKTÓW BUDOWLANYCH NA CIEKACH W ZLEWNI INY

**Brak wymaganego
nadzoru nad stanem
obiektów
budowlanych**

Nie zapewniono należytego nadzoru nad stanem obiektów budowlanych zlokalizowanych na rzece Inie i jej dopływach oraz nie prowadzono prawidłowo dokumentacji tych obiektów.

Przykłady

W wyniku analizy dokumentacji 13 obiektów budowlanych ustalono, że trzy z nich (23,1%) nie zostały objęte wymaganymi rocznymi i/lub pięcioletnimi okresowymi kontrolami budowlanymi, co było niezgodne z art. 62 ust. 1 pkt 1–2 ustawy Prawo budowlane.

⁷² Do czasu zakończenia kontroli NIK, tj. 30 maja 2025 r.

Przyczyną tego zaniechania było m.in. nieotrzymanie w 2018 r. książek tych obiektów budowlanych od Likwidatora Zachodniopomorskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Szczecinie.

Nie założono i nie prowadzono książek obiektów budowlanych dla dwóch z 13 objętych badaniem obiektów, co było niezgodne z art. 60c pkt 1–3 ustawy Prawo budowlane oraz z obowiązującym do 1 stycznia 2023 r. art. 64 ust. 1 tej ustawy. Żadna z 10 sprawdzonych książek obiektów budowlanych nie zawierała wszystkich wymaganych wpisów lub dokumentów.

**Niezapewnienie
należytego stanu
technicznego
obiektów
budowlanych**

Nie zapewniono utrzymania obiektów hydrotechnicznych w należytym stanie oraz nie wykonywano zaleceń z okresowych kontroli budowlanych. Na podstawie art. 61 pkt. 1–2 ustawy Prawo budowlane, właściciel lub zarządca obiektu budowlanego jest obowiązany: utrzymywać i użytkować obiekt zgodnie z zasadami, o których mowa w art. 5 ust. 2 (pkt 1); zapewnić, dochowując należytej staranności, bezpieczne użytkowanie obiektu w razie wystąpienia czynników zewnętrznych oddziałujących na obiekt, związanych z działaniem człowieka lub sił natury, w wyniku których następuje uszkodzenie obiektu budowlanego lub bezpośrednie zagrożenie takim uszkodzeniem, mogące spowodować zagrożenie życia lub zdrowia ludzi, bezpieczeństwa mienia lub środowiska (pkt 2).

Przykład

W wyniku analizy dokumentacji 13 obiektów budowlanych stwierdzono, że w przypadku ośmiu z nich poddanych okresowym kontrolom budowlanym (80%) nie zrealizowano zaleceń z poprzednich kontroli.

Brak realizacji zaleceń z okresowych kontroli budowlanych może w konsekwencji doprowadzić do istotnego pogorszenia właściwości użytkowych i sprawności technicznej obiektów. Nie dokonywano również analiz dotyczących potrzeby dalszego utrzymania obiektów oraz oceny funkcjonalności istniejącej infrastruktury w kontekście hydrologicznym, ekologicznym i ekonomicznym, ze względu jak wyjaśniono brak jednoznacznych wytycznych oraz procedur w tym zakresie.

5.1.5. ZIDENTYFIKOWANE BARIERY I PROBLEMY

W RZGW jako bariery i problemy ograniczające skuteczność działań na rzecz zapewnienia ochrony rzeki Iny lub jej dopływów przed zanieczyszczeniami, poza niewystarczającym poziomem zatrudnienia, wskazano brak wystarczających środków finansowych na realizację zadań związanych z utrzymaniem i konserwacją cieków oraz urządzeń wodnych, z zastosowaniem najlepszych praktyk środowiskowych. Powodowało to, że zadania techniczne i utrzymaniowe nie mogły być realizowane w pełnym zakresie. Zwracano uwagę na niewystarczające narzędzia

prawne możliwe do wykorzystania przez Wody Polskie, w tym w celu ograniczenia presji pochodzących z rolnictwa oraz presji komunalnych związanych z gospodarką ściekową i odprowadzaniem wód opadowych. Wskazywano, że przed wejściem w życie aktualnie obowiązującej ustawy Prawo wodne, dostępny był instrument do takich analiz – warunki korzystania z wód regionu wodnego i zlewni. Były to dokumenty o większej szczegółowości niż plany gospodarowania wodami, ukierunkowane na warunki regionalne lub lokalne, w których to planach nie można wskazywać zakazów czy ograniczeń, a jedynie cele środowiskowe. Praktyka administracyjna pokazuje, że bez konkretnych ograniczeń wynikających z przepisów, trudno jest skutecznie odmówić podmiotowi udzielenia zgody wodnoprawnej, nawet jeżeli zachodzi podejrzenie, że zamierzone korzystanie z wód może przyczynić się do nieosiągnięcia celów środowiskowych. Za niewystarczające uznano narzędzia prawne do kontroli i egzekwowania realizacji przez różne podmioty zadań określonych w zestawach działań dla poszczególnych JCWP ustalonych w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry. W ZZ zwracano uwagę także na niezadawalające funkcjonalności dostępnych w Wodach Polskich systemów i programów informatycznych.

5.2. REALIZACJA ZADAŃ DOTYCZĄCYCH OCHRONY RZEKI INY I JEJ DOPŁYWÓW PRZEZ REGIONALNEGO DYREKTORA OCHRONY ŚRODOWISKA W SZCZECINIE

Regionalny Dyrektor ze względu na brak ustawowego obowiązku nie gromadził zbiorczych informacji na temat podmiotów i prowadzonych przez nie działalności, które mogą negatywnie oddziaływać na środowisko wód powierzchniowych lub stwarzać ryzyko wystąpienia szkody. Działania RDOŚ koncentrowały się na rozpatrywaniu otrzymywanych zgłoszeń możliwych szkód. Na skuteczność i efektywność prowadzonych postępowań wpływały regulacje prawne, w szczególności definicja szkody w wodach, związana obligatoryjnie z występowaniem działalności wymienionej w art. 3 ustawy o zapobieganiu szkodom oraz mierzalną, znaczącą, negatywną zmianą przynajmniej jednego z elementów jakości lub ilości służących do klasyfikacji stanu całej JCWP, a także brak kompetencji kontrolnych RDOŚ oraz do wykonywania badań lub uprawnień do ich zlecenia organom IOŚ lub Wodom Polskim.

5.2.1. ZAPOBIEGANIE SZKODOM W WODACH RZEKI INY I JEJ DOPŁYWÓW ORAZ ICH NAPRAWA

**Brak w RDOŚ analiz
możliwości
wystąpienia szkód**

W kontrolowanym przez NIK okresie Regionalny Dyrektor nie dokonywał analizy ryzyka wystąpienia szkód w środowisku w rzece Inie i jej dopływach, a także nie posiadał zbiorczych informacji o prowadzonych

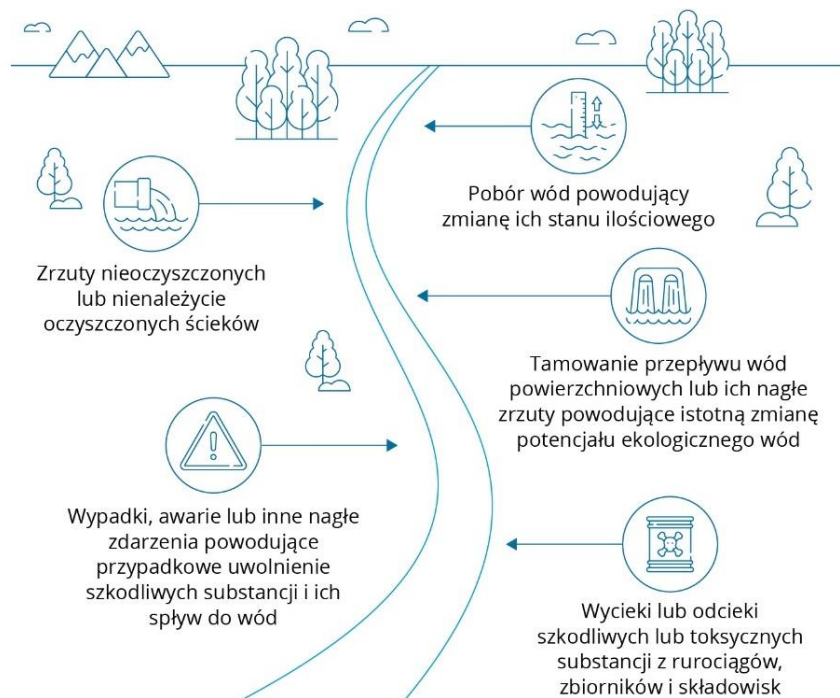
na obszarze zlewni Iny działalności stwarzających ryzyko wystąpienia szkody w środowisku. Samodzielnie nie zidentyfikował również przypadków, w których istniało uzasadnione podejrzenie o bezpośrednim zagrożeniu szkodą lub wystąpiły szkody w wodach rzeki Iny lub jej dopływów oraz nie podejmował działań mających na celu ograniczenie ryzyka wystąpienia szkody w przyszłości. Nie miał równocześnie wiedzy na temat tego jakie działania zapobiegawcze lub naprawcze podejmowały podmioty prowadzące działalności stwarzające ryzyko szkody w rzece Inie i jej dopływach. Jako przyczynę niepodjęcia działań w tym zakresie wskazano brak ustawowego obowiązku gromadzenia i analizowania tego typu informacji, brak środków finansowych do aktywnego prowadzenia tego typu działań identyfikacyjnych, szczególnie w terenie. Wskazywano również, że to podmiot korzystający ze środowiska jest obowiązany na mocy art. 9 ustawy o zapobieganiu szkodom podjąć stosowne działania bez wcześniejszej ingerencji RDOŚ, a także na podstawie art. 11 tej ustawy zgłosić organowi ochrony środowiska, jeżeli bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku nie zostało zażegnane, mimo przeprowadzenia działań zapobiegawczych lub wystąpiła szkoda w środowisku.

Spośród pozostałych regionalnych dyrekcji ochrony środowiska, od których NIK zasięgnęła informacje⁷³, jedynie Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Bydgoszczy dysponował informacjami na temat prowadzonych na terenie jego właściwości działalności stwarzających ryzyko szkody w środowisku śródlądowych wód płynących. Wiedzę w tym zakresie czerpał m.in. z publicznych informacji/wykazów zamieszczonych na stronach internetowych⁷⁴. Korzystając z tych wykazów oraz informacji wynikających z wpływających zgłoszeń, pomimo braku ustawowego obowiązku, organ ten stworzył spis najważniejszych podmiotów prowadzących działalność stwarzającą ryzyko szkody w środowisku, uwzględniający te firmy, których działalność w największym stopniu może negatywnie wpływać na jakość wód powierzchniowych, co można uznać za dobrą praktykę.

⁷³ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f ustawy o NIK.

⁷⁴ GIOŚ, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Urzędu Regulacji Energetyki.

Infografika nr 2
Najczęstsze przyczyny szkód w wodach

Źródło: opracowanie własne NIK

**Brak zgłoszeń
o zagrożeniu szkodą
i szkodzie
od podmiotów
korzystających
ze środowiska**

Zarówno do RDOŚ w Szczecinie, jak i do pozostałych regionalnych dyrekcji na terenie kraju⁷⁵, nie wpłynęło w latach 2022–2025⁷⁶ żadne zawiadomienie od podmiotów korzystających ze środowiska na podstawie art. 11 ustawy o zapobieganiu szkodom. Postępowania wszczynane były w związku ze zgłoszeniami otrzymanymi, na podstawie art. 24 ustawy o zapobieganiu szkodom, od organów, podmiotów, organizacji i obywateli. Jak wykazały ustalenia kontroli NIK, tylko jedno takie zgłoszenie od podmiotu korzystającego ze środowiska⁷⁷ dotyczące wód rzeki Iny wpłynęło do WIOŚ. Nie wpłynęło natomiast do RDOŚ i Regionalny Dyrektor nie prowadził postępowania w tej sprawie.

Powyższe wskazuje na potrzebę wzmocnienia współpracy pomiędzy organami ochrony środowiska i IOŚ, a także przeprowadzania analiz publicznie dostępnych informacji o działalności podmiotów stwarzającej ryzyko szkody.

⁷⁵ Według informacji uzyskanych przez NIK na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 ustawy o NIK.

⁷⁶ Do czasu zakończenia kontroli w RDOŚ, tj. 28 marca 2025 r. oraz udzielenia informacji NIK przez pozostałych dyrektorów.

⁷⁷ Zgłaszający wskazał, iż 29 września 2022 r. w godzinach popołudniowych na oczyszczalni zaobserwowano problemy technologiczne polegające na wynoszeniu większej ilości zawiesiny z osadnika. Nieznacznie podwyższone parametry zawiesiny oznaczane w ścieku oczyszczonym obserwowany były od kilku dni, natomiast w dniu 29 września 2022 r. problem uległ nasileniu.

**Brak porozumienia
dotyczącego
przekazywania
informacji**

Do zakończenia kontroli nie zostało zawarte porozumienie, o którym mowa w art. 349 ust. 12 ustawy Prawo wodne, pomimo że przepis ten obowiązuje od 1 stycznia 2018 r. Zgodnie z tą regulacją minister właściwy do spraw gospodarki wodnej, właściwy organ Inspekcji Ochrony Środowiska, właściwy organ ochrony przyrody (o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody⁷⁸) i Główny Inspektor Sanitarny ustalają, w drodze porozumienia, rodzaj, zakres i sposób nieodpłatnego przekazywania informacji niezbędnych dla działań związanych z monitoringiem i oceną stanu wód oraz gospodarowaniem wodami.

Według informacji przekazanych NIK⁷⁹ przez Ministerstwo Infrastruktury, w związku ze zidentyfikowanym problemem opracowano propozycję zmiany art. 349 ust. 12 ustawy Prawo wodne, w tym w zakresie doprecyzowania stron porozumienia. Zmiany te są rozważane w kontekście planowanej nowelizacji przepisów dotyczących zarządzania zasobami wodnymi.

Na brak powyższego porozumienia NIK wskazywała już w informacji o wynikach kontroli D/22/505 oraz wniosła do Ministra Infrastruktury o podjęcie działań legislacyjnych mających na celu: rozszerzenie o właściwy organ Wód Polskich zakresu podmiotowego stron porozumienia, o którym mowa w art. 349 ust. 12 ustawy Prawo wodne i jednoznaczne wskazanie organu ochrony przyrody zobowiązanego do zawarcia ww. porozumienia.

Pracownicy RDOŚ w ramach prowadzonych spraw korzystali z ogólnodostępnego Hydroportalu (w systemie ISOK). Według Regionalnego Dyrektora dane w nim zawarte zazwyczaj były wystarczające na potrzeby prowadzonych postępowań. W przypadkach potrzeby pozyskania bardziej szczegółowych lub specyficznych informacji, RDOŚ każdorazowo zwracał się z zapytaniami do właściwych organów. RDOŚ nie miał dostępu do danych gromadzonych w SIGW.

**Postępowanie RDOŚ
związane
z otrzymanymi
zgłoszeniami**

Regionalny Dyrektor analizy dotyczące bezpośredniego zagrożenia szkodą lub wystąpienia szkody w środowisku prowadził po otrzymaniu zgłoszeń, o których mowa w art. 24 ust. 1 ustawy o zapobieganiu szkodom⁸⁰. W kontrolowanym okresie wpłynęło do RDOŚ siedem zgłoszeń o wystąpieniu bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku dotyczących Iny lub jej dopływów, o których mowa w art. 24 ust. 1 ww. ustawy i nie składały ich podmioty korzystające ze środowiska.

⁷⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 1478, ze zm.; dalej: ustawa o ochronie przyrody.

⁷⁹ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f. ustawy o NIK.

⁸⁰ Zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy o zapobieganiu szkodom, organ ochrony środowiska jest obowiązany przyjąć od każdego zgłoszenie o wystąpieniu bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku.

W sprawie nałożenia na podmiot korzystający ze środowiska obowiązku przeprowadzenia działań zapobiegawczych i naprawczych w RDOŚ wszczęto trzy postępowania administracyjne. Jedno zostało umorzone, ponieważ ustalono, że nie doszło do zdarzenia, które można było zdefiniować jako szkodę w środowisku, cztery zgłoszenia dotyczyły jednego zdarzenia i objęte zostały jednym postępowaniem (sprawa jest w toku). W wyniku trzeciego postępowania RDOŚ wydał postanowienie na podstawie art. 15 ust. 1 ustawy o zapobieganiu szkodom. Jedno zgłoszenie zakończyło się odmową wszczęcia postępowania, ponieważ właściciel łodzi, z której po zatonięciu ze zbiorników paliwa wypłynęła benzyna, nie był podmiotem korzystającym ze środowiska.

Regionalny Dyrektor, niezwłocznie po uzyskaniu sygnałów o zagrożeniach, występował do podmiotów korzystających ze środowiska o udzielenie informacji o bezpośrednim zagrożeniu szkodą w środowisku lub szkodzie w środowisku. Pracownicy RDOŚ nie prowadzili pomiarów zawartości substancji w wodzie ani (z wyjątkiem jednego przypadku) nie przeprowadzali lustracji w terenie. Jako przyczynę wskazano, że od wystąpienia zdarzenia do otrzymania zgłoszenia mija zazwyczaj kilka dni, podczas których martwe ryby albo są usuwane przez służby czy wędkarzy albo ulegają rozkładowi, martwe ryby są także przenoszone w dół cieku poza miejsce, w którym doszło do śnieć. W takich sytuacjach RDOŚ uzyskiwał od zgłaszających, WIOŚ lub innych podmiotów dane o ilości i strukturze gatunkowej padłych ryb.

Na terenie zlewni rzeki Iny Regionalny Dyrektor stwierdził zagrożenie, którego skutkiem mogło być zatrucie wód i doprowadzenie do śmierci bytujących tam organizmów w dwóch przypadkach i wezwał podmioty prowadzące oczyszczalnie ścieków w Stargardzie i Chociwlu do uzgodnienia działań zapobiegawczych. Nadzór nad prawidłowością realizacji uzgodnionych warunków prowadzenia działań zapobiegawczych oraz realizacją nałożonych obowiązków ograniczał się do weryfikacji przedkładanych wyników badań, informacji i innych dokumentów. Nie podejmowano działań w celu sprawdzenia w terenie prawidłowości działań podmiotów korzystających ze środowiska.

Nie były wydawane decyzje uzgadniające warunki przeprowadzenia działań naprawczych, gdyż jak wyjaśnił Regionalny Dyrektor, nie stwierdzono szkody w środowisku w rozumieniu ustawy o zapobieganiu szkodom albo RDOŚ nie posiadał odpowiednich danych mogących taką szkodę udowodnić. W latach 2022–2025⁸¹ Regionalny Dyrektor nie korzystał z uprawnień określonych w art. 20 ust. 1 ustawy o zapobieganiu szkodom, tj. nałożenia na podmiot korzystający

⁸¹ Do czasu zakończenia kontroli NIK w tej jednostce, tj. 28 marca 2025 r.

ze środowiska prowadzący działalność stwarzającą ryzyko szkody w środowisku lub inną działalność, która jest przyczyną bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku, obowiązku wykonywania badań zanieczyszczenia gleby i ziemi lub pomiarów zawartości substancji w wodzie, w tym pobierania próbek, lub monitoringu przyrodniczego różnorodności biologicznej. Jak wyjaśniono ze względu na brak potrzeby merytorycznej⁸².

**Długotrwałe
postępowanie
w sprawie szkody
w wodach**

Do czasu zakończenia kontroli NIK postępowanie administracyjne, wszczęte 30 czerwca 2023 r. w sprawie wydania decyzji zobowiązującej podmiot⁸³ korzystający ze środowiska do przeprowadzenia działań zapobiegawczych i/lub naprawczych, w związku z kolejnymi zrzutami mieszaniny wód i nieoczyszczonych ścieków przez przelewy burzowe w Stargardzie w czerwcu 2023 r., nie zostało sfinalizowane.

Regionalny Dyrektor wskazał, że problemem wpływającym na długotrwałość prowadzonego postępowania w sprawie zanieczyszczania rzeki Iny i jego końcowy efekt jest brak możliwości szybkiego uzyskania kompleksowych analiz i wyników dotyczących rzeczywistego wpływu ścieków zrzucanych przelewami burzowymi na jakość wody i siedlisk tam występujących. Od nich zależy, czy organ będzie mógł udowodnić, że działania podmiotu doprowadziły do szkody w środowisku w wodach rzeki Iny. Złożoność sprawy, w tym konieczność przeprowadzenia wieloletnich badań związanych ze skumulowanym oddziaływaniem dla dużej części zlewni, zniechęca ewentualnych zewnętrznych ekspertów (szczególnie pracowników naukowych) do przeprowadzenia badań i analiz. Nieskuteczne okazało się rozeznanie w zakresie możliwości wykonania obliczeń dla modelu Streetera-Phelpsa, co pozwoliłoby jednoznacznie potwierdzić, że za notowane śnięcia ryb (szkoda w gatunkach chronionych ryb) odpowiada zrzut z przelewów burzowych w Stargardzie.

Tymczasem, jak wynika z ustaleń kontroli NIK S/23/003, podmiot prowadzący oczyszczalnię ścieków w Stargardzie, niezwłocznie po zrzutach ścieków poprzez przelewy burzowe w czerwcu 2023 r. skutecznie zlecił opracowanie opinii dotyczącej określenia wpływu eksploatacji obiektów kanalizacyjnych przedsiębiorstwa na okresowe zjawisko śnięcia ryb w rzece Inie⁸⁴.

W trakcie kontroli NIK ustalono, że RZGW – do którego Regionalny Dyrektor zwrócił się 25 lipca 2023 r. z prośbą o pomoc w ocenie merytorycznej wyników

⁸² Z uprawnień tych nie korzystali także inni regionalni dyrektorzy, którzy udzielili NIK informacji na podstawie art. 29 ust. 1 lit. 2 lit f ustawy o NIK.

⁸³ Spółka prowadząca oczyszczalnię ścieków w Stargardzie.

⁸⁴ Opiniujący stwierdził, iż nie jest możliwym jednoznaczne potwierdzenie, aby szkoda w środowisku wodnym rzeki Iny nastąpiła z wyłącznej przyczyny w postaci odprowadzenia 17 czerwca 2023 r. zrzutu burzowego ścieków ogólnospławnych do rzeki Iny, który był spowodowany nawałnym deszczem.

Wpływ przedłużającego się postępowania na zmiany w środowisku

badań wody rzeki Iny i ścieków zrzucanych po uruchomieniu przelewu, w kontekście wpływu przedmiotowych zrzutów na osiągnięcie celów środowiskowych JCWP – nie dokonał takiej oceny. O informację do RZGW, na jakim etapie są prowadzone analizy, Regionalny Dyrektor wystąpił dopiero w związku z ustaleniami NIK 13 marca 2025 r.

Pomimo upływu niemal dwóch lat od zdarzenia, Regionalny Dyrektor nadal nie dysponował opinią w prowadzonym postępowaniu. Tymczasem według informacji przekazywanych RDOŚ przez podmiot prowadzący oczyszczalnię ścieków w Stargardzie, w latach 2022–2024⁸⁵ przelew burzowy przy ul. Brzozowej był uruchamiany w 2022 r. siedmiokrotnie, w 2023 r. sześciokrotnie i 2024 r. ośmiokrotnie. Według tych informacji ilość zrzuconej mieszaniny wód opadowych i nieoczyszczonych ścieków z tego przelewu burzowego corocznie rosła i wyniosła: w 2022 r. – 28,8 tys. m³, w 2023 r. – 29,7 tys. m³ i w 2024 r. – 54,9 tys. m³.

NIK zwraca uwagę, że w przypadku przedłużających się postępowań w sprawie szkód w środowisku, ze względu na upływ czasu od momentu wszczęcia postępowań do przeprowadzenia odpowiednich analiz, uzyskania wyników badań, opinii lub ekspertyz, wskazania winnych szkody i określenia odpowiednich działań naprawczych, może dojść do nieodwracalnych zmian w środowisku, samooczyszczenia i zatarcia śladów po wcześniej zidentyfikowanych zagrożeniach, w szczególności ze względu na dynamikę zmian zachodzących w śródlądowych wodach płynących (przepływ, rozcieńczenie zanieczyszczeń).

Nierealizowanie obowiązków określonych w decyzji RDOŚ

Według ustaleń kontroli NIK S/23/003⁸⁶ przeprowadzonej w podmiocie zarządzającym przelewami burzowymi w Stargardzie, po uruchomieniu przelewu 17 czerwca 2023 r., którego dotyczyły otrzymane przez RDOŚ zgłoszenia zanieczyszczenia wód rzeki Iny, zobowiązany podmiot nie wykonał pomiarów zawartości substancji w wodach rzeki Iny i kanału burzowego (ulgi) przy ul. Brzozowej. Wskazaną w złożonych zeznaniach przyczyną było niepowiadomienie pracowników o konieczności pobrania prób przez osobę pełniącą w tym dniu dyżur dyspozytorski. Regionalny Dyrektor wystąpił do sądu z wnioskiem o ukaranie grzywną prezesa przedsiębiorstwa za brak wykonywania obowiązku wynikającego z decyzji RDOŚ⁸⁷.

Szacunkowe określanie ilości zrzucanych ścieków

NIK stwierdziła także, że przyjęte przez tę jednostkę szacunkowe określanie ilości ścieków odprowadzanych poprzez przelew burzowy przy ul. Brzozowej w Stargardzie nie umożliwiało określenia rzeczywistej ilości

⁸⁵ Do czasu zakończenia czynności kontrolnych przez NIK nie wpłynęły informacje o uruchomieniu przelewów burzowych.

⁸⁶ Opublikowane pod adresem <https://www.nik.gov.pl/kontrola/S/23/003/LSZ/>.

⁸⁷ Do czasu zakończenia kontroli przez NIK w RDOŚ nie wpłynęło rozstrzygnięcie w tej sprawie.

odprowadzanych ścieków, o której mowa w § 6 pkt 1 rozporządzenia w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego. Elementy przyjmowane do wyliczenia ilości zrzucanych nieoczyszczonych ścieków, takie jak wypełnienie kanału, prędkość przepływu, ale także czas uruchomienia przelewu, przyjmowane były wyłącznie szacunkowo i nie wynikały z prowadzonych bezpośrednich obserwacji lub pomiarów. Podmiot nie dysponował także systemem odnotowującym uruchomienie przelewu, dlatego nie była możliwa do zweryfikowania podawana przez podmiot liczba uruchomień przelewu burzowego w poszczególnych latach. Powyższe nie umożliwiało uzyskania przez RDOŚ rzetelnych informacji o ilości mieszaniny wody i nieoczyszczonych ścieków zrzucanej do rzeki Iny. Pomimo tego oparty na szacunkowym czasie działania przelewu i jego przekroju szacunek został uznany przez RDOŚ wystarczający. Ponadto zrzuty dokonywane były także przez inne przelewy burzowe na terenie miasta, które nie były objęte decyzją Regionalnego Dyrektora.

**Niemal 300 tys. m³
nieoczyszczonych
ścieków zrzucanych
do Iny w ciągu
trzech lat**

Według ewidencji zrzutów i szacunków zarządzającego przelewami w latach 2021–2023 do rzeki Iny zrzucano 292,8 tys. m³ mieszaniny wód opadowych i nieoczyszczonych ścieków. Przyczyną dokonywania zrzutów był brak możliwości przyjęcia do oczyszczenia w okresach nawalnych deszczy ścieków nadmiarowych z kanalizacji ogólnospławnej.

Zdjęcia nr 1–4

Rzeka Ina

przed zrzutem ścieków

w trakcie zrzutu ścieków przez przelew burzowy 17 czerwca 2023 r.

Zrzut ścieków z kanalizacji ogólnospławnej przez przelew burzowy w Stargardzie 17 czerwca 2023 r.

Źródło: dokumentacja fotograficzna Polskiego Związku Wędkarskiego Okręg w Szczecinie.

**Wpływ zrzutów
na stan wód Iny**

Jak wyjaśniono każdorazowo po otrzymaniu zawiadomienia o zrzucie, pracownik merytoryczny RDOŚ analizował otrzymane informacje i wyniki badań. Z analiz wynikało, że wartości większości parametrów

charakteryzujących warunki tlenowe i biogenne rzeki Iny poniżej zrzutu mieszaniny ścieków z przelewu, każdorazowo przekraczały (nawet kilkadziesiąt razy) wartości graniczne dla klas jakości wód powierzchniowych oraz wymagania dla parametrów charakteryzujących cel środowiskowy JCWP o nazwie Ina od Krąpieli do dopływu spod Marszewa.

**Problemy
i ograniczenia
związane
z zapewnieniem
ochrony wód
płynących**

Ograniczona była skuteczność działań także pozostałych regionalnych dyrektorów, dotyczących szkód w środowisku wód płynących. Według informacji uzyskanych od 15 regionalnych dyrektorów nieobjętych kontrolą⁸⁸ w latach 2022–2025⁸⁹ prowadzonych było 57 postępowań dotyczących szkód w środowisku śródlądowych wód płynących, z tego:

- 17 było w toku;
- cztery zostały zawieszono;
- 34 zostały umorzone, m.in z powodu rodzaju prowadzonej działalności, niespełniającej kryteriów określonych w art. 3 ustawy o zapobieganiu szkodom;
- dwie zostały pozostawione bez rozpoznania z uwagi na nieuzupełnienie zgłoszeń.

W 10 przypadkach odmówiono wszczęcia postępowania.

Tylko w jednej sprawie prowadzone postępowanie dotyczące szkody w gatunkach ryb zakończone zostało decyzją uzgadniającą warunki przeprowadzenia działań naprawczych. Szkada ta nie powstała jednak w wyniku zanieczyszczenia wód, ale wskutek nagłego i gwałtownego otwarcia przęsła jazu, co spowodowało opróżnienie położonego powyżej zbiornika retencyjnego. I w jednym przypadku dokonano zmiany obowiązującej decyzji, uzgadniającej warunki przeprowadzenia działań w celu wyeliminowania wysokiego prawdopodobieństwa wystąpienia szkody w środowisku w dającej się przewidzieć przyszłości.

Wśród problemów związanych z realizacją zadań dotyczących szkód w środowisku wód płynących Regionalny Dyrektor oraz regionalni dyrektorzy, od których NIK uzyskał informacje⁹⁰ wymieniali m.in.:

- trudności związane z ustaleniem, kiedy zgłoszone zdarzenie można uznać za szkodę w wodach. Kryteria określone dla wód w rozporządzeniu w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku wymagają prowadzenia wieloletnich badań i dokonania oceny zmian w stosownej JCWP (zanieczyszczenia lokalne nie mogą zostać uznane za szkodę w środowisku). Badania wód powierzchniowych, związanych z konkretnym zdarzeniem zgłaszanym do regionalnego dyrektora są badaniami jednorazowymi i nie mogą

⁸⁸ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f ustawy o NIK.

⁸⁹ Do czasu przekazania informacji NIK.

⁹⁰ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f ustawy o NIK.

- być obecnie podstawą do oceny jakości wód powierzchniowych i ewentualnego stwierdzenia, czy i jaka zmiana w zakresie elementów fizykochemicznych, biologicznych i hydromorfologicznych wód nastąpiła w wyniku tego zdarzenia. Ułatwieniem przy ocenie byłoby uszczegółowienie ustawy o zapobieganiu szkodom i przepisów ww. rozporządzenia w zakresie sposobu dokonywania oceny wpływu zdarzenia na JCWP, kwalifikującego go jako szkody w środowisku np. przyjęcie kryterium opartego na przekroczeniu dopuszczalnych wartości danego elementu dla JCWP, w których wystąpiło zdarzenie;
- brak instrumentów prawnych umożliwiających organowi podejmowanie niezwłocznych działań zapobiegawczych lub naprawczych w sytuacji zagrożenia lub wystąpienia szkody w środowisku wodnym, w przypadku braku możliwego do ustalenia podmiotu odpowiedzialnego (skutkuje to ograniczeniem realnych możliwości reagowania w terenie na zaistniałe sytuacje związane ze szkodą w środowisku);
 - brak uprawnień do zlecenia przez RDOŚ organom IOŚ kontroli podmiotów korzystających ze środowiska lub przeprowadzenia badań przez CLB, przy jednoczesnym braku uprawnień do samodzielnego przeprowadzenia kontroli i badań (przyjęcie dodatkowych kompetencji i uprawnień wymagałoby zmian przepisów, modyfikacji struktury regionalnych dyrekcji oraz środków finansowych na realizację nowych zadań);
 - konieczność pozyskiwania dodatkowych środków finansowych na działania związane ze szkodami w rzekach i innych ciekach (opracowanie i zlecenie analiz, podjęcie działań na podstawie art. 16 ustawy o zapobieganiu szkodom) w oparciu o ustalone programy i finansowanie zapewniane przez fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz ich wydatkowania w ramach czasochłonnych procedur zamówień publicznych, co wpływa na wydłużenie przebiegu postępowania oraz jego skuteczność;
 - trudności w ustaleniu stron postępowania dotyczącego szkody w środowisku (brak ustawowego dostępu do bazy zawierającej informacje o właścicielach/posiadaczach nieruchomości – ewidencji gruntów i budynków, konieczność wnioskowania o dane do starostów);
 - brak rozporządzenia w sprawie sposobu wykonywania oceny występowania znaczącego zagrożenia dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska oraz referencyjnych technik modelowania rozprzestrzeniania się substancji w glebie, ziemi i wodach gruntowych, do wydania którego delegacja wskazana została w art. 101p ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska⁹¹

⁹¹ Dz. U. z 2025 r. poz. 647, ze zm.; dalej: POŚ.

(regionalni dyrektorzy ochrony środowiska nie podejmowali w okresie objętym kontrolą działań zapobiegawczych lub naprawczych na podstawie art. 16 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu szkodom, tj. z uwagi na zagrożenie dla zdrowia ludzi lub możliwość zaistnienia nieodwracalnych szkód w środowisku);

- braki kadrowe.

Zaproponowano wprowadzenie do ustawy o przeciwdziałaniu szkodom domniemania szkody w przypadku stwierdzenia odprowadzania substancji niebezpiecznych lub ścieków nieoczyszczonych do cieku, jeżeli wystąpiły istotne przesłanki wizualne, chemiczne lub biologiczne (np. śnięcie ryb, mętność wody, martwe dno, zapach itp.). także rozważenie utworzenia krajowego funduszu napraw szkód w środowisku, z którego możliwe byłoby finansowanie działań naprawczych w przypadkach braku ustalonego odpowiedzialnego podmiotu lub w sytuacji niemożności wyegzekwowania obowiązków naprawczych.

Regionalny Dyrektor wskazał jednocześnie, że obecnie dyrekcje ochrony środowiska (generalna i regionalne) nie mają ani odpowiednich zasobów ludzkich ani finansowo-logistycznych (np. laboratoriów), aby prowadzić działania kontrolne w zakresie ustawy o zapobieganiu szkodom. W związku z powyższym ewentualne przejście dodatkowych kompetencji i uprawnień wymagałoby znaczącej restrukturyzacji poszczególnych jednostek. Zasadnym zatem byłoby większe kompetencje oraz wzmocnienie tzw. policji środowiskowej w IOŚ.

Na bariery systemowe dotyczące braku kompetencji kontrolnych w zakresie przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska oraz braku uprawnień do wykonywania badań lub braku możliwości zlecenia takich kontroli i badań organom do tego uprawnionym oraz ich negatywny wpływ na realizowane przez regionalnych dyrektorów zadania, Najwyższa Izba Kontroli zwracała uwagę w kontroli *Działania zapobiegawcze i naprawcze podejmowane w związku z wystąpieniem szkód w środowisku (P/22/071)*. Wskazywała również, że budżetach regionalnych dyrekcji ochrony środowiska nie zabezpieczano środków finansowych na niezwłoczne działania konieczne do podjęcia z uwagi na wystąpienie zagrożenia dla zdrowia ludzi lub możliwości zaistnienia nieodwracalnych szkód w środowisku. Zadania te z uwagi na ich niecykliczny i interwencyjny charakter były trudne do zaplanowania oraz wyceny, a dodatkowo niskie budżety RDOŚ nie pozwalały na rezerwowanie środków na ich ewentualną realizację. Także długotrwała oraz skomplikowana procedura pozyskiwania środków finansowych z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej uniemożliwiała podejmowanie działań niezwłocznie. Informacje uzyskane przez NIK w trakcie niniejszej kontroli od regionalnych dyrektorów wskazują, że problemy te są nadal aktualne.

5.2.2. OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO I WYDAWANIE DECYZJI ŚRODOWISKOWYCH DLA PRZEDSIĘWZIĘĆ NA TERENIE ZLEWNI RZEKI INY

Decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach i oceny oddziaływania na środowisko

W latach 2022–2025⁹² Regionalny Dyrektor nie wydawał decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla inwestycji⁹³ mogących znacząco oddziaływać na środowisko rzeki Iny i jej dopływów⁹⁴ ani postanowień określających konieczność przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko. Nie były wydawane także opinie, w których stwierdzono potrzebę przeprowadzenia oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko ani opinie o zakresie raportu oddziaływania na środowisko. W odniesieniu do przedsięwzięć mogących oddziaływać na wody rzeki Iny i jej dopływów wydane zostały dwa postanowienia uzgadniające warunki realizacji przedsięwzięć⁹⁵ i jedno postanowienie stwierdzające konieczność przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko⁹⁶.

Brak działań w przypadku nieotrzymania decyzji

W jednej sprawie objętej postanowieniem uzgadniającym warunki realizacji przedsięwzięcia Regionalny Dyrektor otrzymał od burmistrza decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach, która w całości uwzględniała ustalone przez RDOŚ warunki. W sytuacji, gdy inne organy, które wydały decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach nie przekazały ich do RDOŚ, Regionalny Dyrektor nie podejmował działań w celu ich pozyskania i weryfikacji zgodności z warunkami realizacji przedsięwzięcia określonymi w postanowieniu RDOŚ, gdyż jak wyjaśniono z przepisów nie wynika konieczność występowania do innych organów wydających decyzje środowiskowe o ich przekazanie do RDOŚ.

Zdaniem NIK, niezależnie od sposobu realizacji przez właściwe organy obowiązku wynikającego z art. 74 ust. 4⁹⁷ ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko⁹⁸, regionalni dyrektorzy powinni podejmować działania

⁹² Do czasu zakończenia przez NIK czynności kontrolnych w tej jednostce, tj. 28 marca 2025 r.

⁹³ Dla szeregu przedsięwzięć, istotnych i stwarzających problemy środowiskowe (m.in. drogi, linie kolejowe, instalacje do przesyłu ropy naftowej, produktów naftowych, substancji chemicznych lub gazu, sztuczne zbiorniki wodne), organem właściwym do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach jest Regionalny Dyrektor.

⁹⁴ Nie wydano także odmów określenia środowiskowych uwarunkowań dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko rzeki Iny i jej dopływów.

⁹⁵ Wydobycia piasków i żwirów metodą odkrywkową oraz rozbudowy geotermii i jej eksploatacji po rozbudowie.

⁹⁶ Dla przedsięwzięcia pn. Wykonanie systemu nawodnień ciśnieniowych do pobierania i retencjonowania wód powierzchniowych na dz. nr geod. 40/6, 40/7, 396 obręb ewid. Chlebówko, gmina Stara Dąbrowa.

⁹⁷ Organ wydający decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach powinien doręczyć ją niezwłocznie organom, których opinia lub uzgodnienie były wymagane przed jej wydaniem.

⁹⁸ Dz.U. z 2024 r. poz. 1112, ze zm.; dalej: uooś.

w celu zapoznania się z treścią wydanych decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach i ich weryfikacji dla ustalenia, czy stanowisko specjalistycznego organu, jakim jest regionalny dyrektor, zostało uwzględnione w decyzji. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości regionalny dyrektor powinien niezwłocznie podejmować działania na podstawie art. 76 ww. ustawy⁹⁹.

5.3. REALIZACJA ZADAŃ DOTYCZĄCYCH OCHRONY RZEKI INY I JEJ DOPŁYWÓW PRZEZ ZACHODNIOPOMORSKIEGO WOJEWÓDZKIEGO INSPEKTORA OCHRONY ŚRODOWISKA

Realizowane przez pracowników WIOŚ zadania związane z ochroną wód powierzchniowych, w tym w zlewni rzeki Iny, polegały głównie na przeprowadzaniu kontroli planowych przestrzegania i stosowania przepisów zgodnie z ogólnopolskimi celami kontroli, określanymi przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska¹⁰⁰ oraz kontroli pozaplanowych w związku z otrzymywanymi sygnałami o możliwym zanieczyszczeniu wód. Nie analizowano natomiast na bieżąco otrzymywanych wyników badań automonitoringowych ilości i jakości ścieków. W ograniczonym zakresie korzystano także z uprawnień do prowadzenia własnych badań. W przypadku stwierdzonych nieprawidłowości stosowano pouczenia i nakładano mandaty karne. W ramach działań pokontrolnych Wojewódzki Inspektor wydawał zarządzenia pokontrolne oraz monitorował ich realizację. Opłaty podwyższone związane z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym naliczane były do pięciu lat od wystąpienia przekroczeń.

5.3.1. PRZYGOTOWANIE ORGANIZACYJNO-TECHNICZNE ORAZ DOSTĘP DO DANYCH DOTYCZĄCYCH WÓD I KORZYSTANIA Z NICH

Ograniczone zasoby kadrowe WIOŚ

W kontrolowanym okresie zadania związane z ochroną wód powierzchniowych realizowało w WIOŚ 11 pracowników. Wśród barier ograniczających skuteczność zapewnienia ochrony wód rzeki Iny lub jej dopływów przed zanieczyszczeniami ZWIOŚ wskazał zbyt małą liczbę etatów, która uniemożliwiała zwiększenie liczby kontroli w zlewni rzeki Iny

⁹⁹ Od dnia 24 września 2019 r. regionalny dyrektor posiada, zgodnie z art. 76 ust. 1 uoos, uprawnienia do kierowania wystąpień do organów wydających decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach lub organów wyższego stopnia w stosunku do tych organów, w sprawie nieprawidłowości w wydawaniu ww. decyzji, którego treścią może być wniosek o stwierdzenie nieważności takiej decyzji. Zobowiązuje to regionalnego dyrektora do weryfikacji decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach wydawanych przez inne organy.

¹⁰⁰ Dalej: Główny Inspektor.

oraz dokonywanie bieżącej analizy przesyłanych wyników badań automonitoringowych. Zagadnienia związane ze zbyt małą liczbą inspektorów w odniesieniu do powierzonych do realizacji zadań, były poruszane przez Wojewódzkiego Inspektora na spotkaniach z Wojewodą Zachodniopomorskim oraz na naradach w GIOŚ, jednak ZWIOŚ nie wnioskował w okresie objętym kontrolą NIK do Wojewody o dodatkowe środki na wydatki osobowe, w tym związane z realizacją zadań wynikających z przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, gdyż nie uzyskał wstępnej akceptacji na takie działania. W informacji o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych przekazanej NIK, Wojewódzki Inspektor podał, iż w trakcie przygotowania jest wystąpienie do Wojewody Zachodniopomorskiego o zwiększenie liczby etatów i środków z tym związanych, celem intensyfikacji zadań wskazanych w wystąpieniu pokontrolnym NIK, a związanych z ochroną wód województwa zachodniopomorskiego.

Zasoby techniczne

WIOŚ dysponował zasobami technicznymi do prowadzenia nadzoru nad jakością wód i ich zanieczyszczeniem¹⁰¹. Przy czym część wyposażenia trafiła do Inspektoratu dopiero w 2023 r. i 2024 r. po katastrofie ekologicznej na rzece Odrze. ZWIOŚ podejmował działania w celu doposażenia sprzętowego WIOŚ. W marcu 2025 r. skierował do GIOŚ zapotrzebowanie na sprzęt niezbędny do realizacji ustawowych zadań dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi azotanami pochodzenia rolniczego¹⁰². Skierował także do Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie, w związku z prowadzonym przez tę jednostkę naborem wniosków na zadania z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej, wniosek o umieszczenie projektu pn. „Wzmocnienie sprawności działania Inspekcji Ochrony Środowiska na wodach województwa zachodniopomorskiego” na liście zadań zakwalifikowanych do dofinansowania w 2026 roku. Projekt obejmował m.in. zakup szybkiej jednostki pływającej.

Znikoma liczba badań własnych IOŚ

W latach 2022–2025¹⁰³ WIOŚ zlecał pobieranie prób, wykonywanie pomiarów i analiz na potrzeby działań kontrolnych CLB, na podstawie porozumienia z 21 czerwca 2021 r., zawartego pomiędzy Głównym

¹⁰¹ Samochodami, dronami, aparatami fotograficznymi, kamerami termowizyjnymi, lornetkami, miernikami pH, przewodności i temperatury wody, stężenia tlenu i zasolenia, miernikami odległości.

¹⁰² Samochód terenowy, dalmierze laserowe z kamerą do pomiarów, sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem do wykonywania czynności kontrolnych w terenie, systemy do obserwacji wizualnych w terenie i sprzęt niezbędny do ich utrwalania. Zakup sprzętu miał nastąpić na podstawie umowy z PGW WP na realizację przedsięwzięcia *Zadania związane z prowadzeniem kontroli i monitoringu wód w zakresie wdrażania dyrektywy 91/676/EWG dotyczącej ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego.*

¹⁰³ Do czasu zakończenia kontroli NIK, tj. 30 maja 2025 r.

Inspektorem i ZWIOŚ. Co do zasady inspektorzy WIOŚ dokonywali oceny spełnienia warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym w oparciu o wyniki pomiarów przeprowadzanych przez zobowiązane do tego podmioty, zgodnie z art. 284 pkt 1 upw. W ograniczonym zakresie korzystano z możliwości przeprowadzania badań własnych, pomimo że obowiązujące przepisy prawa umożliwiały organom IOŚ takie postępowanie, tj. stwierdzenie przekroczeń na podstawie innych środków dowodowych niezbędnych do ustalenia wielkości przekroczenia (art. 284 pkt 2 w związku z art. 9 ust. 2 i art. 12 ust. 1 pkt 2 ustawy o IOŚ). Spośród 15 sprawdzonych przez NIK kontroli, tylko w dwóch przypadkach ZWIOŚ zlecił przeprowadzenie badań CLB¹⁰⁴. Zgodnie z wytycznymi Głównego Inspektora, określonymi w piśmie z dnia 11 kwietnia 2024 r., zlecenie wykonania poboru i analizy próbek do badań w ramach prowadzonej kontroli, mogło być dokonywane w przypadku podejrzenia zanieczyszczenia wód przez zakład, który posiada pozwolenie wodnoprawne albo pozwolenie zintegrowane na wprowadzanie ścieków, wód opadowych i roztopowych do wód lub do ziemi. Zakres badań ścieków obejmował zazwyczaj parametry ścieków wymienione w pozwoleniu wodnoprawnym, niekiedy rozszerzany był o biogeny (azot ogólny, fosfor ogólny) – w przypadku podejrzenia wystąpienia zjawiska eutrofizacji wód odbiornika. Ograniczanie badań do parametrów określonych w pozwoleniu wodnoprawnym, nie umożliwia ujawnienia innych rodzajów zanieczyszczeń wprowadzanych do wód ze ściekami.

Określone w pozwoleniach wodnoprawnych wskaźniki zanieczyszczeń obejmowały zazwyczaj: zawiesiny, BZT₅ i CHZT. Podmioty korzystające z wód nie były zobowiązane do przeprowadzania badań innych szkodliwych substancji, które mogły znajdować się w oczyszczonych ściekach ani badania takie nie były wykonywane przez IOŚ.

Zdaniem NIK organy IOŚ powinny oceniać w szerszym zakresie w oparciu o wyniki własnych pomiarów, czy warunki wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi zostały spełnione, a także sprawdzać czy wraz z odprowadzanymi ściekami do środowiska nie są wprowadzane w niedozwolonych ilościach substancje, o których mowa w rozporządzeniu w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.

¹⁰⁴ WIOŚ zlecał badania w 2023 r. w związku z ogólnopolskim cyklem kontrolnym Kontrola podmiotów prowadzących produkcję rolną, a w szczególności podmiotów, które w bezpośrednim sąsiedztwie wód powierzchniowych przechowują lub stosują nawozy naturalne, pod kątem oceny, czy prowadzona działalność rolnicza powoduje zanieczyszczenie wód azotanami oraz w 2024 r. podczas kontroli jednej z oczyszczalni, która nie przesyłała wyników badań automonitoringowych.

Brak dostępu do bieżącego monitoringu wód

WIOŚ posiadał dostęp do wyników PMŚ wód powierzchniowych publikowanych przez GIOŚ. Nie miał natomiast dostępu do bieżącego monitoringu wód, ponieważ zadania związane z monitoringiem i oceną stanu wód nie należały do zadań WIOŚ, a w kontrolowanym przez NIK okresie nie funkcjonował na rzece Inie i jej dopływach system stałego monitoringu wód wraz z systemem wczesnego ostrzegania o zagrożeniu.

W związku z wypowiedzeniem przez NFOŚiGW umowy dotacji IRŚ-PiB, nie ukończono realizacji przedsięwzięcia *Staly monitoring zagrożeń śródlądowych wód powierzchniowych wraz z systemem wczesnego ostrzegania*, który według informacji udzielonych NIK¹⁰⁵ przez IRŚ-PIB, zakładał m.in. uruchomienie punktów pomiarowo-kontrolnych na rzece Inie.

Nieskuteczne działania związane z uruchomieniem w Polsce stałego monitoringu zagrożeń śródlądowych wód powierzchniowych

Po katastrofie ekologicznej na Odrze w 2022 r., dostrzeżono potrzebę prowadzenia stałego monitoringu rzek. Według informacji udzielonych NIK przez Ministra Klimatu i Środowiska¹⁰⁶, podstawą przedsięwzięcia było porozumienie ramowe z 2 stycznia 2023 r.¹⁰⁷ zawarte pomiędzy Ministrem Klimatu i Środowiska i Ministrem Rolnictwa. Wśród głównych założeń systemu było monitorowanie stanu wód powierzchniowych 59 rzek wraz z dopływami oraz 20 jezior. Projekt zakładał instalację 825 sond automatycznych badających parametry wody, w tym: pH, temperaturę, tlen rozpuszczony, przewodność (zasolenie) i mętność. Badania miały być wykonywane z określoną częstotliwością, a wyniki przekazywane do systemu informatycznego analizującego dane i sygnalizującego potencjalne zagrożenia. W ramach projektu planowane było zainstalowanie trzech sond dla rzeki Iny. NFOŚiGW zawarł umowę dofinansowania na realizację tego przedsięwzięcia z IRŚ-PIB. Jego koszt miał wynieść 250 mln zł. W prawie krajowym na dzień zawarcia umowy z IRŚ-PIB nie było regulacji prawnych określających zadania i zasady funkcjonowania nowego systemu monitoringu zagrożeń śródlądowych wód powierzchniowych. Realizowany przez IRŚ-PIB system nie stanowił też elementu PMŚ, funkcjonującego na podstawie ustawy o IOŚ.

Zastrzeżenia NIK do przygotowania i realizacji projektu stałego monitoringu wód podczas kontroli wykonania budżetu państwa

Podczas kontroli *Wykonanie budżetu państwa w 2023 r. (P/24/001)*¹⁰⁸ oraz *Wykonanie budżetu państwa w 2024 r. (P/25/001)*¹⁰⁹ Najwyższa Izba Kontroli stwierdziła nieprawidłowości w przygotowaniu i realizacji projektu.

¹⁰⁵ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f ustawy o NIK.

¹⁰⁶ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy o NIK.

¹⁰⁷ Dalej: Porozumienie.

¹⁰⁸ Informacja o wynikach kontroli *Wykonanie w 2023 r. planu finansowego Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej* (<https://www.nik.gov.pl/plik/id,29512.pdf> str. 10–13).

¹⁰⁹ Informacja o wynikach kontroli *Wykonanie budżetu państwa w 2024 r. w częściach: 41 – Środowisko oraz 51 – Klimat* (<https://www.nik.gov.pl/plik/id,31016.pdf>, str. 9, 38–39).

**Wstrzymana realizacja
przedsięwzięcia
dotyczącego stałego
monitoringu wód**

Według informacji uzyskanych przez NIK¹¹⁰ od Ministra Klimatu i Środowiska oraz IRŚ-PIB, w 2024 r. IRŚ-PIB zainstalował łącznie 47 sond automatycznych, z czego 30 zostało rozmieszczonych w dorzeczu rzeki Odry (IRŚ-PIB w toku prowadzonych prac nie uruchomił żadnego punktu pomiarowego w zlewni rzeki Iny). Montaż tych sond został zrealizowany w maju 2024 r. (do końca 2024 r. miało zostać uruchomionych 825). W 2024 r. IRŚ-PIB wdrożył system informatyczny umożliwiający publiczne udostępnianie wyników pomiarów, jednak nie uruchomił systemu wczesnego ostrzegania o zagrożeniach. System informatyczny uruchomiono w lipcu 2024 r. Minister Klimatu i Środowiska poinformowała NIK, że stacje pomiarowe posadowione przez IRŚ-PIB zostały zamontowane nielegalnie, ponieważ Instytut nie uzyskał od Wód Polskich wymaganych zgód wodnoprawnych na ich instalację. Umowa dotycząca powyższego przedsięwzięcia została 23 grudnia 2024 r. wypowiedziana przez NFOŚiGW. Przyczynami wypowiedzenia były naruszenia warunków umowy m.in. nierozliczenie zaliczki w terminie i opóźnienia w realizacji przedsięwzięcia w odniesieniu do harmonogramu rzeczowo-finansowego, brak dokumentacji potwierdzającej legalność instalacji użytkowanych stacjonarnych urządzeń pomiarowych (pozwolenia wodnoprawne/zaświadczenia o braku potrzeby uzyskania pozwoleń wodnoprawnych wystawione przez odpowiedni organ), stwierdzenie opóźnień w realizacji przedsięwzięcia w stopniu zagrażającym jego terminowej realizacji, podanie we wniosku o udzielenie dotacji lub składanych dokumentach rozliczeniowych, niepełnych lub nieprawdziwych danych oraz informacji albo w inny sposób utrudnianie kontroli realizacji przedsięwzięcia. Jednocześnie NFOŚiGW wezwał do zapłaty kwoty należności wynikającej z ww. umowy. Należność obliczona na 23 grudnia 2024 r. wynosiła łącznie niemal 64,4 mln zł (składała się na nią należność główna oraz odsetki). Stacje pomiarowo kontrolne zainstalowane przez IRŚ-PIB od września 2024 r. nie działają. Zostały wyłączone z powodu przejścia fali wezbraniowej w trakcie powodzi. Po tym czasie praca monitoringu IRŚ-PIB nie została wznowiona.

Jako zasadniczą przyczynę niepowodzenia przedsięwzięcia Minister wskazała założenia projektu, od początku realizowanego bez podstawy prawnej, w sposób niegospodarny i nierzetelny, przez podmiot nieprzygotowany do realizacji tego typu zadania, w oderwaniu od kompetencji IOŚ w zakresie PMŚ. Brak właściwego zabezpieczenia interesu podmiotów publicznych oraz działanie bez podstawy prawnej, spowodowało konieczność złożenia zawiadomienia do Prokuratury Okręgowej w Warszawie przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska oraz

¹¹⁰ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 1 oraz pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

niezależnie przez Krajową Administrację Skarbową. Prokuratura postanowieniem z 14 listopada 2024 r. wszczęła śledztwo.

Nowy projekt monitoringu wód

Ministerstwo Klimatu i Środowiska zgłosiło potrzebę realizacji stałego monitoringu wód powierzchniowych w zmodyfikowanym zakresie przez instytucję ustawowo właściwą do prowadzenia monitoringu środowiska, w tym monitoringu wód, którą jest GIOŚ. W związku z tym GIOŚ realizuje projekt *Pilotażowe automatyczne badania jakości wód powierzchniowych dorzecza Odry* na podstawie umowy z NFOŚiGW o dofinansowanie ww. projektu w latach 2025–2027¹¹¹ w zakresie zoptymalizowanym przez Międzyresortowy Zespół ds. Odry. Umowa przewiduje m.in.: najem 10 urządzeń pomiarowych jakości wód powierzchniowych wraz z niezbędnym wyposażeniem do realizacji pomiarów automatycznych oraz realizację dodatkowych usług niezbędnych do posadowienia urządzeń i ich utrzymania. Następnie w latach 2026–2027 przewiduje się stworzenie docelowego systemu monitoringu automatycznego wód powierzchniowych, w oparciu o przygotowywaną obecnie nowelizację ustawy o IOŚ. Celem nowelizacji będzie m.in. prawne umocowanie funkcjonowania monitoringu automatycznego wód powierzchniowych oraz zapewnienie odpowiednich środków finansowych na ten cel dla GIOŚ.

Brak szybkiego dostępu WIOŚ do informacji o stanie wód oraz jakości odprowadzanych ścieków

Z uwagi na określone w art. 304 ust. 1 pkt 2 upw terminy przekazywania przez podmioty korzystające z usług wodnych organom IOŚ¹¹² wyników prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym albo pozwoleniu zintegrowanym, a także nieprzestrzeganie przez ww. podmioty tych terminów, ZWIOŚ nie miał również szybkiej informacji np. o odprowadzaniu ścieków niespełniających wymogów jakościowych lub poborze wód w ilości przekraczającej dozwoloną w pozwoleniu wodnoprawnym. Zdaniem ZWIOŚ korzystniejszy od obecnego sposobu przekazywania wyników pomiarów, byłby system informatyczny dedykowany gospodarce wodno-ściekowej, w którym podmioty wpisywałyby na bieżąco wyniki badań oczyszczonych ścieków i ilości wprowadzanych do środowiska ścieków oraz ilości pobieranych wód, podobny funkcjonalnie do bazy danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami (BDO).

¹¹¹ Jest to projekt pomostowy, zapewniający kontynuację stałego automatycznego monitoringu wód powierzchniowych do momentu wdrożenia zmian przewidywanych w nowelizacji ustawy o IOŚ.

¹¹² W przypadku pomiarów ciągłych – 30 dni od dnia zakończenia półrocza, w którym pomiary zostały wykonane – za I półrocze oraz w terminie do dnia 31 stycznia roku następującego po roku kalendarzowym, w którym pomiary zostały wykonane – za rok kalendarzowy; w przypadku pomiarów okresowych wykonywanych częściej niż jeden raz w miesiącu – w terminie 30 dni od dnia zakończenia kwartału, w którym pomiary zostały wykonane; w pozostałych przypadkach – w terminie 30 dni od dnia zakończenia pomiaru.

**Źródła informacji WIOŚ
o zanieczyszczeniu wód**

W kontrolowanym okresie WIOŚ uzyskiwał informacje i sygnały o zanieczyszczeniu wód od innych organów, instytucji lub organizacji oraz od obywateli. Źródłem informacji o czynnikach wpływających na jakość wód na obszarze zlewni Iny były także wyniki kontroli prowadzonych przez inspektorów WIOŚ, informacje o zadziałaniu przelewów burzowych i zrzucie nieoczyszczonych ścieków, a także informacje o przekroczeniach wskaźników zanieczyszczeń wykonywanych w ramach PMŚ przekazywane przez GIOŚ.

5.3.2. DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNA WIOŚ I INNE DZIAŁANIA DOTYCZĄCE OCHRONY WÓD PRZED ZANIECZYSZCZENIAMI

**Reakcja WIOŚ
na informacje
o zanieczyszczeniu wód**

Zasady i wytyczne dotyczące identyfikacji występowania zagrożeń w wodach powierzchniowych i reagowania na takie zagrożenia, w przypadku otrzymania zgłoszenia zanieczyszczenia środowiska, gdzie nie jest określony sprawca zdarzenia, zostały określone przez GIOŚ w dokumentach Informatycznego Systemu Kontroli¹¹³. Dodatkowo każde zgłoszenie wpływające do WIOŚ w sprawie zanieczyszczenia wód było konsultowane z ZWIOŚ lub jego zastępcą, w celu ustalenia podejmowanych działań.

W WIOŚ podjęto działania w celu zapewnienia niezwłocznej reakcji na zanieczyszczenie wód. W 2022 r. w strukturach Wydziału Inspekcji WIOŚ funkcjonowała Grupa Interwencyjno-Wyjazdowa działająca w systemie zmianowym. Do dyspozycji zgłaszających przypadki naruszenia przepisów z zakresu ochrony środowiska, w tym zanieczyszczenie wód, udostępnione zostały czynne całodobowo telefony alarmowe oraz specjalny adres poczty elektronicznej. Zarządzeniem Wojewody Zachodniopomorskiego nr 328/2022 z 7 listopada 2022 r. w sprawie nadania statutu WIOŚ, w jego strukturach został utworzony Wydział Zwalczania Przystępczości Środowiskowej, w którym wprowadzono pracę zmianową od poniedziałku do piątku. Po godzinach swojej pracy, zgodnie z obowiązującym ich rozkładem czasu pracy, inspektorzy pełnili dyżury telefoniczne. Od 1 stycznia 2025 r. dyżury telefoniczne pełnione były przez ZWIOŚ oraz jego Zastępcę.

W latach 2022–2025¹¹⁴ do Inspektoratu wpłynęło:

- 18 zgłoszeń, skarg, wniosków, interwencji i innych sygnałów dotyczących: złego stanu wód, zagrożenia zanieczyszczeniem lub zanieczyszczenia wód rzeki Iny lub jej dopływów. Po ich otrzymaniu inspektorzy WIOŚ niezwłocznie podjęli działania zmierzające

¹¹³ Dalej: ISK.

¹¹⁴ Do czasu zakończenia kontroli NIK, tj. 30 maja 2025 r.

- do wyjaśnienia zagadnień objętych zgłoszeniem¹¹⁵, W siedmiu przypadkach potwierdzono zanieczyszczenie wód. Zgłaszający zostali poinformowani o podjętych przez WIOŚ działaniach;
- 24 informacje dotyczące wystąpienia zagrożenia bądź zanieczyszczenia wód rzeki Iny lub jej dopływów, od podmiotów odpowiedzialnych za gospodarkę wodną, kontrolę przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz zarządzanie kryzysowe. W przypadkach informacji wymagających interwencji IOŚ¹¹⁶, inspektorzy WIOŚ podejmowali działania polegające m.in. na przeprowadzeniu kontroli pozaplanowej lub rozpoznaniu w terenie miejsca zdarzenia.

Od czerwca 2023 r. ZWIOŚ otrzymywał z RWMŚ informacje o przypadkach przekroczenia poziomów wskaźników jakości wód, w tym dla rzeki Iny i jej dopływów. GIOŚ zobowiązał ZWIOŚ do przekazywania do 10 dnia każdego miesiąca zestawienia działań podjętych w związku z przekroczeniem wskaźników. Wojewódzki Inspektor podejmował działania po otrzymaniu informacji o przekroczeniu poziomów wskaźników jakości wód dla rzeki Iny i jej dopływów, w szczególności: występował do RWMŚ o przesłanie wyników pomiarów wykonanych w okresie co najmniej ostatnich pięciu lat wraz z analizą odnoszącą się do zmiany stanu lub potencjału ekologicznego w ciekach i zbiornikach wodnych, w których były usytuowane punkty pomiarowo kontrolne¹¹⁷, kierował do RZGW pisma w sprawie możliwości podjęcia prac utrzymaniowych dotyczących koryt cieków wodnych¹¹⁸, w których stwierdzono niskie wartości stężenia tlenu, wnosił o udzielenie informacji o zakładach odprowadzających ścieki i wody opadowe w pobliżu ppk oraz o przesłanie pozwoleń wodnoprawnych wydanych dla podmiotów zlokalizowanych w pobliżu ppk. Ponadto inspektorzy WIOŚ przeprowadzali czynności kontrolne w zakładach, które mogły odprowadzać ścieki w okolicy ppk, gdzie stwierdzono przekroczenia, a także u rolników prowadzących działalność w rejonach, w których występowały wysokie wartości form azotu w rzekach, przeprowadzano także oględziny w terenie. Kierowano również pisma do właściwych organów oraz występowano do starostów, wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, właściwych terenowo dla zidentyfikowanych przekroczeń, o podjęcie działań zgodnie z posiadanymi kompetencjami.

¹¹⁵ Polegały one w szczególności na: przeprowadzeniu kontroli pozaplanowej, monitorowaniu stanu wody, skierowaniu pism informujących o wynikach oględzin wraz z żądaniem poinformowania WIOŚ o podjętych działaniach do PGW WP, RDOŚ, gmin, na terenie których wystąpiło zdarzenie, przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjnego, pozyskaniu informacji od innych organów.

¹¹⁶ Część powiadomień miała charakter informacyjny lub była związana z koniecznością udzielenia odpowiedzi na interpelację poselską.

¹¹⁷ Wyznaczone miejsce na JCWP, w którym prowadzone są regularne badania i pomiary w ramach PMŚ, dalej: ppk.

¹¹⁸ ZWIOŚ wnosił o rozważenie możliwości np. wykaszania roślin z dna oraz brzegów, usuwania roślin pływających i korzeniących się w dnie, udrażniania przepływu poprzez usuwanie zatorów utrudniających swobodny przepływ wód oraz usuwania namulów i rumoszu.

**Informacje o zrzutach
ścieków przez
przelewy burzowe**

W latach 2022–2024¹¹⁹ do WIOŚ wpłynęło od przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego użytkującego sieć kanalizacji ogólnospławnej z przelewami burzowymi w zlewni Iny (w Stargardzie) 19 informacji o 47 zrzutach przez te przelewy mieszaniny wody i nieoczyszczonych ścieków. W 2023 r. w podmiocie tym przeprowadzona została przez WIOŚ kontrola w ramach ogólnopolskiego cyklu dotyczącego kontroli podmiotów odprowadzających ścieki przelewami burzowymi komunalnej kanalizacji ogólnospławnej do śródlądowych wód powierzchniowych. W wyniku kontroli stwierdzono m.in. eksploatację przelewów burzowych bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego w okresie od 1 stycznia 2020 r. do 19 czerwca 2023 r., brak pomiarów ilości ścieków odprowadzanych po uruchomieniu przelewu burzowego oraz niewykonanie badań jakości wód w kanale burzowym oraz wody w rzece Inie po uruchomieniu przelewu burzowego 17 czerwca 2023 r. W zarządzeniu pokontrolnym ZWIOŚ nakazał m.in. eksploatację przelewów burzowych bez naruszenia przepisów prawa z zakresu ochrony środowiska oraz przestrzeganie warunków decyzji RDOŚ w zakresie wykonywania pomiarów ilości ścieków odprowadzanych oraz badań jakości wód w kanale burzowym oraz w rzece Inie, każdorazowo po uruchomieniu przelewu objętego tą decyzją. Dopiero 14 kwietnia 2025 r. ZWIOŚ ustalił dla tego podmiotu, na podstawie art. 280 pkt 2 lit b upw, opłatę podwyższoną za korzystanie z usług wodnych polegających na wprowadzeniu ścieków do wód z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym w kwocie 25,9 mln zł. Przedsiębiorstwo wniosło odwołanie. Z uwagi na skomplikowany charakter sprawy, Główny Inspektor Ochrony Środowiska przedłużył jego rozpatrzenie do 31 sierpnia 2025 r., a następnie do 30 listopada 2025 r.

**Planowanie w WIOŚ
kontroli związanych
z zanieczyszczeniem
wód w zlewni Iny**

Wojewódzki Inspektor w planach działalności kontrolnej WIOŚ na każdy rok kontrolowanego przez NIK okresu, stosownie do *Wytucznych do planowania działalności organów Inspekcji Ochrony Środowiska*, określanych przez GIOŚ, zawierających cele i priorytety działalności kontrolnej¹²⁰, planował kontrole obejmujące zagadnienia związane

¹¹⁹ Do czasu zakończenia czynności kontrolnych nie wpłynęły informacje w 2025 r.

¹²⁰ W szczególności: cel 12 Kontrola gospodarki odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych, w tym zagospodarowania osadów ściekowych; cel 29 Kontrola przestrzegania warunków dotyczących ilości pobieranej wody, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz pozwoleniach zintegrowanych; cel 30 Kontrola przestrzegania warunków ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych lub pozwoleniach zintegrowanych; cel 32 Kontrola podmiotów prowadzących produkcję rolną oraz działalność w ramach której są przechowywane nawozy naturalne lub stosowane nawozy, w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych; cel 48 Kontrola przestrzegania wymagań ochrony środowiska przez prowadzących instalacje wymagające uzyskania pozwolenia zintegrowanego; cel 58 kontrola w zakresie realizacji przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta, obowiązków wynikających z ucpg, w zakresie dotyczącym gospodarowania nieczystościami ciekłymi.

z jakością wód powierzchniowych i ograniczeniem zanieczyszczenia rzek (w tym na terenie zlewni Iny). Na 2022 r. zaplanowano na terenie zlewni rzeki Iny 25 kontroli, na 2023 r. osiem, na 2024 r. 30. Nie planowano kontroli odprowadzania wód opadowych i roztopowych systemami kanalizacji deszczowej. Zgodnie z wymogiem określonym w art. 5 ust. 4 pkt 2 ustawy o IOŚ, ZWIOŚ ustalał w porozumieniu z Wojewodą Zachodniopomorskim kierunki działania oraz roczne plany pracy WIOŚ na lata 2022–2025. Wojewoda nie wnioskował o wprowadzenie w planach dodatkowych zapisów dotyczących zapobiegania zanieczyszczeniu rzeki Iny lub jej dopływów.

Typowanie podmiotów do kontroli planowych następowało zgodnie z wytycznymi GIOŚ oraz uwzględniało prowadzoną analizę ryzyka i posiadane przez WIOŚ informacje, a także wyniki PMŚ. Na terenie zlewni rzeki Iny funkcjonowało 46 zakładów posiadających pozwolenie zintegrowane. Częstotliwość ich kontroli była zgodna z wymogiem określonym w art. 5a ust. 3–4 ustawy o IOŚ. Do planu kontroli przyjęto m.in. gospodarstwa rolne położone w zlewniach JCWP, dla których wyniki badań stężeń azotanów w wodach za rok poprzedni, uzyskane w ramach PMŚ, wykazały zanieczyszczenie wód azotanami.

**Brak dostępu WIOŚ
do danych
gromadzonych w SIGW**

Inspektorzy WIOŚ nie mieli dostępu do danych gromadzonych w SIGW, w zakresie prowadzonym przez Wody Polskie. Przy realizacji zadań korzystano z publicznego dostępu do części gromadzonych danych w bazie Hydropolita¹²¹. Organy wydające pozwolenia wodnoprawne oraz zintegrowane w większości przekazywały je do WIOŚ w formie papierowej. Pozwolenia te były skanowane i wprowadzane przez inspektorów do systemu ISK. System ten nie zapewniał możliwości wpisywania warunków wynikających z pozwoleń, natomiast umożliwiał wprowadzenie skanu ww. decyzji, udostępnienie go do wglądu oraz pobranie skanu przez uprawnionych użytkowników ISK.

**Nieegzekwowanie
przekazywania
do WIOŚ wyników
pomiarów, o których
mowa w art. 304 ust. 1
pkt 2 upw**

ZWIOŚ dysponował danymi o ilości ścieków oczyszczonych odprowadzanych do rzeki Iny i jej dopływów oraz do połączonych z nimi cieków oraz do ziemi, o ile podmiot zobowiązany przysyłał do WIOŚ wyniki prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym albo pozwoleniu zintegrowanym w terminach określonych w art. 304 ust. 1 pkt 2 upw. Wojewódzki Inspektor nie podejmował bieżących działań w przypadkach ich nieotrzymania, co NIK oceniła jako działanie nierzetelne.

¹²¹ Publiczny portal dotyczący szeroko pojętej tematyki wodnej na terenie Polski.

Przykład

ZWIOŚ nie wyegzekwował od czterech podmiotów (z 11 objętych badaniem) przekazywania wyników prowadzonych przez nie pomiarów ilości pobieranych wód powierzchniowych lub ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, o których mowa w art. 304 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo wodne. Powyższe skutkowało brakiem możliwości dokonania analiz aktualnych wyników pomiarów prowadzonych w ww. zakresie. Brak reakcji organu na przypadki nieprzesyłania przez dany podmiot wyników badań automonitoringowych wynikał – jak wyjaśniono – z bardzo dużej liczby podmiotów zobowiązanych do przesyłania takich wyników oraz niejednorodnej częstotliwości ich przesyłania.

W konsekwencji nie występowało również o zastosowanie sankcji wobec podmiotów nieprzekazujących wyników pomiarów ilości pobieranych wód lub ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi albo nieterminowo przekazujących te wyniki¹²².

NIK wskazuje, iż z punktu widzenia skuteczności ochrony środowiska ważne jest, aby organy odpowiedzialne za ochronę wód dysponowały bieżącymi informacjami o sposobie i zakresie korzystania z wód. Tylko w takim przypadku będą one mogły odpowiedzialnie i prawidłowo uczestniczyć w ww. procesie. Dlatego istotne jest dysponowanie przez organ ochrony środowiska aktualnymi wynikami badań automonitoringowych, a także dokonywanie ich analiz.

**Brak zbiorczej
ewidencji wyników
pomiarów
automonitoringowych**

Otrzymywane wyniki prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi przechowywane były w WIOŚ w formie zbioru dokumentów w formie papierowej. W WIOŚ nie funkcjonował system teleinformatyczny, w którym rejestrowane byłyby takie wyniki, umożliwiające nie tylko ich analizę, ale i zbiorcze zestawienie danych np. o odprowadzanych zanieczyszczeniach. Ocena ilości ścieków wprowadzanych do rzeki Iny i jej dopływów dokonywana była podczas kontroli dotyczących przestrzegania warunków pozwolenia wodnoprawnego lub zintegrowanego, natomiast wielkość ładunku zanieczyszczeń wprowadzanych w ściekach wyliczana była w przypadkach stwierdzonych przekroczeń jakości lub ilości ścieków w postępowaniach administracyjnych dotyczących ustalania opłaty podwyższonej

¹²² W myśl przepisów art. 477 pkt 12 upw kto wbrew przepisowi art. 304 ust. 1 tej ustawy nie przekazuje wyników prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych lub ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi lub nieterminowo przekazuje te wyniki – podlega karze grzywny, przy czym grzywna wynosi od 1000 zł do 7500 zł.

**Brak analiz
skumulowanego efektu
wprowadzanych
zanieczyszczeń**

za korzystanie z usług wodnych z przekroczeniem warunków określonych w ww. pozwoleniach.

ZWIOŚ nie prowadził oceny skumulowanego efektu wprowadzanych zanieczyszczeń do rzeki Iny i jej dopływów, gdyż jak wyjaśnił nie należy to do zakresu zadań wykonywanych przez ten organ. WIOŚ nie prowadził także agregacji posiadanych danych w celu prowadzenia analiz. Zdaniem NIK oceny prowadzone jedynie w odniesieniu o wyniki kontroli jednostkowych oraz opłaty podwyższone naliczane w przypadku przekroczeń odnoszących się do jednostkowych pozwoleń wodnoprawnych, bez oceny jaki jest skumulowany wpływ wszystkich wprowadzanych zanieczyszczeń na stan rzeki Iny i jej dopływów, nie pozwalają na rzetelną ocenę poziomu zanieczyszczeń trafiających do środowiska w zlewni rzeki Iny i rzetelną ocenę zagrożenia pogorszenia w związku z tym stanu środowiska wód powierzchniowych. Nawet przy przestrzeganiu wymogów ilościowych i jakościowych dla odprowadzanych ścieków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, przy ich jednoczesnym zrzucie mogą spowodować zanieczyszczenie wód rzeki Iny lub jej dopływów skutkujące szkodami w środowisku lub przekroczeniem wskaźników zanieczyszczeń dla tych wód.

**Brak bieżącej analizy
przez WIOŚ
otrzymywanych
wyników badań
automonitoringowych**

W WIOŚ nie dokonywano na bieżąco analiz wszystkich otrzymywanych wyników pomiarów ilości pobieranych wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym. Powyższe zaniechanie NIK oceniła jako działanie nierzetelne. Analizy prowadzone były podczas kontroli podmiotów objętych obowiązkiem prowadzenia pomiaru ilości pobieranych wód powierzchniowych oraz ilości i jakości odprowadzanych ścieków. Takie działanie nie umożliwiała podjęcia przez organ niezwłocznej reakcji na niezapewnienie wymaganej jakości ścieków odprowadzanych do wód lub do ziemi. Stwarzało także ryzyko nienaliczenia opłat podwyższonych w przypadku przekroczenia wielkości określonych w pozwoleniach wodnoprawnych lub zintegrowanych, zwłoki w ich naliczeniu lub przedawnienia możliwości ich dochodzenia.

**Kontrole związane
z zanieczyszczeniami
wód w zlewni rzeki Iny**

W latach 2022–2024 na terenie zlewni rzeki Iny inspektorzy WIOŚ przeprowadzili ogółem 71 kontroli¹²³, z tego: 59 planowych¹²⁴ i 12 pozaplanowych. Wszystkie z udziałem kontrolowanego podmiotu. Nie prowadzono kontroli wspólnie z innymi organami, instytucjami lub jednostkami. Kontrole WIOŚ obejmowały przestrzeganie warunków dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi oraz ilości pobieranych wód określonych w pozwoleniach

¹²³ 28 w 2022 r., 10 w 2023 r. i 37 w 2024 r.

¹²⁴ Zrealizowano zaplanowane kontrole z wyjątkiem czterech.

Sposób prowadzenia kontroli przez WIOŚ i działania pokontrolne

wodnoprawnych oraz pozwoleniach zintegrowanych¹²⁵, prowadzenie produkcji rolnej oraz działalności, w ramach której są przechowywane lub stosowane nawozy, w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami, przestrzegania ustawy o nawozach i nawożeniu w zakresie warunków stosowania i przechowywania nawozów¹²⁶, realizacji przez wójtów burmistrzów prezydentów miast obowiązków wynikających z ucpg, w zakresie dotyczącym gospodarowania nieczystościami ciekłymi na terenie gminy¹²⁷. Nieprawidłowości stwierdzono podczas 39 spośród 71 przeprowadzonych kontroli (55%).

Na podstawie objętej badaniem próby dokumentacji 15 kontroli (20%) stwierdzono, że zostały one przeprowadzone i udokumentowane zgodnie z procedurami wewnętrznymi IOŚ.

W związku z ujawnionymi naruszeniami wystawiono 11 mandatów oraz zastosowano 27 pouczeń. Nałożenie sankcji przez ZWIOŚ za ujawnione podczas kontroli czyny określone w art. 476 ust. 1, art. 477 oraz 478 nie było możliwe, gdy od ich popełnienia upłynął rok, ze względu na ustanie karalności wykroczenia (art. 45 § 1 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń¹²⁸).

W ramach działań pokontrolnych ZWIOŚ skierował do skontrolowanych podmiotów 28 zarządzeń pokontrolnych, których realizacja była weryfikowana podczas kolejnych kontroli obejmujących dany podmiot. W przypadkach stwierdzenia podczas kontroli przekroczeń wskaźników zanieczyszczeń albo ilości odprowadzanych ścieków, określonych w pozwoleniu wodnoprawnym lub zintegrowanym, Wojewódzki Inspektor występował także do innych organów¹²⁹ o niezwłoczne podjęcie działań i poinformowanie o ich wynikach ZWIOŚ, jeżeli skala zanieczyszczenia lub waga naruszenia tego wymagała. Po każdej kontroli, w trakcie której stwierdzono naruszenia z zakresu stosowania lub przechowywania nawozów wystąpienie pokontrolne informujące o stwierdzonych naruszeniach kierowano do ARiMR.

Współpraca z Wodami Polskimi

5 listopada 2021 r. ZWIOŚ zawarł z Dyrektorem RZGW porozumienie w sprawie systemu współpracy i współdziałania, wymiany informacji oraz podejmowania interwencji w konkretnych przypadkach, które wykluczałyby możliwość nakładania się lub duplikowania działań obu służb.

¹²⁵ 16 kontroli.

¹²⁶ 56 kontroli.

¹²⁷ Trzy kontrole (realizowane od 2024 r.).

¹²⁸ Dz. U. z 2025 r. poz. 734.

¹²⁹ Regionalnego Dyrektora, organów Wód Polskich, czy jednostek samorządu terytorialnego.

**Brak wniosków
i rekomendacji
o charakterze
systemowym**

W okresie objętym kontrolą w WIOŚ nie formułowano wniosków i rekomendacji (w tym o charakterze systemowym) zmierzających do poprawy stanu wód powierzchniowych w zlewni rzeki Iny. Jak wyjaśnił Wojewódzki Inspektor, działaniami z zakresu kompetencji tego organu, których celem jest ograniczenie zanieczyszczenia i poprawy jakości wód, w tym także wód zlewni rzeki Iny, są kontrole podmiotów korzystających ze środowiska odprowadzających ścieki do rzeki i podejmowane na podstawie ich ustaleń działania pokontrolne.

Opłaty podwyższone

Zgodnie z art. 267 pkt 2 ustawy Prawo wodne, opłaty podwyższone są jednym z instrumentów ekonomicznych służących gospodarowaniu wodami. ZWIOŚ nie korzystał z tego instrumentu w 2022 r. W okresie od 3 maja 2023 r. do 14 kwietnia 2025 r. ZWIOŚ wydał 31 decyzji ustalających opłaty podwyższone w związku z korzystaniem z usług wodnych, polegających na poborze wód powierzchniowych i wprowadzaniu ścieków do wód rzeki Iny lub jej dopływów oraz odbiorników połączonych z tymi ciekami, z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym lub pozwoleniu zintegrowanym, na łączną kwotę¹³⁰ 29,9 mln zł¹³¹. Analiza 12 z 31 wydanych decyzji (39%) wykazała, że opłaty w 10 przypadkach zostały naliczane prawidłowo, a w dwóch Główny Inspektor uchylił decyzję ZWIOŚ. W badanej próbie wystąpiło osiem przypadków nieuznania przez organ przedkładanych mu wyników pomiarów (nastąpiło to w sytuacjach, o których mowa w art. 288 pkt 2 i 4 ustawy Prawo wodne). ZWIOŚ nie stosował wyższych stawek opłaty podwyższonej, ani jej nie zmniejszał, gdyż nie wystąpiły przesłanki z art. 295 i art. 296 ww. ustawy.

**Zwłoka
we wszczynaniu
postępowań
dotyczących opłat
podwyższonych**

W trakcie kontroli NIK stwierdzono, że postępowania administracyjne w przedmiocie ustalenia opłat podwyższonych były wszczynane kilka lat po przekroczeniu warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym lub pozwoleniu zintegrowanym (czyny popełnione w latach 2018–2020). W złożonych NIK wyjaśnieniach Wojewódzki Inspektor wskazał, iż termin na wydanie i doręczenie decyzji administracyjnych ustalających opłatę podwyższoną został każdorazowo zachowany przez organ I oraz II instancji. Wyjaśnił również, że zarządzeniem nr 25/2021 z dnia 30 września 2021 r. w sprawie ustalenia Regulaminu organizacyjnego WIOŚ w zakresie działania Wydziału Prawnego ujęto między innymi prowadzenie postępowań administracyjnych w związku z naruszeniem wymagań ochrony środowiska. Od momentu zatwierdzenia ww. Regulaminu, Wydział ten realizował zadania według kolejności przekazywanych spraw

¹³⁰ Z uwzględnieniem zmniejszenia opłat przez organ odwoławczy.

¹³¹ W 2022 nie wydano żadnej decyzji, w 2023 r. wydano 12 na łączną kwotę 3561,9 tys. zł, w 2024 r. 15 decyzji na ogółem 420,3 tys. zł; w 2025 r. cztery na ogółem 25 918,5 tys. zł. Najmniejsza wartość opłaty określona w decyzji wynosiła 460 zł, a największa 25 877 tys. zł.

koniecznych do wszczęcia postępowania administracyjnego, uwzględniając w szczególności okres naruszenia ustalony w protokole kontroli.

NIK wskazuje, iż w przypadku zwłoki w podejmowaniu działań związanych z ustalaniem opłat podwyższonych za korzystanie z usług wodnych polegających na wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym, poza przesunięciem czasowym wpływów z tytułu tej opłaty na rachunek Wód Polskich, która zgodnie z art. 255 pkt 1 ustawy Prawo Wodne stanowi ich przychód, utrwalac się może wśród podmiotów zobowiązanych do ich wnoszenia przekonanie o braku sankcji za niezgodne z prawem działania lub zaniechania, które mogą negatywnie wpływać na stan wód. Takie działanie ograniczało również rolę prewencyjną opłat podwyższonych, które mają stymulować podmioty korzystające ze środowiska do zapewnienia prowadzenia działalności w sposób zgodny z prawem.

**Opłaty nakładane
na podmioty
prowadzące
produkcję rolną**

W kontrolowanym okresie ZWIOŚ wydał również osiem decyzji o nałożeniu opłat, o których mowa w art. 109 ust. 4 ustawy Prawo wodne¹³² na podmioty prowadzące na terenie zlewni rzeki Iny produkcję rolną, w tym działy specjalne produkcji rolnej oraz działalność, w ramach której są przechowywane nawozy naturalne lub stosowane nawozy. Opłaty te wyniosły ogółem 9,9 tys. zł.

**Brak analiz
sprawozdań
z gospodarowania
nieczystościami
ciekłymi**

Na podstawie art. 3 ust. 5 ucpg ZWIOŚ otrzymał od wójtów, burmistrzów i prezydentów miast sprawozdania dotyczące gospodarowania nieczystościami ciekłymi za 2023 r. i 2024 r. ZWIOŚ do czasu kontroli NIK nie wykorzystywał danych zawartych w tych sprawozdaniach, jak wyjaśniono z powodu tego, że dysponuje nimi dopiero od kwietnia/maja 2024 r. i 2025 r. Nieprawidłowości w sporządzeniu sprawozdań z gospodarowania nieczystościami ciekłymi lub dotyczące ich nieterminowego przekazania stwierdzono podczas wszystkich czterech kontroli przeprowadzonych przez WIOŚ w gminach¹³³ na zlecenie NIK.

W druku sprawozdania opracowanym przez KZGW we współpracy z GIOŚ, nie ujęto informacji o liczbie właścicieli nieruchomości, od których odebrano nieczystości ciekłe, wymaganych przepisami art. 3 ust. 5 pkt 2 ucpg. W konsekwencji zobowiązane do składania sprawozdań podmioty nie podawały tych informacji w otrzymanych drukach. Jak wyjaśniła Prezes Wód Polskich, w ankiecie sprawozdawczej uwzględniono kolumny

¹³² Tj. za stosowanie nawozów niezgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 106 ust. 4 lub z planem nawożenia azotem; przechowywanie nawozów naturalnych niezgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 106 ust. 4, prowadzenie dokumentacji realizacji programu działań niezgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 106 ust. 4 albo za jej brak, brak planu nawożenia azotem.

¹³³ Dobrzany, Dolice, Stara Dąbrowa i Suchań.

dotyczące liczby nieruchomości, z których odebrano nieczystości ciekłe oraz liczby osób zameldowanych w nieruchomościach, czy liczby mieszkańców, którzy je zamieszkują. Najważniejsza jest bowiem informacja dotycząca liczby nieruchomości, z których odebrano nieczystości ciekłe, a nie tylko liczba właścicieli nieruchomości. Dotychczas nie podjęto działań legislacyjnych zmierzających do zmiany art. 3 ust. 5 ucpg. W przypadku pojawienia się jakichkolwiek trudności związanych z jakością, zgodnością danych lub potrzebami zmian legislacyjnych, Wody Polskie rozważą wystąpienie z propozycjami zmian do organów odpowiedzialnych za procesy legislacyjne.

**Problemy i bariery
wskazywane
przez ZWIOŚ**

Jako barierę ograniczającą skuteczność działań na rzecz zapewnienia ochrony rzeki Iny lub jej dopływów przed zanieczyszczeniami, ZWIOŚ wskazał brak narzędzi w postaci programów dotyczących gospodarowania wodami (np. mapy, granice JCWP i ich zlewni) oraz systemów teleinformatycznych, co utrudnia rozróżnienie granic poszczególnych JCWP oraz statusu cieków wodnych.

5.4. REALIZACJA ZADAŃ DOTYCZĄCYCH OCHRONY RZEKI İNY I JEJ DOPŁYWÓW PRZEZ GMINY ORAZ PRZEDSIĘBIORSTWA WODOCIĄGOWO-KANALIZACYJNE

Działania skontrolowanych gmin w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, utrzymania czystości i porządku oraz ochrony środowiska nie zawsze były prawidłowe i rzetelne, co nie zapewniło w pełni ochrony wód w zlewni rzeki Iny przed zanieczyszczeniami. Nie wszystkie realizowane przez przedsiębiorstwa wodociągowo kanalizacyjne zadania dotyczące odbioru nieczystości ciekłych oraz odprowadzania i oczyszczania ścieków były wykonywane prawidłowo i rzetelnie, a podejmowane działania na rzecz uporządkowania formalno-prawnego gospodarki ściekowej i ograniczenia emisji do wód rzeki Iny i jej dopływów – skuteczne.

Nieprawidłowości stwierdzono we wszystkich 11 podmiotach skontrolowanych przez NIK oraz WIOŚ¹³⁴. Dotyczyły one w szczególności niesprawowania przez gminy, stosownie do art. 5 ust. 6 ucpg, należytego nadzoru nad realizacją ustawowych obowiązków przez właścicieli nieruchomości m.in. w zakresie wyposażenia nieruchomości w zbiornik bezodpływowy nieczystości ciekłych lub w przydomową oczyszczalnię ścieków, ich gromadzenia oraz pozbywania się w sposób wymagany przepisami, nadto podłączenia do istniejącej kanalizacji sanitarnej. We wszystkich skontrolowanych gminach nie zapewniono rzetelnego prowadzenia ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, co uniemożliwiło kontrole częstotliwości opróżniania

¹³⁴ W ramach zleconej przez NIK kontroli na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK.

zbiorników i pozbywania się komunalnych osadów ściekowych. Naruszenia warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych na wprowadzanie do wód lub do ziemi oczyszczonych ścieków wystąpiły w przypadku każdego kontrolowanego podmiotu. Polegały one m.in. na przekroczeniach dopuszczalnych stężeń wskaźników zanieczyszczeń lub nieutrzymaniu instalacji w odpowiednim stanie technicznym i sanitarnym. Nieprawidłowy stan jednej oczyszczalni ścieków skutkowało podjęciem niezbędnych działań w związku ze stwierdzeniem bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia i zdrowia ludzkiego.

5.4.1. DZIAŁANIA GMIN NA RZECZ OCHRONY WÓD RZEKI INY LUB JEJ DOPŁYWÓW PRZED ZANIECZYSZCZENIAMI Z OBSZARÓW NIESKANALIZOWANYCH

Brak koncepcji usuwania i oczyszczania ścieków

Skontrolowane przez NIK gminy Chociwel i Recz nie posiadały całościowej koncepcji usuwania i oczyszczania ścieków. Według wyjaśnień burmistrzów przyczyną były ograniczone środki finansowe, a wieloletnie inwestycje prowadzone były według potrzeb, wynikających ze złego stanu technicznego infrastruktury oraz możliwości otrzymania dofinansowań. W ocenie NIK dla zapewnienia należytego wykonywania zadania własnego gminy, jakim jest zbiorowe odprowadzanie ścieków, niezbędne jest rozeznanie potrzeb i określenie docelowego modelu systemu usuwania i oczyszczania ścieków. W gminach tych nie uchwalono także wieloletnich planów rozwoju i modernizacji urządzeń kanalizacyjnych.

Przygotowanie organizacyjne

Zadania w zakresie gospodarki wodno-ściekowej wykonywały zarówno urzędy gmin jak i przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne. W UM w Chociwlu i w Reczu wyodrębniono samodzielne jednoosobowe stanowisko pracy, do którego, oprócz zadań związanych z szeroko rozumianą gospodarką wodno-ściekową, należały także inne zadania m.in. w zakresie ochrony środowiska oraz budownictwa. Jak wynikało z wyjaśnień kierowników jednostek kontrolowanych, przyczyną istotnej części stwierdzonych nieprawidłowości było niezapewnienie adekwatnych zasobów kadrowych do wykonywanych zadań z zakresu gospodarki wodno-ściekowej.

Inwestycje gmin w zakresie kanalizacji

W kontrolowanym przez NIK okresie gminy Chociwel i Recz nie wybudowały żadnego odcinka sieci kanalizacji sanitarnej. W przypadku kanalizacji deszczowej jej rozbudowa na terenie gminy Chociwel o 3,4 km, była związana z modernizacją dróg gminnych. Wydatki na podjęte przez ww. gminy inwestycje na rzecz poprawy funkcjonowania systemu oczyszczania ścieków oraz kanalizacji deszczowej wyniosły w kontrolowanym okresie ogółem 26 221,71 tys. zł.

Przykłady

Gmina Chociwel w celu uporządkowania systemu ściekowego w aglomeracji Chociwel oraz dostosowania eksploatowanej oczyszczalni ścieków do wymogów wynikających z obowiązujących przepisów zrealizowała w latach 2021–2025 inwestycję „Przebudowa oczyszczalni ścieków oraz budowa kanalizacji sanitarnej wraz z przepompownią ścieków w aglomeracji Chociwel”, na którą wydatkowała 20 470,80 tys. zł (z czego 7830,72 tys. zł stanowiły środki własne i 12 640,07 tys. zł środki zewnętrzne).

Gmina Recz w latach 2022–2023 poniosła wydatki w wysokości 3059,12 tys. zł (w tym 1559,12 tys. zł środki własne i 1500,00 tys. zł środki zewnętrzne) na inwestycję „Modernizacja przepompowni ścieków w Reczu ul. Chyża dz. nr 404, 405”, w ramach której wybudowano dodatkową przepompownię ścieków oraz punkt zlewny ścieków dowożonych. Ponadto na rozbudowę kanalizacji deszczowej wydatkowano 2691,79 tys. zł.

Zdjęcia nr 5–12

Obiekty oczyszczalni ścieków w Chociwlu

przed modernizacją

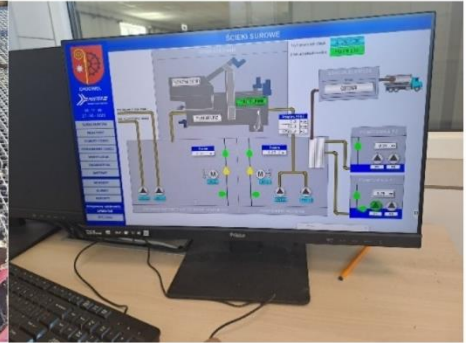
po modernizacji

przed modernizacją

po modernizacji

Źródło: dokumentacja fotograficzna z oględzin przeprowadzonych przez NIK.

Zdjęcia nr 13–14

Stary punkt zlewny i nowa stacja zlewna nieczystości ciekłych w Reczu

Źródło: dokumentacja fotograficzna z oględzin przeprowadzonych przez NIK.

**Nieprecyzyjne zapisy
określające
częstotliwość wywozu
nieczystości ciekłych**

Do prowadzenia skutecznej gospodarki ściekowej na obszarach nieskanalizowanych niezbędne jest prawidłowe określenie w przepisach prawa miejscowego obowiązków podmiotów biorących w niej udział, rzetelne prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, które powinny zapewnić organom wykonawczym gmin informacje niezbędne do sprawowania nadzoru, w tym skutecznej kontroli oraz podejmowanie czynności w zakresie egzekwowania zgodnego z przepisami sposobu pozbywania się nieczystości ciekłych i osadów ściekowych przez właścicieli nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej.

Na terenie skontrolowanych przez NIK i WIOŚ¹³⁵ gmin obowiązywały regulaminy czystości i porządku, jednak ich zapisy nie określały w sposób precyzyjny i jednoznaczny częstotliwości pozbywania się nieczystości ciekłych.

Przykłady

W regulaminie wprowadzonym uchwałą nr XXIII/141/220 Rady Miejskiej w **Chociwlu** z 13 listopada 2020 r. wskazano, że pozbywanie się nieczystości ciekłych z terenu nieruchomości powinno odbywać się zgodnie z instrukcją eksploatacji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, z częstotliwością gwarantującą nieprzepełnienie się tych urządzeń oraz zachowanie czystości i porządku na terenie nieruchomości. Niewskazanie w regulaminie liczbowo minimalnej częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych dotyczyło także gminy **Suchań**.

W regulaminie wprowadzonym uchwałą nr XXVIII/133/21 Rady Miejskiej w **Reczu** z 25 lutego 2021 r. wskazano, że częstotliwość opróżniania z osadników ściekowych zbiorników oczyszczalni przydomowych wynika z ich instrukcji eksploatacji. Tożsame zapisy znalazły odzwierciedlenie w regulaminach obowiązujących na terenie wszystkich skontrolowanych przez WIOŚ gmin (**Dolice, Stara Dąbrowa, Suchań, Dobrzany**).

Postanowienia zawarte w ww. regulaminach były niewystarczające w świetle wymogów art. 4 ust. 2 pkt 3 ucpg. Prawidłowe wykonanie upoważnienia ustawowego, wymaga precyzyjnego określenia częstotliwości pozbywania się nieczystości ciekłych, tak aby adresat uchwały nie miał żadnych wątpliwości co do tego, jaką regułę postępowania wyznacza dany przepis, a organ stosujący ten przepis wiedział w jaki sposób go zinterpretować i zastosować.

W regulaminach utrzymania czystości i porządku obowiązujących na terenie gmin Chociwel i Recz nie określono wymogu szczelności zbiorników bezodpływowych, nie zawarto odniesienia do wymagań technicznych, wobec tego typu urządzeń oraz powiązania minimalnej częstotliwości ich opróżniania z ilością zużytej wody i pojemnością zbiornika. Brak takich regulacji może utrudniać skuteczny nadzór nad gospodarowaniem nieczystościami ciekłymi na obszarach nieskanalizowanych.

Prowadzone w gminach Chociwel i Recz ewidencje zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków nie zawierały kompletnych i aktualnych danych. Ponadto zakres informacji zawarty

**Nieaktualne
i niekompletne
ewidencje**

¹³⁵ Kontrola – zlecona przez NIK na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK – w zakresie realizacji przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta obowiązków wynikających z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, w zakresie dotyczącym gospodarowania nieczystościami ciekłymi na terenie gminy.

w ewidencjach nie odpowiadał uregulowaniom art. 3 ust. 3 pkt 4 w związku z ust. 5 pkt 2–9 ucp¹³⁶. Ewidencje nie zawierały w szczególności informacji o: liczbie właścicieli nieruchomości, od których odebrano nieczystości ciekłe, oraz liczbie osób zameldowanych pod adresem nieruchomości, na której znajduje się zbiornik bezodpływowy lub przydomowa oczyszczalnia ścieków; częstotliwości opróżniania zbiornika bezodpływowego lub osadnika w instalacji przydomowej oczyszczalni ścieków; ilości nieczystości ciekłych odebranych z obszaru gminy w podziale na nieczystości ciekłe bytowe oraz przemysłowe oraz ilości wody pobranej przez użytkowników niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej, a także błędnego wskazania zorganizowania przez gminę opróżniania zbiorników bezodpływowych.

Nierzetelne prowadzenie ewidencji we wszystkich czterech skontrolowanych gminach stwierdził także WIOŚ.

Przykłady

W **Chociwlu** badanie 217 nieruchomości ujętych w gminnej ewidencji podatku od nieruchomości w dziewięciu nieskanalizowanych miejscowościach wykazało, że 89 z nich, tj. 41%, nie było ujętych w gminnej ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków. W odniesieniu do tych nieruchomości Urząd nie posiadał informacji czy oraz w jaką instalację w zakresie gromadzenia lub oczyszczania nieczystości ciekłych są one wyposażone. Analiza porównawcza ewidencji prowadzonej w **UM w Chociwlu** dotyczącej czterech miejscowości z wybranymi kwartalnymi sprawozdaniami przedkładanymi przez podmioty prowadzące działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych wykazała, że nie ujęto w niej 75 zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków (62% objętych badaniem).

W **UM w Suchaniu** ewidencja była prowadzona nierzetelnie w zakresie liczby zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, a dane dotyczące ilości pobranej wody określono szacunkowo. Brak było w ewidencji danych o częstotliwości wywozu nieczystości ciekłych z nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej od 1 stycznia 2023 r. do 11 lipca 2025 r. oraz o nieruchomościach, z których odebrano nieczystości ciekłe w ww. okresie.

Przyczyną niekompletnej informacji o nieruchomościach wyposażonych w zbiornik bezodpływowy lub przydomową oczyszczalnię ścieków, było prowadzenie ewidencji na podstawie dobrowolnych oświadczeń składanych przez właścicieli nieruchomości.

¹³⁶ Pomimo takiego obowiązku, który wszedł w życie 1 stycznia 2023 r.

W dwóch urzędach gmin ww. ewidencje nie były prowadzone w formie umożliwiającej przekazywanie informacji w postaci elektronicznej, pomimo takiego wymogu określonego w art. 3 ust. 3 ucpg.

NIK zwraca uwagę, że celem prowadzenia ewidencji – jako narzędzia, które ma zapewnić organom wykonawczym gmin informacje niezbędne do sprawowania nadzoru nad gospodarką ściekową na terenach nieskanalizowanych – jest kontrola częstotliwości opróżniania zbiorników i częstotliwości oraz sposobu pozbywania się komunalnych osadów ściekowych z przydomowych oczyszczalni. Dlatego prowadzone ewidencje muszą zawierać kompletne i aktualne informacje pozwalające na realizację tego celu.

**Nieegzekwowanie
podłączenia
nieruchomości do sieci
kanalizacyjnej**

Według stanu na koniec 2024 roku dostęp do systemu kanalizacji sanitarnej posiadało 53% mieszkańców gminy Chociwel oraz 81% gminy Recz. Wyniki kontroli NIK wykazały, że burmistrzowie tych gmin nie sprawowali rzetelnego nadzoru nad realizacją obowiązku przyłączenia nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej. Nie podejmowali działań na rzecz identyfikacji takich nieruchomości, co skutkowało niewydawaniem decyzji nakazującym właścicielom nieruchomości wykonanie takiego obowiązku. W żadnej z ww. gmin nie ustanowiono mechanizmów wsparcia finansowego dotyczącego wykonania przyłączy nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej.

Przykłady

Na podstawie informacji uzyskanych w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK od spółki Komunalnik w Reczu ustalono, że w dziewięciu przypadkach nieruchomości położone na terenie **gminy Recz** nie były podłączone do sieci kanalizacyjnej, pomimo technicznych możliwości ich podłączenia, przy czym nie były one wyposażone w przydomową oczyszczalnię ścieków.

Analiza sprawozdań przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych wpływających do **UM w Chociwlu** wykazała, że z co najmniej 12 nieruchomości położonych przy ulicach wyposażonych w sieć kanalizacyjną w kontrolowanym okresie były wywożone nieczystości ciekłe.

Zgodnie z brzmieniem art. 5 ust. 1 pkt 2 ucpg właściciele nieruchomości mają obowiązek przyłączenia nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej. Jedynym wyjątkiem od powyższej zasady jest sytuacja, w której nieruchomość jest wyposażona w przydomową oczyszczalnię ścieków. Nadzór nad realizacją ww. obowiązku sprawuje burmistrz (art. 5 ust. 6).

**Niezorganizowanie
wywozu zastępczego**

Ustawodawca w art. 6 ust. 6 ucpg nałożył na gminy obowiązek zorganizowania opróżniania zbiorników bezodpływowych i osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków, w przypadku właścicieli nieruchomości, którzy nie zawarli umów na wywóz nieczystości ciekłych. W gminach Chociwel i Recz nie podejmowano działań zmierzających do zorganizowania zastępczego opróżniania zbiorników bezodpływowych, ze względu na brak informacji dotyczących właścicieli nieruchomości, którzy nie zawarli takich umów albo zobowiązanie osób nieposiadających umów do ich zawarcia. Nieorganizowanie wywozu zastępczego z uwagi na analogiczne przyczyny wykazały także kontrole WIOŚ przeprowadzone na zalecenie NIK we wszystkich czterech skontrolowanych gminach¹³⁷.

**Brak planów kontroli
lub niekompletne plany**

Brak – wymaganych na podstawie art. 6 ust. 5aa ucpg – planów kontroli, sporządzanie ich z opóźnieniem lub w sposób nieprawidłowy, bez wskazania podmiotów podlegających kontroli stwierdzono w obu gminach skontrolowanych przez NIK oraz w trzech (z czterech gmin) skontrolowanych przez WIOŚ.

Przykłady

Przez cały okres objęty kontrolą planu takiego nie sporządzono w **gminie Recz**. W **gminie Chociwel** plan kontroli sporządzono dopiero po upływie 807 dni od wejścia w życie przepisów nakazujących przeprowadzanie kontroli na podstawie planu. W **gminie Dolice** plan ustalono 18 czerwca 2025 r. w czasie kontroli WIOŚ, a w **gminie Dobrzany** brak było planu w okresie od 1 stycznia do 4 sierpnia 2025 r. Sporządzone plany nie zawierały wykazu podmiotów podlegających kontroli w kontrolowanym okresie, co stanowiło naruszenie art. 6 ust. 5aa ucpg. W **gminie Stara Dąbrowa** w latach 2022–2023 nie zaplanowano i nie przeprowadzono żadnej kontroli. Sporządzony w 2024 r. plan kontroli nie zawierał wykazu podmiotów podlegających kontroli. Gmina nie miała planu kontroli na lata 2025–2026.

**Brak kontroli
właścicieli
nieruchomości**

Pomimo wejścia w życie 9 sierpnia 2022 r. przepisów art. 6 ust. 5aa ucpg, burmistrzowie skontrolowanych przez NIK gmin nie zapewnili przeprowadzenia kontroli przestrzegania i stosowania przepisów ww. ustawy, w szczególności posiadania przez właścicieli nieruchomości umów korzystania z usług wykonywanych przez przedsiębiorców posiadających zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania i transportu nieczystości ciekłych oraz dowodów uiszczenia opłat za te usługi, co najmniej raz na dwa lata, zgodnie z planem kontroli. W gminach skontrolowanych przez WIOŚ kontrole były prowadzone,

¹³⁷ Dobrzany, Dolice, Stara Dąbrowa i Suchań.

ale w dwóch¹³⁸ nie były dokumentowane w formie protokołów, co stanowiło naruszenie art. 6 ust. 5ab ucpg w związku z art. 380 ust. 1 POŚ. W dwóch¹³⁹ rozpoczęto prowadzenie kontroli dopiero w 2023 r.

**Zakres kontroli
ograniczający
ujawnienie
nieprawidłowości**

W myśl przepisów art. 6 ust. 5a ucpg wójt, burmistrz lub prezydent miasta kontroluje: posiadanie umów korzystania z usług wykonywanych przez gminną jednostkę organizacyjną lub przedsiębiorcę posiadającego zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych lub osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków i transportu nieczystości ciekłych oraz dowody uiszczenia opłat za te usługi lub inny sposób udokumentowania wykonania obowiązków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 3b ucpg.

W gminie Chociwel w toku prowadzonych kontroli nie była weryfikowana częstotliwość wywozu nieczystości ciekłych, przy uwzględnieniu pojemności zbiornika i zużycia wody na danej nieruchomości oraz nie sprawdzano szczelności zbiorników do gromadzenia nieczystości ciekłych. W gminie Dobrzany pracownik przeprowadzający kontrole weryfikował przedstawione przez mieszkańców umowy i rachunki za wywóz nieczystości ciekłych. Oceny dokonywano przy zastosowaniu założenia średniego zużycia wody na jednego mieszkańca. Pozwalało to na szacunkowe określenie, czy przedstawione dokumenty są wiarygodne i adekwatne do deklarowanej liczby osób zamieszkujących nieruchomość. W praktyce mogło dochodzić do nieszczelności zbiorników, co skutkowało infiltracją nieczystości do gruntu. Jak wskazano w wyjaśnieniach, choć niedopuszczalne prawnie, zjawisko to jest trudne do wykrycia. W gminie Stara Dąbrowa sprawdzano tylko posiadanie umów i dowody uiszczenia opłat za wywóz nieczystości ciekłych.

Ograniczenie kontroli do sprawdzenia zawarcia umów oraz dowodów uiszczenia opłat bez weryfikacji ilości odebranych nieczystości ciekłych w odniesieniu do ilości zakupionej wody oraz szczelności zbiorników bezodpływowych, a także zapewnienia należytego oczyszczenia ścieków przez przydomowe oczyszczalnie, nie zapewnia rzetelnego nadzoru nad postępowaniem z nieczystościami ciekłymi. Wskazuje na to m.in. porównanie w skontrolowanych gminach ilości pobranej na terenach nieskanalizowanych wody i ilości odebranych nieczystości ciekłych. Co przedstawiono w dalszej części informacji.

**Nierzetelny nadzór
nad firmami
asenizacyjnymi**

Zgodnie z art. 9u ust. 1 ucpg organy wykonawcze gmin sprawują kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów tej ustawy, obejmującą m.in. kontrolę podmiotów prowadzące działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych,

¹³⁸ Dobrzany i Dolice.

¹³⁹ Dobrzany i Suchań.

w szczególności w zakresie wypełniania przez te podmioty warunków określonych w pozwoleniu. Z wyjątkiem gminy Dobrzany, skontrolowane przez NIK i WIOŚ gminy nie kontrolowały firm asenizacyjnych w ww. zakresie. Jako przyczyny braku kontroli wskazywano braki kadrowe oraz brak sygnałów o nieprawidłowościach.

Podmioty prowadzące działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych zobowiązane zostały na podstawie art. 9o ucpg do przedkładania wójtom, burmistrzom lub prezydentom miast kwartalnych sprawozdań. Pomimo otrzymywanych od tych podmiotów sprawozdań, w skontrolowanych przez NIK gminach Chociwel i Recz nie weryfikowano ich poprawności oraz nie porównywano z innymi posiadanymi danymi. Tym samym sprawozdania nie były wykorzystywane do celu, w jakim były wprowadzone, a mianowicie ograniczenia możliwości nielegalnego pozbywania się przez przedsiębiorców nieczystości odebranych z nieruchomości poprzez ich wylanie poza stacją zlewną. W trakcie kontroli NIK, w ponad połowie sprawozdań stwierdzono nieprawidłowości polegające w szczególności na: braku wskazania rodzaju odebranych ścieków (z podziałem na bytowe i przemysłowe) oraz ilości odebranych nieczystości ciekłych z obszaru aglomeracji i spoza niej¹⁴⁰; braku lub niepełnym wykazie właścicieli nieruchomości, z którymi w okresie objętym sprawozdaniem zawarto lub rozwiązano umowy na opróżnianie zbiorników bezodpływowych lub osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków; omyłkach rachunkowych co do ilości odebranych nieczystości ciekłych. W ocenie NIK niepełne dane w sprawozdaniach, poza niewypełnieniem obowiązku ustawowego, ograniczały gminom m.in. możliwość weryfikacji realizacji przez mieszkańców obowiązków zawarcia umów na wywóz nieczystości ciekłych i sprawdzenia częstotliwości ich wywozu.

Wskutek braku weryfikacji, nie wzywano przedsiębiorców, którzy złożyli nieprawidłowe lub niepełne sprawozdania do ich uzupełnienia lub poprawienia, jak również nie wszczynano postępowań skutkujących nakładaniem kar administracyjnych za składanie nierzetelnych sprawozdań. Ustawodawca w art. 9xb ust. 1 pkt 1 ucpg przewidział kary dla takich podmiotów, których wysokość uzależniona jest od rodzaju ich zachowania. I tak w sytuacji uzupełnienia lub poprawienia nierzetelnego sprawozdania w terminie 14 dni od dnia doręczenia wezwania organu, podmiot podlega karze pieniężnej w wysokości od 200 zł do 500 zł, przy niezastosowaniu się do wezwania od 500 zł do 5000 zł.

**Na terenach
nieskanalizowanych
nie oczyszczono
438,35 tys. m³
nieczystości ciekłych**

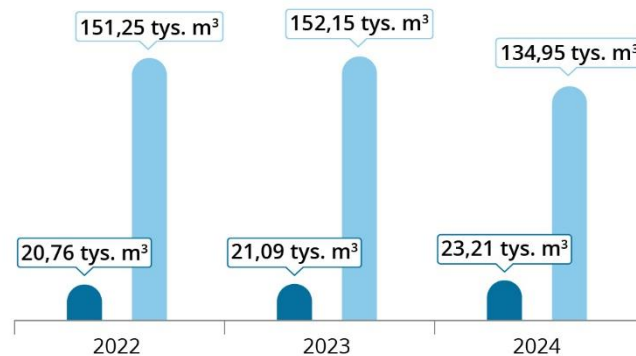
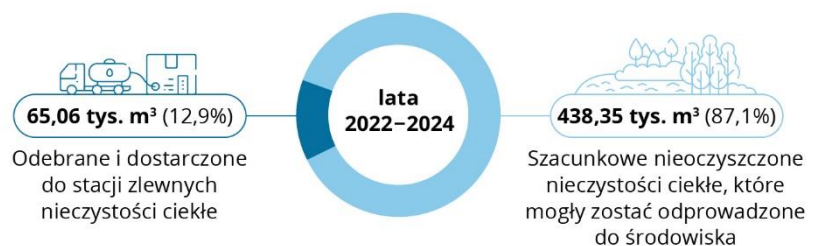
Na podstawie zebranych w trakcie kontroli danych ustalono, że wielkość zużycia wody na nieskanalizowanych obszarach skontrolowanych przez NIK gmin Chociwel i Recz w latach 2022–2024 wyniosła ogółem 621,24 tys. m³, a ilość odebranych i dostarczonych taborem asenizacyjnym do stacji zlewnych w tożsamym okresie nieczystości ciekłych 65,06 tys. m³

¹⁴⁰ Obowiązek wszedł w życie 1 stycznia 2023 r.

(prawie dziesięciokrotnie mniej). Burmistrzowie wyjaśniając przyczyny tak dużych różnic pomiędzy ilością pobranej wody, a ilością odbieranych nieczystości ciekłych upatrywali je m.in. w: braku szczelności instalacji oraz braku precyzyjnego opomiarowania. W ocenie NIK dane te mogą wskazywać również na nielegalne pozbywanie się nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych. Przyjmując szacunkowy wskaźnik procentowy bezzwrotnego zużycia wody na poziomie 20%¹⁴¹ (w gminie Chociwel) oraz średnio 16,9% (w gminie Recz), na nieskanalizowanych terenach gmin mogło powstać w ww. latach łącznie 503,41 tys. m³ nieczystości ciekłych. Tym samym do środowiska mogło zostać odprowadzonych nawet 438,35 tys. m³ nieoczyszczonych nieczystości ciekłych. Dane te wskazują, że nadzór gmin sprawowany nad przestrzeganiem obowiązków przez właścicieli i użytkowników nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej okazał się – zdaniem NIK – nieskuteczny.

Infografika nr 3

Gospodarowanie nieczystościami ciekłymi na terenie gmin Chociwel i Recz

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych przekazanych przez gminy i spółki

Kontrola WIOŚ przeprowadzona na zlecenie NIK w gminie Dobrzany wykazała, że w sprawozdaniu z gospodarowania nieczystościami ciekłymi za 2023 r. wykazano, że ilość wody pobranej przez użytkowników nieruchomości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej wyniosła 51 tys. m³ (nieruchomości wyposażone w zbiorniki bezodpływowe) i 16,1 tys. m³ (nieruchomości

¹⁴¹ W gminie Chociwel nie ustalono wielkości bezzwrotnego zużycia wody. Na potrzeby kontroli NIK przyjęto 20%.

wyposażone w przydomowe oczyszczalnie ścieków) – łącznie 67,1 tys. m³. Jednocześnie sumaryczna ilość nieczystości ciekłych odebranych z terenu gminy wyniosła w 2023 r. 6,1 tys. m³ (wyłącznie ścieki bytowe), tj. dziesięciokrotnie mniej. Żadna spośród 247 przeprowadzonych w 2023 r. kontroli nie wykazała nieprawidłowości. Pracownik przeprowadzający kontrole weryfikował jedynie przedstawione przez mieszkańców umowy oraz rachunki za wywóz nieczystości ciekłych. Oceny dokonywano przy zastosowaniu założenia średniego zużycia wody na jednego mieszkańca. W sprawozdaniu za 2024 r. nie podano ilości wody pobranej przez użytkowników niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej. Wskazywano, że woda mogła być zużyta w sposób, który nie powodował powstania ścieków np. podlewanie ogrodów i upraw rolnych, pojenie zwierząt gospodarskich, prace porządkowe i budowlane, napełnianie basenów przydomowych. W praktyce mogło dochodzić do nieuszczelnności zbiorników na nieczystości ciekłe, co skutkowało infiltracją nieczystości do gruntu, ale choć niedopuszczalne prawnie, zjawisko to jest trudne do wykrycia i nie było weryfikowane podczas prowadzonych kontroli. W żadnej z ww. gmin nie analizowano i nie wyjaśniano tak dużej różnicy pomiędzy ilością pobranej wody i wywiezionych nieczystości ciekłych.

**Sprawozdania
z gospodarowania
nieczystościami
ciekłymi**

Nowelizacja ucpg z dnia 7 lipca 2022 r.¹⁴² nałożyła na organy wykonawcze gmin obowiązek sporządzania sprawozdań dotyczących gospodarowania nieczystościami ciekłymi za poprzedni rok kalendarzowy do końca kwietnia roku następnego. Pierwsze sprawozdania za 2023 r. miały być złożone do 30 kwietnia 2024 r. Kontrole przeprowadzone przez WIOŚ na zlecenie NIK w czterech gminach¹⁴³ we wszystkich wykazały, nieprawidłowości w sporządzeniu ww. sprawozdań polegające w szczególności na: braku lub niepełnych informacjach o stacjach zlewnych, do których przekazane zostały odebrane z terenu gminy nieczystości ciekłe, wymaganych przepisami art. 3 ust. 5 pkt 8 ucpg, podaniu nierzetelnych informacji o częstotliwości opróżniania zbiornika bezodpływowego, ilości nieczystości ciekłych odebranych z terenu gminy, nierzetelnych danych o liczbie przydomowych oczyszczalni ścieków, liczbie mieszkańców lub liczbie nieruchomości, z których odebrano nieczystości ciekłe, ilości wody pobranej przez użytkowników niepodłączonych do sieci albo dotyczyły nieterminowego przekazania sprawozdań.

**Brak gminnych
planów zarządzania
kryzysowego**

Skontrolowane przez NIK gminy Chociwel i Recz nie posiadały opracowanych procedur dotyczących postępowania w przypadku zagrożenia związanego ze skażeniem lub zanieczyszczeniem wód powierzchniowych. Procedura taka nie została przygotowana w Chociwlu, mimo wystąpienia zanieczyszczenia 25 czerwca 2023 r., w związku

¹⁴² Wprowadzona ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1549, ze zm.).

¹⁴³ Dobrzany, Dolice, Stara Dąbrowa i Suchań.

z ujawnieniem śniętych ryb w wodach rzeki Krąpiel¹⁴⁴. Przez okres objęty kontrolą **gmina Chociwel** nie posiadała planu zarządzania kryzysowego, a w przypadku **gminy Recz** plan taki, w którym przewidziano zagrożenia związane m.in. ze skażeniem chemicznym na wodach, został zatwierdzony przez starostę dopiero w styczniu 2025 r. Obowiązek tworzenia gminnych planów zarządzania kryzysowego oraz ich systematyczną aktualizację, w nie dłuższym niż dwuletnim cyklu planowania wynika z art. 5 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym¹⁴⁵.

Brak procedur dotyczących postępowania w sytuacji skażenia lub zanieczyszczenia wód powierzchniowych może – zdaniem NIK – utrudnić postępowanie w sytuacji kryzysowej.

Nieskuteczny nadzór właścicielski

Burmistrzowie Chociwla i Recza nie korzystali z uprawnienia określonego w art. 18e ust. 1 uożzwioś do kontroli działalności spółek wodociągowo-kanalizacyjnych, w zakresie zgodności wykonywanej działalności z udzielonym zezwoleniem. Gminy te nie posiadały procedur określających zasady i zakres sprawowania nadzoru właścicielskiego nad działalnością gminnych jednostek organizacyjnych. Stwierdzony, w trakcie kontroli NIK, sposób sprawowania nadzoru nad realizacją powierzonych zadań w zakresie ciągłego odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz prawidłowości utrzymania i eksploatacji oddanych do użytkowania urządzeń, obiektów i instalacji służących świadczeniu usług nie był w pełni skuteczny, o czym świadczyły także ustalenia kontroli WIOŚ, opisane w dalszej części informacji.

5.4.2. REALIZACJA ZADAŃ W ZAKRESIE ODBIORU NIECZYSTOŚCI CIEKŁYCH, ODPROWADZANIA I OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW ORAZ UTRZYMANIA OBIEKTÓW I SIECI KANALIZACJI

Możliwości techniczne przyjęcia i oczyszczenia ścieków i nieczystości ciekłych

Na terenie każdej ze skontrolowanych przez NIK gmin (Chociwel i Recz) funkcjonowała mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków z przepustowością zapewniającą techniczną możliwość odebrania i oczyszczenia ścieków wytworzonych rocznie na obszarach skanalizowanych i nieskanalizowanych oraz stacja zlewna nieczystości ciekłych – użytkowane przez spółki. Przed rozpoczęciem funkcjonowania nowej stacji zlewnej w Reczu nieczystości przyjmowano w punktach niespełniających wymogów określonych w rozporządzeniach Ministra Infrastruktury w sprawie warunków wprowadzania nieczystości ciekłych do stacji zlewnych¹⁴⁶. Oczyszczalnia ścieków w Chociwlu była w złym stanie

¹⁴⁴ Będącej dopływem Iny.

¹⁴⁵ Dz. U. z 2023 r. poz. 122, ze zm.

¹⁴⁶ Z dnia 17 października 2002 r. (Dz. U. z 2020 r., poz. 939, obowiązywało do 11 września 2023 r.) oraz z dnia 4 sierpnia 2023 r. (Dz. U. poz. 1716), dalej: rozporządzenia w sprawie stacji zlewnych.

technicznym i została zmodernizowana w kontrolowanym okresie. Uruchomienie zmodernizowanej oczyszczalni wraz z punktem zlewnym nastąpiło w styczniu 2025 r.

Przykłady

W „**Komunalniku**” do czasu otwarcia nowej stacji zlewnej 15 listopada 2023 r., dowożone wozami asenizacyjnymi nieczystości ciekłe zrzucane były do studni i pompowane do oczyszczenia. Nie zapewniono przy tym, wymaganego przepisami § 3 pkt 1–3 rozporządzeń w sprawie stacji zlewnych, pomiaru objętości dowożonych nieczystości ciekłych, hermetycznego zrzutu nieczystości oraz separowania zanieczyszczeń stałych.

Funkcjonująca do 2025 r. **oczyszczalnia ścieków w Chociwlu** nie spełniała standardów oczyszczania określonych w pozwoleniu wodnoprawnym oraz w rozporządzeniu w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego. Ścieki oczyszczane były za pomocą urządzeń niezapewniających realizacji tego zadania w sposób ciągły i niezawodny. Także punkt zlewny dowożonych nieczystości ciekłych nie był utrzymywany w wymaganym stanie techniczno-eksploatacyjnym i nie spełniał wymogów § 3 pkt 1 i 2 rozporządzeń w sprawie stacji zlewnych.

Przepustowość zmodernizowanej oczyszczalni w Chociwlu była wystarczająca do zaspokojenia potrzeb obsługiwanej aglomeracji oraz ilości nieczystości ciekłych dowożonych do oczyszczalni w latach 2022–2024. Biorąc jednak pod uwagę istotną różnicę pomiędzy ilością pobranej wody na terenach nieskanalizowanych gminy, a ilością nieczystości ciekłych dostarczonych do oczyszczalni w ww. latach, rozpoczęcie na terenie gminy Chociwel kontroli sposobu gospodarowania przez mieszkańców nieczystościami ciekłymi, a także fakt, że w procesie technologicznym oczyszczania ścieków, ilość nieczystości ciekłych może wynosić maksymalnie do wielkości ok. 20% dobowego zrzutu ścieków oczyszczonych, w przypadku zwiększenia ilości nieczystości ciekłych dostarczanych z terenów nieskanalizowanych, które dotychczas mogły trafiać do środowiska bez ich oczyszczenia, możliwości technologiczne oczyszczalni mogą być niewystarczające do oczyszczenia wszystkich nieczystości ciekłych z terenu gminy.

Skontrolowane przez NIK spółki posiadały bezterminowe ważne zezwolenia na prowadzenie działalności zbiorowego odprowadzania ścieków oraz zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych lub osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków i transportu nieczystości ciekłych.

Niezapewnienie ochrony wód rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami

Zgodnie z art. 83 ust. 1 upw wprowadzający ścieki do wody lub do ziemi są obowiązani zapewnić ochronę przed zanieczyszczeniem, w szczególności przez budowę i eksploatację urządzeń służących tej ochronie. Stosownie do art. 6 upoś kto podejmuje działalność mogącą negatywnie oddziaływać na środowisko jest obowiązany do zapobiegania temu oddziaływaniu. Ponadto art. 5 uozzwizoz nałożył na przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne obowiązek zapewnienia zdolności posiadanych urządzeń kanalizacyjnych do realizacji odprowadzania ścieków w sposób ciągły i niezawodny, a także zapewnienia należytej jakości odprowadzanych ścieków.

W wyniku kontroli NIK ustalono, że w każdej ze skontrolowanych przez NIK gmin oraz spółek nie zapewniono w pełni ochrony wód przed zanieczyszczeniami, czym naruszono ww. przepisy. Przyczynami stwierdzonych nieprawidłowości były w szczególności: nieodpowiedni stan techniczny obiektów i urządzeń służących do odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz wód opadowych i roztopowych; nieprzestrzeganie warunków pozwoleń wodnoprawnych; nieskuteczny nadzór właścicielski gmin nad spółkami oraz brak regularnych kontroli ilości i jakości odprowadzanych ścieków oraz dowożonych nieczystości ciekłych. Nieutrzymywanie instalacji do oczyszczania ścieków w odpowiednim stanie techniczno-eksploatacyjnym stwierdził także WIOŚ podczas realizacji kontroli zleconej przez NIK w Dobrzanach i w Suchaniu. Ponadto w Dobrzanach odbiornik ścieków z oczyszczalni nie był utrzymywany w pełnej sprawności technicznej.

Przykłady

Na terenie gminy Chociwel wprowadzono do ziemi ścieki z instalacji **oczyszczalni ścieków w Karkowie** (typu Imhoff), która ze względu na stan techniczny oraz uwarunkowania technologiczne była niezdolna do oczyszczenia ścieków w stopniu odpowiadającym wymaganiom prawnym. Stwierdzono m.in. poza terenem oczyszczalni wylot, przy którym znajdowało się rozlewisko szarej cieczy o zapachu typowym dla ścieków bytowych, która spływała na teren leśny. Miejscowość Karkowo, w tym teren oczyszczalni, usytuowany jest na obszarze specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 pn. „Ostoja Ińska”.

Ponadto obiekty oczyszczalni były niezabezpieczone przed dostępem osób nieuprawnionych. W związku z powyższym NIK skierowała do Burmistrza Chociwla oraz Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Stargardzie – w trybie **art. 51 ust. 1 ustawy o NIK** – informację o stwierdzeniu bezpośredniego zagrożenia dla życia i zdrowia ludzkiego.

Z budynków położonych w miejscowościach Sulibórz oraz Pomień na terenie **gminy Recz** odprowadzano gminną siecią kanalizacji sanitarnej ścieki bytowe do środowiska bez ich oczyszczenia. Przyczynę nieprawidłowości Burmistrz Recza upatrywał w wieloletnich

zaniedbaniach oraz odłożeniu planowanych inwestycji w czasie. Planowane rozpoczęcie i zakończenie budowy oczyszczalni ścieków w Pomieniu to IV kwartał 2025 r. i 2026 r.

W związku z działalnością **WiK w Chociwlu** wystąpił przypadek bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku wód powierzchniowych rzeki Krąpiel, na skutek zrzutu 25 czerwca 2023 r. dużej ilości zanieczyszczonych wód opadowych z terenu miasta Chociwel, w wyniku czego ujawniono śnięte ryby w wodach rzeki Krąpiel. Przepompownia nr 2 w Chociwlu nie nadążyła z przepompowaniem napływających ścieków po intensywnych opadach deszczu, a sytuacja przedostawania się ścieków z kanalizacji do gruntu przy tej przepompowni w okresie intensywnych opadów deszczu miała charakter powtarzalny. Przepompownia została zmodernizowana.

W okresie od sierpnia 2024 r. do marca 2025 r. ZWIOŚ czterokrotnie informował Burmistrza **Recza** o wysokim stężeniu wskaźników chemicznych w postaci benzo(g,h,i)perylenu oraz benzo(b)fluorantenu w rzece Ina¹⁴⁷. Z pobranych przez IOŚ próbek wynikało, że dopuszczalne stężenie ww. związków zostało przekroczone od 5,3% do aż 412,2%. Podjęte przez Burmistrza działania w celu zlokalizowania i wyeliminowania źródła dopływu ww. związków do rzeki Iny zakończyły się rozwiązaniem umowy z podmiotem, dowożącym ścieki do punktu zlewnego w Reczu, jako ustalonym potencjalnym źródłem obecności ww. związków w rzece Ina.

Instalacja do oczyszczania ścieków **w oczyszczalni w Dobrzanach** nie była utrzymywana w należyтым stanie techniczno-eksploatacyjnym i sanitarnym. Stalowe elementy krat przepompowni głównej były intensywnie skorodowane. Stalowe elementy poszczególnych obiektów oczyszczalni pokrywała rdza. Część kanału piaskownika porastała roślinność, a w części zalegał szary osad. W rowie - odbiorniku oczyszczanych ścieków znajdowały się skupiska szarego osadu, na powierzchni był kożuch z materii organicznej. W latach 2022-2024 przekroczenia wskaźników zanieczyszczeń wystąpiły w 25 próbkach pobranych ścieków oczyszczonych (69%), a w 2025 r. we wszystkich pobranych próbach z wyjątkiem jednej. W kwietniu 2025 r. sporządzony został Program Funkcjonalno-Użytkowy w związku z planowaną przebudową/rozbudową oczyszczalni.

¹⁴⁷ Mogą one pochodzić m.in. ze źródeł komunikacyjnych (np. ścierania opon, okładzin hamulcowych, asfaltu, emisji spalin).

Zdjęcia nr 15–20

Oczyszczalnia ścieków typu Imhoff w Karkowie (Gmina Chociwel)

Żurawik i studnia przed osadnikiem

Wnętrze otwartego obiektu

Pokrywa osadnika

Wylot ścieków z oczyszczalni

Studnia za osadnikiem

Rozlewisko za przepustem

Źródło: dokumentacja fotograficzna z oględzin oczyszczalni przeprowadzonych przez WIOŚ.

Zdjęcia nr 21–24

Oczyszczalnia ścieków w Dobrzanach

Krata łukowa przepompowni

Komory piaskownika

Osadnik wstępny

Komory koagulacji

Źródło: dokumentacja fotograficzna z oględzin oczyszczalni przeprowadzonych przez WIOŚ.

Brak pozwoleń wodnoprawnych

W okresie objętym kontrolą we wszystkich skontrolowanych przez NIK gminach oraz spółkach stwierdzono przypadki braku wymaganych przepisem art. 389 pkt 1, 2 i 6 upw pozwoleń wodnoprawnych. Brak wymaganego pozwolenia na eksploataowanie oczyszczalni ścieków w Suchaniu od 6 listopada 2023 r. do 26 lutego 2024 r. stwierdził także WIOŚ podczas kontroli przeprowadzonej na zlecenie NIK¹⁴⁸.

Przykłady

Gmina Chociwel nie posiadała pozwoleń wodnoprawnych na:

- wprowadzanie do ziemi ścieków komunalnych pochodzących z oczyszczalni ścieków typu Imhoff w Karkowie, którą otrzymała 26 września 2017 r. w drodze darowizny,
- odprowadzanie do wód powierzchniowych lub do urządzeń wodnych oczyszczonych wód opadowych lub roztopowych ujętych w systemy kanalizacji deszczowej służące do odprowadzania opadów atmosferycznych dla czterech z ośmiu posiadanych odcinków sieci kanalizacji deszczowej, w tym w jednym przypadku od 31 marca 2025 r. w związku z upływem ważności dotychczasowego pozwolenia wodnoprawnego.

Zarówno **gmina Recz**, będąca właścicielem sieci kanalizacji deszczowej, jak i „**Komunalnik**”, któremu użyczono tę infrastrukturę nie posiadały pozwoleń wodnoprawnych na odprowadzanie wód opadowych i roztopowych do wód lub urządzeń wodnych, pomimo istniejących odcinków kanalizacji deszczowej o łącznej długości 740,5 m.

WiK w Chociwlu w okresie od 7 sierpnia 2022 r. do 1 marca 2023 r. (207 dni) oraz od 1 lutego 2025 r. do 26 marca 2025 r. (54 dni) prowadziła działalność bez pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzanie oczyszczonych ścieków do ziemi z mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków. Przyczyną niezapewnienia ciągłości

¹⁴⁸ Na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK.

obowiązywania pozwolenia wodnoprawnego było zbyt późne złożenie przez spółkę wniosku o wydanie nowego pozwolenia.

W wyniku przeprowadzonej przez NIK kontroli doraźnej S/23/003 *Realizacja zadań w zakresie gospodarki ściekowej na terenie Gminy Miasto Stargard w Wodach Miejskich Stargard Spółka z o.o.* stwierdzono m.in., że w latach 2021–2023 występowały zrzuty mieszaniny wód opadowych i ścieków z przelewów burzowych, pomimo braku wymaganych pozwoleń wodnoprawnych. Ogółem w związku z ww. zrzutami odprowadzono bez oczyszczenia do rzeki Iny 160,8 tys. m³ ścieków.

Nieprzestrzeżenie warunków pozwoleń wodnoprawnych

Wyniki kontroli NIK oraz kontroli zleconej WIOŚ¹⁴⁹ – w trybie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK – wykazały, że we wszystkich kontrolowanych podmiotach, obsługujących oczyszczalnie ścieków, wystąpiły przypadki naruszenia warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych na wprowadzanie do wód lub do ziemi oczyszczonych ścieków. Polegały one m.in. na: przekroczeniach dopuszczalnych stężeń wskaźników zanieczyszczeń¹⁵⁰, nieutrzymaniu instalacji w odpowiednim stanie technicznym i sanitarnym, pobieraniu próbek w niewłaściwy sposób oraz w niewłaściwym miejscu, niewykonaniu badania wód rzeki, nieprzebiegnięcia wymaganej dokumentacji eksploatacji.

Przykłady

W **WiK w Chociwlu** w okresie od stycznia 2022 r. do marca 2025 r. w 6% badań poszczególnych parametrów pobranych prób oczyszczonych ścieków nastąpiło przekroczenie dopuszczalnych wartości wskaźników zanieczyszczeń określonych w pozwoleniach wodnoprawnych. Największe przekroczenie normy (o 132%) wystąpiło w przypadku BZT₅ (norma 25 mg/l O₂, pobrany wynik 58 mg/l O₂). Przekroczenie dopuszczalnych wartości zanieczyszczeń w próbkach ścieków oczyszczonych potwierdziły także wyniki kontroli WIOŚ. Z wyjaśnień Prezesa spółki wynikało, że przyczyną takich przekroczeń były względy technologiczne. Wyniki pomiarów po rozruchu i uruchomieniu nowej oczyszczalni, przeprowadzone w okresie styczeń – marzec 2025 r., nie wykazały przekroczeń parametrów określonych w obowiązującym pozwoleniu wodnoprawnym. Stwierdzono także niezapewnienie utrzymania rowu, jako odbiornika ścieków odprowadzanych z oczyszczalni w należyłym stanie technicznym oraz odcinkowy brak ogrodzenia terenu oczyszczalni.

¹⁴⁹ Kontrola przestrzegania warunków dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi określonych w pozwoleniach wodnoprawnych.

¹⁵⁰ Zawiesina ogólna, BZT₅, ChZT.

„Komunalnik” pobierał od marca 2023 r. próbki do badania oczyszczonych ścieków poza miejscem wskazanym w pozwoleniu wodnoprawnym jako punkt pomiarowo kontrolny. Ponadto „Komunalnik”, **Przedsiębiorstwo Usług Wodnych i Sanitarnych Sp. z o.o.**¹⁵¹ w Nowogardzie, **Zakład Gospodarki Komunalnej w Dobrzanach** oraz **gmina Suchań (w dwóch oczyszczalniach)** pobierały w latach 2022–2025 (do dnia zakończenia kontroli NIK lub WIOŚ) lub przez część tego okresu ścieki oczyszczone do badania w sposób średniodobowy proporcjonalny do czasu¹⁵², zamiast zgodnie z posiadanym pozwoleniem w sposób średniodobowy proporcjonalny do przepływu. Co mogło wpłynąć na uzyskiwane wyniki badań.

W przypadku **Wodociągów Zachodniopomorskich Sp. z o.o. w Goleniowie** oraz **gminy Suchań** stwierdzono nieprawidłowości eksploatacyjne w funkcjonowaniu osadnika wtórnego, skutkujące przedostawaniem się osadu nadmiernego do ścieków oczyszczonych. **PUWiS** nie wykonywał części badań rzeki Giełdnica powyżej i poniżej miejsca zrzutu ścieków w terminach wskazanych w pozwoleniu wodnoprawnym.

Gmina Suchań w dziewiątym roku obowiązywania pozwolenia wodnoprawnego wydanego przez starostę stargardzkiego dla oczyszczalni w Suchaniu przekroczyła o 43 743 m³ maksymalną roczną ilość dozwolonych do odprowadzenia ścieków oraz o 69 m³ w pierwszym roku obowiązywania pozwolenia wodnoprawnego wydanego przez Dyrektora ZZ w Stargardzie. Odprowadziła także więcej ścieków niż określono w pozwoleniu wodnoprawnym z oczyszczalni ścieków w Wapnicy w dwóch latach obowiązywania pozwolenia. Przekroczenia wyniosły 5403 m³ (49%) oraz 9739 m³ (88,5%), przy dopuszczalnej rocznej wielkości zrzutu 11 000 m³. Ponadto w piątym roku obowiązywania pozwolenia wodnoprawnego odprowadzono średniodobowo 56,8 m³ oczyszczonych ścieków, przy dopuszczalnej średniodobowej ilości 45,2 m³.

W WiK w Chociwlu pobieranie do badań średniodobowych próbek ścieków oczyszczonych następowało w nieregularnych odstępach czasu, co było niezgodne z § 5 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego. Próby były pobrane i badania wykonane przez laboratorium należące do wspólnika Spółki. O terminie wykonania badań decydował zleceniodawca. W oczyszczalni ścieków w Wapnicy należącej do gminy Suchań próbki ścieków

¹⁵¹ Dalej: PUWiS.

¹⁵² Metoda ta polega na pobieraniu próbek w stałych odstępach czasu i każda pobrana próbka ma taką samą objętość, niezależnie od chwilowego przepływu ścieków w kanale.

oczyszczonych pobierane były przez pracownika tej oczyszczalni. Stanowiło to naruszenie art. 303 ust. 2 upw, zgodnie z którym podmioty korzystające z usług wodnych, wprowadzające ścieki do wód lub ziemi, zapewniają pobieranie próbek przez akredytowane laboratoria, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 13 kwietnia 2016 r. o systemach oceny zgodności i nadzoru rynku¹⁵³. W tej sytuacji WIOŚ przeprowadzająca kontrolę na zlecenie NIK, na podstawie art. 287 i art. 288 pkt 4 upw uznała wyniki przeprowadzonych pomiarów za niemiarodajne i niemogące stanowić podstawy czy jakość ścieków z tej oczyszczalni odpowiadała warunkom ustalonym w pozwoleniu wodnoprawnym.

**Nieterminowe
przekazywanie
wyników pomiarów
ścieku oczyszczonego**

W pięciu kontrolowanych podmiotach, prowadzących siedem oczyszczalni ścieków¹⁵⁴ stwierdzono przypadki nieterminowego przekazywania do Wód Polskich lub do WIOŚ wyników pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, co stanowiło naruszenia przepisów art. 304 ust. 1 pkt 1 i 2 upw oraz ograniczało możliwość zapoznania się organów odpowiedzialnych za gospodarowanie wodami i ich ochronę z informacjami o ilości zanieczyszczeń trafiających do wód.

**Brak kontroli
ilości i jakości
odprowadzanych
ścieków**

„Komunalnik” i WIK w Chociwlu w kontrolowanym okresie nie prowadziły kontroli ilości i jakości odprowadzanych ścieków bytowych i przemysłowych, z wyjątkiem przeprowadzonych przez WiK w Chociwlu dwóch kontroli jakości ścieków przemysłowych. Kontrole te nie były jednak zgodne z zasadami określonymi w rozporządzeniu Ministra Budownictwa z dnia 14 lipca 2006 r.¹⁵⁵, nie udokumentowano bowiem m.in. ustalenia miejsca, sposobu i częstotliwości poboru kontrolowanych próbek.

W celu wyeliminowania przypadków niezgodnego z prawem odprowadzania wód opadowych kanalizacją sanitarną lub odprowadzania ścieków kanalizacją deszczową oraz nielegalnego podłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej, spośród dwóch skontrolowanych przez NIK spółek, WiK w Chociwlu przeprowadzała jedynie wrywkowe kontrole, a „Komunalnik” takich kontroli nie przeprowadzał w ogóle.

NIK zwraca uwagę, że zgodnie z danymi przedłożonymi w toku kontroli ilość ścieków dopływających do oczyszczalni w Reczu w latach 2022–2024 systematycznie rosła i wyniosła: 98,88 tys. m³ w 2022 r., 152,06 tys. m³ w 2023 r. i 334,31 tys. m³ w 2023 r., przy jednocześnie zmniejszającej się liczbie mieszkańców gminy Recz, która według stanu na koniec lat 2022–2024 wyniosła: 5056, 4978 oraz 4905. Jako jedną z głównych przyczyn tak

¹⁵³ Dz. U. z 2025 r. poz. 568.

¹⁵⁴ W Chociwlu, Dobrzanach, Łęczynie, Reczu, Starej Dąbrowie, Suchaniu i Wapnicy.

¹⁵⁵ W sprawie sposobu realizacji obowiązków dostawców ścieków przemysłowych oraz warunków wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych (Dz.U. z 2016 r. poz. 1757).

dużego wzrostu ilości ścieków odebranych przez system kanalizacji zbiorczej na przestrzeni ww. lat, zarówno Prezes spółki jak i Burmistrz Recza wskazali przedostawanie się do kanalizacji i studzienek kanalizacji sanitarnej wód roztopowych i opadowych.

Na podstawie art. 9 ust. 3 uo zwióz przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne są zobowiązane do regularnego prowadzenia kontroli ilości i jakości odprowadzanych ścieków bytowych i przemysłowych oraz kontroli przestrzegania warunków wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych. Kierownicy spółek wyjaśniając przyczyny zaniechań wskazywali na brak technicznych i finansowych możliwości takich kontroli.

W ocenie NIK brak realizacji obowiązku kontroli mógł skutkować upowszechnieniem się nielegalnego odprowadzania ścieków, w tym przez nieprzeznaczone do tego sieci, wprowadzaniem do urządzeń kanalizacyjnych odpadów i ścieków objętych zakazami, co w konsekwencji mogło stanowić zagrożenie dla środowiska oraz urządzeń kanalizacyjnych.

**Nieterminowe
zgłaszanie
wykonanych urządzeń
wodnych**

W dwóch gminach¹⁵⁶ nieterminowo dokonano zgłoszenia Wodom Polskim czterech wykonanych urządzeń wodnych, w celu wpisania ich do SIGW. Stanowiło to naruszenie art. 331 ust. 3 upw oraz warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, zgodnie z którymi właściciel urządzenia wodnego zgłasza je Wodom Polskim w celu wpisania do SIGW w terminie 60 dni od dnia przystąpienia do użytkowania tego urządzenia. Zgłoszeń dokonano dopiero w trakcie kontroli NIK. W gminie miasto Stargard z opóźnieniem 927 i 384 dni, a w gminie Chociwel 1 116 i 452 dni. Powyższe skutkowało brakiem wiedzy Wód Polskich o użytkowaniu wykonanych urządzeń oraz niekompletnymi danymi w SIGW o użytkowanych na terenie zlewni lny urządzeniach wodnych.

**Umowy
na dostarczenie
nieczystości ciekłych
do stacji zlewnych**

Zasady wprowadzania nieczystości ciekłych do stacji zlewnych powinny zostać określone w umowach zawieranych pomiędzy dostawcami nieczystości ciekłych, a właścicielami stacji zlewnych. W treści takich umów – zgodnie z § 7 rozporządzenia w sprawie stacji zlewnych – należy opisać w szczególności: miesięczną objętość, rodzaj i dopuszczalną wielkość ładunku zanieczyszczeń w dowożonych nieczystościach ciekłych oraz miejsce, częstotliwość i sposób pobierania próbek kontrolnych nieczystości ciekłych.

Z dwóch skontrolowanych przez NIK spółek, w przypadku „Komunalnika” umowy na dostarczenie nieczystości ciekłych do stacji zlewnej nie zawierały, z wyjątkiem określenia kategorii nieczystości ciekłych, postanowień wymaganych przepisami ww. rozporządzenia. W przypadku WiK w Chociwlu umowy zawierały odpowiednie regulacje oraz dodatkowo

¹⁵⁶ Gmina Miasto Stargard oraz Gmina Chociwel.

przewidziano w nich opłaty za przekroczenie dopuszczalnych wartości wskaźników zanieczyszczeń¹⁵⁷ nieczystości ciekłych dostarczanych do stacji zlewnych, w wysokości dziesięciokrotnej opłaty za zrzut 1 m³ nieczystości; a spółka miała prawo do wyrwykowego badania składu jakościowego dostarczonych nieczystości. Pomimo zawartych w umowach uregulowań, w okresie objętym kontrolą, spółka nie badała poziomu części wskaźników zanieczyszczeń, w efekcie czego nie naliczyła i nie pobierała dodatkowych opłat za przekroczenie ich dopuszczalnych wartości.

NIK wskazuje, że brak badań stwarza ryzyko zrzutu nieczystości ciekłych, które mogą spowodować zagrożenie dla urządzeń kanalizacyjnych i prawidłowości procesu oczyszczania, a w konsekwencji dla środowiska naturalnego.

Okresowe kontrole budowlane

Zgodnie z art. 62 ust. 1 pkt 1 i pkt 2 ustawy Prawo budowlane obiekty budowlane powinny być w czasie ich użytkowania poddawane przez właścicieli lub zarządcę kontroli okresowej, tj. co najmniej raz w roku, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego instalacji i urządzeń służących ochronie środowiska oraz co najmniej raz na 5 lat, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego i przydatności do użytkowania obiektu budowlanego.

We wszystkich skontrolowanych przez NIK gminach oraz spółkach wystąpiły przypadki braku wykonania okresowych kontroli obiektów budowlanych oraz sieci kanalizacyjnych. Ponadto zaistniały przypadki niezłożenia ksiąg obiektów budowlanych lub prowadzenia ich w sposób nieprawidłowy.

Przykłady

WiK w Chociwlu przed 2024 r. nie przeprowadziła kontroli pięcioletnich dla siedmiu (z ośmiu) użytkowanych obiektów w postaci oczyszczalni ścieków oraz pozostałych obiektów budowlanych, w tym odcinków sieci kanalizacji sanitarnej. Ponadto nie założono książki obiektu budowlanego dla nowych obiektów budowlanych oczyszczalni ścieków, pomimo upływu 30 dni od dnia doręczenia decyzji o pozwoleniu na użytkowanie.

Zarówno „**Komunalnik**” jak i **gmina Recz** nie zapewniły przeprowadzenia okresowych pięcioletnich kontroli sieci kanalizacji sanitarnej i deszczowej. Ponadto przed 5 grudnia 2022 r. oraz 21 listopada 2023 r. nie były prowadzone książki obiektów budowlanych odpowiednio dla oczyszczalni ścieków oraz dla przepompowni.

¹⁵⁷ BZT₅, ChZT, Pog, Nog, odczyn pH.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. METODYKA KONTROLI I INFORMACJE DODATKOWE

Cel główny kontroli	Celem głównym kontroli <i>Ochrona rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami</i> (P/25/082) było udzielenie odpowiedzi na pytanie: czy działania w zakresie ochrony wód rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami były prawidłowe i skuteczne?
Cele szczegółowe	<p>Założono, że badania kontrolne umożliwią udzielenie odpowiedzi na następujące pytania szczegółowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Czy dyrektorzy RZGW i ZZ prawidłowo i rzetelnie gospodarowali oraz zarządzali zasobami wodnymi rzeki Iny i jej dopływów z uwzględnieniem ich ochrony przed zanieczyszczeniami? 2. Czy Regionalny Dyrektor prawidłowo i skutecznie zapobiegał pogorszeniu stanu środowiska oraz powstawaniu szkód w obrębie rzeki Iny i jej dopływów? 3. Czy Wojewódzki Inspektor prawidłowo, rzetelnie i skutecznie realizował zadania dotyczące zapobiegania pogorszeniu stanu wód oraz ograniczenia zanieczyszczenia rzeki Iny i jej dopływów? 4. Czy działania gmin w obszarze gospodarki wodno-ściekowej, utrzymania czystości i porządku oraz ochrony środowiska realizowano z uwzględnieniem zapewnienia ochrony zlewni rzeki Iny przed zanieczyszczeniami? 5. Czy gminne jednostki organizacyjne prawidłowo i rzetelnie realizowały zadania dotyczące odbioru nieczystości ciekłych oraz odprowadzania i oczyszczania ścieków, a także podjęły skuteczne działania na rzecz uporządkowania formalno-prawnego gospodarki ściekowej i ograniczenia emisji do wód rzeki Iny i jej dopływów?
Zakres podmiotowy	Łącznie kontrolą objęto osiem jednostek: RDOŚ, WIOŚ, RZGW i ZZ, a także dwie gminy: Chociwel i Recz oraz dwie spółki realizujące zadania z zakresu gospodarki ściekowej „Komunalnik” w Reczu oraz WiK w Chociwlu. W informacji o wynikach kontroli wykorzystano także wyniki kontroli doraźnej S/23/003 <i>Realizacja zadań w zakresie gospodarki ściekowej na terenie Gminy Miasto Stargard</i> , która została przeprowadzona w dwóch jednostkach: Urzędzie Miejskim w Stargardzie i w Wodach Miejskich Stargard Spółka z o.o. w Stargardzie oraz wyniki kontroli WIOŚ przeprowadzonych na zlecenie NIK w dziewięciu oczyszczalniach ścieków ¹⁵⁸ i czterech gminach ¹⁵⁹

¹⁵⁸ W Chociwlu, Dobrzanach, Dolicach, Karkowie, Łęczynie, Reczu, Starej Dąbrowie, Suchaniu i Wapnicy.

¹⁵⁹ Dobrzany, Dolice, Suchań i Stara Dąbrowa.

Kryteria kontroli	W RDOŚ, WIOŚ, RZGW i ZZ kontrolę przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy o NIK, z zastosowaniem kryterium legalności, gospodarności, celowości i rzetelności, kontrolę w gminach oraz w „Komunalniku” przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy o NIK, z zastosowaniem kryteriów legalności, gospodarności i rzetelności, a w WiK w Chociwlu na podstawie art. 2 ust. 3 ustawy o NIK, z zastosowaniem kryteriów legalności i gospodarności.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2022 r. do zakończenia czynności kontrolnych. Kontrolę przeprowadzono w okresie od 8 stycznia do 30 maja 2025 r. (data podpisania ostatniego wystąpienia pokontrolnego).
Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK	W ramach postępowania kontrolnego, w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, pozyskano informacje z niekontrolowanych jednostek (podmiotów) m.in. z Ministerstwa Infrastruktury, Instytutu Rybactwa Śródlądowego Państwowego Instytut Badawczy, Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Wojewódzkiego Funduszu Gospodarki Wodnej i Ochrony Środowiska, ośrodka doradztwa rolniczego, okręgowych stacji chemiczno-rolniczych, oraz gmin, których obszar działania obejmuje m.in. zlewnię rzeki Iny. Pozyskano także informacje od Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Wojewody Zachodniopomorskiego, Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego, Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii, Zachodniopomorskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego, Starostów Choszczeńskiego, Goleniowskiego i Stargardzkiego, zarządców dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych przebiegających przez obszar zlewni rzeki Iny, a także od stowarzyszeń i organizacji ekologicznych działających na obszarze zlewni tej rzeki. Ponadto na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy o NIK zasięgnięto informacji od Ministra Klimatu i Środowiska, Dyrektora Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowego Instytut Badawczy oraz od Prezesa Wód Polskich.
Udział innych organów kontroli na podstawie art. 12 ustawy o NIK	Najwyższa Izba Kontroli na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK zleciła Zachodniopomorskiemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Ochrony Środowiska przeprowadzenie kontroli: <ul style="list-style-type: none"> – w czterech gminach w zakresie realizacji obowiązków wynikających z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, dotyczących gospodarowania nieczystościami ciekłymi na terenie gminy; – w jednej gminie dotyczącej funkcjonowania oczyszczalni ścieków typu Imhoff; – sześciu podmiotów realizujących na terenie ww. gmin zadania dotyczące gospodarki ściekowej w zakresie przestrzegania przez nie warunków dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód i do ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz pozwoleniach zintegrowanych.

W wyniku tych kontroli ustalono szereg nieprawidłowości w działalności kontrolowanych jednostek. Nałożono cztery mandaty na kwotę ogółem 6 900 zł oraz w przypadku 12 wykroczeń zastosowano pouczenia.

**Powiadomienia
i zawiadomienia**

Po zakończeniu kontroli, na podstawie art. 62a ustawy o NIK skierowano powiadomienia do Prezesa Wód Polskich oraz Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o uwagach, ocenach i wnioskach dotyczących kontrolowanej działalności, sformułowanych w wystąpieniach pokontrolnych skierowanych do gmin i spółek.

Prezes Wód Polskich 5 sierpnia 2025 r. poinformował NIK o działaniach jakie zostaną podjęte w związku informacjami przekazanymi w powiadomieniu. W szczególności zadeklarował przeprowadzenie analiz, kontroli gospodarowania wodami, postępowań administracyjnych zmierzających do wymierzenia kary pieniężnej, o której mowa w art. 472 aa ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo wodne oraz przeglądów pozwoleń wodnoprawnych. ZWIOŚ poinformował, że wszczęta została pozaplanowa kontrola w gminie Recz w zakresie gospodarowania nieczystościami ciekłymi, w czasie której zostaną sprawdzone także zagadnienia przedstawione przez NIK.

Po zakończeniu kontroli NIK skierowała:

- trzy zawiadomienia do Policji:
 - ✓ dwa o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia wykroczeń dotyczących niezapewnienia korzystania z wód z zachowaniem warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych, tj. czynu z art. 476 ust. 1 ustawy Prawo wodne.
 - Policja w związku z ww. zawiadomieniami skierowała do sądu wnioski o ukaranie;
 - ✓ jedno w sprawie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa polegającego na niezapewnieniu utrzymania obiektów budowlanych w należytym stanie technicznym.
 - Policja w związku z ww. zawiadomieniem wszczęła dochodzenie;
- cztery zawiadomienia do powiatowych inspektorów nadzoru budowlanego o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia wykroczeń dotyczących:
 - ✓ nieprzechowywania dokumentów związanych z obiektami budowlanymi oczyszczalni ścieków, tj. czynu z art. 93 pkt 9 w związku z art. 63 ust. 1 ustawy Prawo budowlane;
 - ✓ niezałożenia i nieprowadzenia ksiąg obiektów budowlanych oraz niedokonania w prowadzonych księzkach wymaganych wpisów, tj. czynu z art. 93 pkt 9 w związku z art. 60b ust. 1 pkt 2 oraz art. 60c ustawy Prawo budowlane;

- ✓ niedokonania wymaganych wpisów w ksiązkach obiektów budowlanych, tj. czynu z art. 93 pkt 9 w związku z art. 60f ust. 1, w związku z art. 60e ust. 1 pkt 1 oraz ust. 2 ustawy Prawo budowlane;
 - ✓ niewskazania w ksiązkach obiektów budowlanych osoby do ich prowadzenia, tj. czynu z art. 93 pkt 9 w związku z art. 60d ustawy Prawo budowlane;
 - ✓ nieprzeprowadzenia okresowych rocznych oraz pięcioletnich kontroli budowlanych obiektów budowlanych, tj. czynu z art. 93 pkt 8 w związku z art. 62 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo budowlane;
 - ✓ niezapewnienia utrzymania w należytym stanie technicznym i bezpiecznego użytkowania obiektów budowlanych, tj. czynu z art. 91a w związku z art. 61 ustawy Prawo budowlane;
- jedno zawiadomienie do Naczelnika Urzędu Skarbowego dotyczące niewystawienia faktur za wykonane usługi przeprowadzenia okresowych kontroli budowlanych w terminie określonym w art. 106i ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług¹⁶⁰. Naczelnik Drugiego Urzędu Skarbowego w Szczecinie poinformował NIK o wyłączeniu materiałów do odrębnego rozpoznania w zakresie niewystawienia faktury VAT za usługi wykonane 29 września 2024 r. oraz ze względu na przedawnienie odmówił wszczęcia dochodzenia w sprawie niewystawienia faktury VAT dokumentującej sprzedaż usług wykonanych 30 września 2022 r. i 29 września 2023 r.

Analizowana jest dokumentacja z kontroli w zakresie możliwości złożenia kolejnych zawiadomień.

**Wystąpienia
pokontrolne, wnioski
i złożone zastrzeżenia**

Wyniki kontroli przedstawiono w ośmiu wystąpieniach pokontrolnych. Wnioski sformułowano w siedmiu z nich. Z informacji skontrolowanych jednostek o sposobie wykorzystania uwag i wykonania w sumie 79 wniosków wynika, że 40 zostało zrealizowanych, 38 pozostawało w trakcie realizacji i jeden nie został zrealizowany.

Kierownik dwóch skontrolowanych jednostek, korzystając z uprawnienia określonego w art. 54 ustawy o NIK, zgłosiła 20 zastrzeżeń do dwóch wystąpień pokontrolnych. Komisja rozstrzygająca na posiedzeniu 31 lipca 2025 r. w swoich uchwałach uwzględniła w całości dwa zastrzeżenia, sześć w części, zaś pozostałe oddalono w całości.

**Efekty finansowe
kontroli**

Finansowe skutki stwierdzonych w toku kontroli nieprawidłowości wyniosły 29,9 tys. zł. Na kwotę tę złożyły się: uszczuplenie środków lub aktywów (0,9 tys. zł), kwoty wydatkowane w następstwie działań stanowiących naruszenie prawa (0,01 tys. zł), kwoty wydatkowane

¹⁶⁰ Dz. U. z 2025 r. poz. 775.

z naruszeniem zasad należytego zarządzania finansami (25,5 tys. zł), a także pozyskane pożytki finansowe (3,5 tys. zł).

Pozostałe informacje

W trakcie kontroli prowadzonej w Urzędzie Miejskim w Chociwlu poinformowano, na podstawie art. 51 ust. 1 ustawy o NIK, Burmistrza Chociwla oraz Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Stargardzie o stwierdzeniu na terenie obiektu oczyszczalni typu Imhoff w Karkowie bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia ludzkiego, w celu zapobieżenia występującemu niebezpieczeństwu.

W ramach prowadzonych kontroli przeprowadzono oględziny m.in. instalacji oczyszczalni ścieków, stacji zlewnych nieczystości ciekłych, sieci kanalizacji deszczowej, prowadzonych w urzędach gmin ewidencji dotyczących zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, o których mowa w art. 3 ust. 3 ucpg.

Wykaz jednostek kontrolowanych

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Delegatura NIK w Szczecinie	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie	Sylwia Jurzyk-Nordlów
2.		Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie	Sławomir Konieczny
3.		Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie	Joanna Kopczyńska
4.		Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Zarząd Zlewni w Stargardzie	Joanna Kopczyńska
5.		Urząd Miejski w Reczu	Dawid Koźmiński
6.		Zakład Usługowo-Handlowy „Komunalnik” Sp. z o.o.	Stanisław Denisiuk
7.		Urząd Miejski w Chociwlu	Stanisław Szymczak
8.		Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o. w Chociwlu	Łukasz Szymko

6.1.1. OCEN KONTROLOWANYCH JEDNOSTEK

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności ^{*/}	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
1.	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie	w formie opisowej	W przypadku zgłoszonych incydentów podjęcie działań zgodne z obowiązującymi przepisami, adekwatne do charakteru stwierdzonych zagrożeń. Wszczęcie i prowadzenie postępowań administracyjnych w sprawie nałożenia na podmiot korzystający ze środowiska obowiązku przeprowadzenia działań zapobiegawczych i naprawczych.	Nie stwierdzono nieprawidłowości
2.	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie	w formie opisowej	Planowanie działalności kontrolnej zgodnie z wytycznymi Głównego Inspektora i uwzględnienie w planach kontroli zagadnień związanych z jakością wód powierzchniowych i ograniczeniem zanieczyszczenia rzek, w tym Iny i jej dopływów. Typowanie podmiotów do kontroli z uwzględnieniem posiadanych danych i zidentyfikowanych ryzyk. Niezwłoczne reagowanie na sygnały i zgłoszenia o zanieczyszczeniu rzeki Iny i jej dopływów, w tym przeprowadzanie kontroli pozaplanowych. Podejmowanie działań w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości zgodnie z posiadanymi uprawnieniami oraz informowanie o wynikach kontroli innych organów. Prawidłowe naliczanie opłat podwyższonych za korzystanie z usług wodnych polegających na poborze wód powierzchniowych oraz wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym.	Niewyegzekwowanie przekazania wyników pomiarów ilości i jakości odprowadzanych ścieków od części podmiotów zobowiązanych do ich składania. Nieanalizowanie na bieżąco albo w pojedynczych przypadkach otrzymywanych wyników ww. pomiarów oraz sprawozdań przekazanych przez prowadzących instalacje.

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności**/	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
3.	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie	w formie opisowej	Prawidłowe organizacyjne przygotowanie do realizacji zadań związanych z ochroną rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami, w tym na wypadek nagłych zdarzeń. Udział w opracowywaniu planów gospodarowania wodami. Realizacja zadań z wykorzystaniem danych dotyczących jakości wód rzeki Iny i jej dopływów w ramach PMS. Współpraca z innymi organami ochrony środowiska, w tym w ramach Centrum Operacyjnego Ochrony Przeciwpowodziowej. Prawidłowe prowadzenie postępowań administracyjnych w sprawie wydania pozwoleń wodnoprawnych. Dokonanie przeglądów udzielonych pozwoleń wodnoprawnych zgodnie z wewnętrznymi uregulowaniami.	Prowadzenie kontroli gospodarowania wodami w sposób nie w pełni zgodny z regulacjami wewnętrznymi. Nieprzekazanie kopii wydanego pozwolenia wodnoprawnego właściwemu organowi ochrony środowiska. Niezapewnienie kompletności danych gromadzonych w ewidencjach pozwoleń wodnoprawnych. Nieprzestrzeganie wewnętrznych regulacji przy prowadzeniu kontroli gospodarowania wodami.
4.	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Zarząd Zlewni w Stargardzie	w formie opisowej	Określenie potrzeb wykonania prac utrzymaniowych na rzece Inie i jej dopływach, mające na celu również poprawę jakości wód i realizacja zatwierdzonych prac. Podejmowanie działań na rzecz wyeliminowania przypadków korzystania z wód bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego albo zintegrowanego lub w sposób naruszający ich warunki. Z wyjątkiem dwóch przypadków naliczanie opłat podwyższonych oraz kar, o których mowa w art. 472aa ust. 1 upw zgodnie z zasadami określonymi w rozdziale 5 (dział VI) upw oraz wytycznymi KZGW i RZGW.	Niezidentyfikowanie i niezaplanowanie do realizacji inwestycji o bezpośrednim wpływie na poprawę jakości wód rzeki Iny i jej dopływów w latach 2023–2025. Prowadzenie postępowań administracyjnych dotyczących wydania pozwoleń wodnoprawnych z przekroczeniem terminów określonych w K.p.a oraz nieinformowanie stron postępowania o przyczynach niezakończenia spraw w terminie. Niepoddanie części pozwoleń wodnoprawnych przeglądom z wymaganą częstotliwością. Niezapewnienie należytego nadzoru nad stanem technicznym i eksploatacją obiektów

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności**/	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
				<p>budowlanych, na ciekach w dorzeczu Iny. Niezapewnienie prawidłowego prowadzenia ksiąg obiektów budowlanych. Niezapewnienie wymaganych zasobów kadrowych oraz nierównomierne obciążenie pracowników obowiązkami służbowymi w czasie występowania długotrwałych absencji. Niezapewnienie systematycznego i kompletnego wprowadzania do SIGW danych dotyczących pozwoleń wodnoprawnych. Ewidencjonowanie informacji o ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi w sposób niezapewniający ich efektywnej analizy oraz niesprzyjający sprawnej realizacji obowiązku ich udostępniania. Niepodjęcie działań w celu wyjaśnienia przyczyny odprowadzania ścieków z oczyszczalni ścieków typu Imhoff w Karkowie bez pozwolenia wodnoprawnego.</p>
5.	Urząd Miejski w Reczu	w formie opisowej	Zrealizowanie w latach 2022–2025 inwestycji polegającej na wybudowaniu stacji zlewnej oraz odcinków kanalizacji deszczowej, a także rozpoczęcie budowy drugiej oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją sanitarną. Zapewnienie przez funkcjonującą w Reczu oczyszczalnię ścieków możliwości odebrania i oczyszczania wszystkich ścieków wytworzonych na obszarach	Odprowadzanie gminną siecią kanalizacji sanitarnej w dwóch miejscowościach ścieków bytowych do środowiska bez ich oczyszczenia. Brak wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń kanalizacyjnych. Nieokreślenie jednoznacznie w regulaminie utrzymania czystości i porządku częstotliwości

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności**/	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
			<p>skanalizowanych i nieskanalizowanych gminy. Prawidłowe udzielanie zezwoleń na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych.</p>	<p>opróżniania z osadów ściekowych zbiorników z oczyszczalni przydomowych. Nieujęcie w prowadzonej w Urzędzie ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków wymaganych kompletnych i aktualnych danych. Brak weryfikacji prawidłowości i kompletności sprawozdań przekazywanych do Urzędu przez podmioty prowadzące działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych. Niesprawowanie należytego i skutecznego nadzoru nad postępowaniem z nieczystościami ciekłymi przez właścicieli nieruchomości. Niepodjęcie do 25 lutego 2025 r. uchwały dotyczącej wymagań, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia na opróżnianie zbiorników bezodpływowych lub osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków i transportu nieczystości ciekłych. Niepowołanie do 30 maja 2024 r. Gminnego Zespołu Zarządzania Kryzysowego oraz brak do 14 stycznia 2025 r. aktualnego Gminnego Planu Zarządzania Kryzysowego. Niezapewnienie przeprowadzenia raz na pięć lat</p>

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności**/	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
				okresowych kontroli budowlanych sieci kanalizacyjnych. Brak pozwoleń wodnoprawnych na odprowadzanie wód opadowych i roztopowych.
6.	Zakład Usługowo- -Handlowy „Komunalnik” Sp. z o.o. w Reczu	w formie opisowej	Posiadanie pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzanie oczyszczonych ścieków z oczyszczalni. Prowadzenie działalności w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków w oparciu o wymagane zezwolenie. Zapewnienie technicznej możliwości przyjęcia i oczyszczenia wszystkich ścieków komunalnych i nieczystości ciekłych w stopniu ustalonym w posiadanym pozwoleniu wodnoprawnym. Prowadzenie okresowych kontroli budowlanych obiektów oczyszczalni ścieków. Terminowe składanie Burmistrzowi Recza kwartalnych sprawozdań, w związku z prowadzoną działalnością w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych.	Brak pozwoleń wodnoprawnych na odprowadzanie wód opadowych i roztopowych poprzez sieć kanalizacji deszczowej. Nieprzekazywanie Wodom Polskim wyników badania ścieków pochodzących z SUW w Kraśniku. Nieprawidłowe wykonywanie badań oczyszczonych ścieków lub nieterminowe przysyłanie ich wyników do WIOŚ i Wód Polskich. Do IV kw. 2023 r. przyjmowanie nieczystości ciekłych w dwóch punktach zlewnych niespełniających wymogów. Niesporządzanie projektów wieloletnich planów rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych. Zwłoka w założeniu ksiąg obiektów budowlanych. Nieprowadzenie okresowych pięcioletnich kontroli budowlanych sieci kanalizacji sanitarnych i deszczowych. Nieprowadzenie lub nierzetelne prowadzenie kontroli ilości i jakości odprowadzanych ścieków bytowych i przestrzegania warunków wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych. Niepodejmowanie działań w celu wykrycia nielegalnego odprowadzania wód opadowych kanalizacją sanitarną lub odprowadzania ścieków kanalizacją

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności**/	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
				deszczową oraz nielegalnego podłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej. Nieprawidłowe oraz nierzetelne sporządzenie kwartalnych sprawozdań, przekazanych Burmistrzowi Recza w związku z prowadzoną działalnością w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych.
7.	Urząd Miejski w Chociwlu	w formie opisowej	Podjęcie działań w celu poprawy jakości ścieków oczyszczonych i ograniczenia ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych z oczyszczonymi ściekami do ziemi i do wód, a także wyeliminowania przypadków przedostawania się nieoczyszczonych ścieków do gruntu, poprzez rozpoczęcie w 2024 r. prac związanych z budową oczyszczalni ścieków w Karkowie, a także modernizację oczyszczalni ścieków w Chociwlu, oddanej do eksploatacji w 2025 r.	Użytkowanie bez dokumentacji i pozwolenia wodnoprawnego oczyszczalni ścieków w Karkowie, która z uwagi na stan techniczny była niezdolna do oczyszczenia ścieków w stopniu odpowiadającym wymaganiom, a stan jej obiektów niezabezpieczonych przed dostępem osób nieuprawnionych, mógł zagrażać ich życiu lub zdrowiu. Odprowadzanie wód opadowych lub roztopowych trzema odcinkami sieci kanalizacji deszczowej bez wymaganych pozwoleń wodnoprawnych. Zgłoszenie po terminie dwóch wykonanych urządzeń wodnych oraz wykonanie jednego z nich niezgodnie z pozwoleniem wodnoprawnym. Nierealizowanie prawidłowo i rzetelnie działań na rzecz ochrony wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniem ściekami pochodzącymi z obszarów nieskanalizowanych. Brak rzetelnego nadzoru nad realizacją obowiązku przyłączenia nieruchomości do istniejącej

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności**/	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
				<p>sieci kanalizacyjnej oraz nad wyposażeniem nieruchomości w zbiornik bezodpływowy nieczystości ciekłych lub w przydomową oczyszczalnię ścieków bytowych. Nieaktualna i niekompletna ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków. Nieprzeprowadzenie co najmniej raz na dwa lata kontroli sposobu postępowania z nieczystościami ciekłymi. Ograniczony nadzór nad działalnością podmiotów świadczących usługi opróżniania zbiorników bezodpływowych lub osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków i transportu nieczystości ciekłych. Brak od 2024 r. gminnego programu ochrony środowiska oraz niesporządzenie raportów z wykonania poprzedniego programu. Nieuchwalenie wieloletnich planów rozwoju i modernizacji urządzeń kanalizacyjnych. Niedokonanie przeglądu obszarów i granic aglomeracji Chociwel z wymaganą częstotliwością. Nieprzeprowadzenie okresowych kontroli budowlanych dla obiektów oczyszczalni ścieków w Karkowie oraz sieci kanalizacji deszczowej. Brak zatwierdzonego przez Starostę Stargardzkiego Gminnego Planu Zarządzania Kryzysowego oraz innych procedur na wypadek zanieczyszczenia lub skażenia wód powierzchniowych.</p>

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności*/	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
8.	Wodociągi i Kanalizacja Spółka z o.o. w Chociwlu	w formie opisowej	Ograniczenie emisji zanieczyszczeń w odprowadzanych oczyszczonych ściekach po uruchomieniu zmodernizowanej oczyszczalni ścieków. Prowadzenie działalności zgodnie z posiadanym zezwoleniem na zbiorowe odprowadzanie ścieków oraz zezwoleniem na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych lub osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków i transportu nieczystości ciekłych. Uwzględnienie wymaganych zapisów w umowach zawieranych z podmiotami dostarczającymi nieczystości ciekłe na stację zlewną. Zapewnienie w latach 2022–2024 przeprowadzenia okresowych kontroli użytkowanych obiektów budowlanych, zgodnie z art. 62 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo budowlane.	Nieutrzymywanie w latach 2022–2024 infrastruktury kanalizacyjnej w stanie zapewniającym przyjęcie i prowadzenie w sposób ciągły należytego oczyszczenia ścieków i nieczystości ciekłych. Dopuszczenie w okresie nawałnych deszczy do przelania się do gruntu nieoczyszczonych ścieków przez studzienkę kanalizacyjną. Realizacja usług wodnych niezgodnie z przepisami i warunkami określonymi w pozwoleniach wodnoprawnych. Brak pozwoleń wodnoprawnych w okresie od 7 sierpnia 2022 r. do 1 marca 2023 r. oraz od 1 lutego do 26 marca 2025 r. na odprowadzanie ścieków z oczyszczalni. Nieprzeprowadzenie do 2024 r. pięcioletnich kontroli budowlanych dla siedmiu obiektów budowlanych. Niedokonanie naprawy uszkodzonych skarp rowu – odbiornika oczyszczonych ścieków. Niezapewnienie wystarczającego nadzoru nad przestrzeganiem przez mieszkańców i podmioty obowiązków wynikających z przepisów oraz zawartych umów na odprowadzanie ścieków i odbiór nieczystości ciekłych.

*/ pozytywna/w formie opisowej/negatywna

6.2. ANALIZA STANU PRAWNEGO I UWARUNKOWAŃ ORGANIZACYJNO- -EKONOMICZNYCH

Analiza stanu prawnego	<p>Zagadnienia dotyczące gospodarowania wodami i obowiązki zapewnienia ich dobrego stanu oraz jego poprawy uregulowane są przede wszystkim w ustawie Prawo wodne. Niemniej jednak w tym obszarze nie bez znaczenia pozostają również przepisy następujących ustaw: o IOŚ; o ochronie przyrody, o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie, o udostępnianiu informacji o środowisku, ucpg, o odpadach, o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, a także POŚ.</p>
Gospodarowanie wodami	<p>Gospodarowanie wodami</p> <p>Pojęcie gospodarowania wodami nie zostało zdefiniowane ustawowo. Najczęściej wskazuje się, że jest to ciągła i systematyczna dbałość o racjonalne zarządzanie w sposób przynoszący pożądany pożytek społeczny z wyłączeniem marnotrawstwa¹⁶¹. Zasady gospodarowania wodami określa art. 9 upw. Stanowią one, że gospodarowanie wodami prowadzi się z zachowaniem zasady racjonalnego i całościowego traktowania zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, z uwzględnieniem ich ilości i jakości. W gospodarowaniu wodami uwzględnia się zasadę wspólnych interesów i wymaga się współdziałania administracji publicznej, użytkowników wód i przedstawicieli lokalnych społeczności w zakresie pozwalającym uzyskać maksymalne korzyści społeczne. Gospodarowanie wodami opiera się także na zasadzie zwrotu kosztów usług wodnych, uwzględniających koszty środowiskowe i koszty zasobowe oraz analizę ekonomiczną. Gospodarowanie wodami prowadzi się w zgodzie z interesem publicznym, nie dopuszczając do wystąpienia możliwego do uniknięcia pogorszenia ekologicznych funkcji wód oraz pogorszenia stanu ekosystemów lądowych zależnych od wód. Kwestie planowania w gospodarowaniu wodami i kontroli gospodarowania wodami zostały uregulowane w dziale VIII upw. W myśl przepisów art. 267 upw, instrumentami ekonomicznymi służącymi gospodarowaniu wodami są m.in. opłaty za usługi wodne i opłaty podwyższone. Organami właściwymi w sprawie opłat, w zależności od przedmiotu opłaty oraz charakteru czynności w ramach postępowania, są organy Wód Polskich, wójtowie (burmistrzowie, prezydenci miast) oraz wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska.</p>

¹⁶¹ J. Szachułowicz, Prawo wodne. Komentarz, Warszawa 2010, s. 12; Por. także W. Radecki [w:] Prawo wodne. Komentarz, red. J. Rotko, Wrocław 2002, s. 12-13; B. Rakoczy [w:] Prawo wodne. Komentarz, red. B. Rakoczy, Warszawa 2013, s. 12 i n.; M. Kałużny, Prawo wodne. Komentarz, Warszawa 2016, s. 20 i n.

Kontrole gospodarowania wodami

Kontrola gospodarowania wodami jest także jednym z instrumentów gospodarowania wodami (art. 11 pkt 4 upw) i ma na celu ustalenie, czy podmiot korzystający z wód oraz wykonujący lub eksploatujący urządzenia wodne działa zgodnie z przepisami ustawy Prawo wodne oraz wydanymi na jej podstawie decyzjami administracyjnymi. Kontrolą objęte są również podmioty, na których spoczywają ustawowe obowiązki i ograniczenia w zakresie zagospodarowania gruntów przyległych do wód. Kontrola ma bezpośredni wpływ na racjonalne korzystanie z zasobów wodnych, jednocześnie determinuje działania mające na celu poprawę stanu wód (zarówno w aspektach jakościowych, jak i ilościowych). Zakres kontroli gospodarowania wodami określają przepisy art. 334 upw. Obejmuje on m.in. korzystanie z wód oraz ochronę zasobów wodnych; przestrzeganie warunków ustalonych w decyzjach wydanych na podstawie ww. ustawy; przestrzeganie warunków ustalonych w pozwoleniach zintegrowanych; wykonywanie urządzeń wodnych; utrzymywanie wód oraz urządzeń wodnych; przestrzeganie nałożonych na właścicieli gruntów obowiązków oraz ograniczeń. Uprawnienia kontrolne w zakresie korzystania z wód przysługują różnym organom, a zakres ich uprawnień kontrolnych ma charakter komplementarny. Podmioty wykonujące kontrolę oraz zakres kontroli przypisany tym podmiotom zawarty jest w art. 335 ww. ustawy. Kontrolę gospodarowania wodami powinny wykonywać Wody Polskie – w zakresie określonym w art. 334 pkt 1–7 oraz 9–13 (od 1 lipca 2024 r. Inspekcja Wodna w imieniu Wód Polskich). Kontrolę w zakresie określonym w art. 334 pkt 2 i 3 dotyczącą pobranych wód oraz ochrony wód przed zanieczyszczeniami oraz pkt 6 dotyczącą stosowania programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu przez podmioty prowadzące produkcję rolną i działalność, o których mowa w art. 102 ust. 1 – IOŚ¹⁶². Powyższy podział kompetencji kontrolnych pomiędzy PGW WP a IOŚ powoduje, że częściowo nakładają się one na siebie. Zgodnie z brzmieniem art. 335 ust. 1 pkt 1 tej ustawy Inspekcja Wodna w imieniu Wód Polskich (wcześniej PGW WP jako organ wykonujący kontrole) wykonuje kontrolę gospodarowania wodami m.in. w zakresie przestrzegania warunków ustalonych w pozwoleniach wodnoprawnych/ pozwoleniach zintegrowanych, a zgodnie z art. 335 ust. 5

¹⁶² Organy IOŚ oprócz realizacji zadań kontroli gospodarowania wodami realizują również inne zadania kontrolne określone w ustawach szczególnych (zgodnie z art. 2 ustawy IOŚ), które mają wpływ na ochronę wód, w tym przed zanieczyszczeniami ze źródeł rolniczych. W szczególności: kontrole gmin dotyczące obowiązków wynikających z ucpg w zakresie kontroli sposobu i częstotliwości pozbywania się przez mieszkańców nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych, kontrole podmiotów prowadzących działalność produkcji pierwotnej żywności pochodzenia roślinnego.

pkt 1 kontrolę w analogicznym zakresie (dotyczącą jednak pobranych wód oraz ochrony wód przed zanieczyszczeniami) wykonuje również IOŚ. Zarówno Wody Polskie, jak i organy IOŚ są uprawnione do przeprowadzania kontroli w sferze, o której mowa w art. 335 ust. 5 pkt 1. Wody Polskie dysponują także szerokim instrumentarium prawnym w zakresie działań pokontrolnych. Podobnie, na podstawie art. 343 ust. 6, to organy PGW WP posiadają kompetencje do zakazywania, w drodze decyzji, korzystania z wód, w przypadku naruszania warunków pozwolenia wodnoprawnego. Zgodnie natomiast z art. 190 ust. 13 upw, organy PGW WP są uprawnione do wydania decyzji nakładającej obowiązek likwidacji urządzenia wodnego wykonanego bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego.

Zarządzanie zasobami wodnymi

Zarządzanie zasobami wodnymi

Zaspokajaniu potrzeb ludności i gospodarki oraz ochronie wód oraz środowiska związanego z tymi zasobami, w szczególności w zakresie: ochrony zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz niewłaściwą lub nadmierną eksploatacją; utrzymywaniu lub poprawie stanu ekosystemów wodnych i zależnych od wód; zaspokojeniu potrzeb związanych z turystyką, sportem oraz rekreacją (art. 10 pkt 3–4 i 7 upw) służy zarządzanie zasobami wodnymi. Instrumenty zarządzania zasobami wodnymi obejmują: planowanie w gospodarowaniu wodami; zgody wodnoprawne; opłaty za usługi wodne oraz inne należności; kontrolę gospodarowania wodami i SIGW (art. 11).

Stosownie do art. 388 ust. 1 upw zgody wodnoprawne przyjmują następujące formy: udzielenia pozwolenia wodnoprawnego, przyjęcia zgłoszenia wodnoprawnego, wydania oceny wodnoprawnej, decyzji o zwolnieniu z określonych zakazów łącznie z określeniem warunków niezbędnych dla ochrony jakości wód. Organami właściwymi w sprawie zgód wodnoprawnych są organy Wód Polskich (art. 397 ust. 1–3 upw).

Pozwolenia wodnoprawne

Pozwolenia wodnoprawne mają charakter decyzji terminowych. Wydaje się je na podstawie operatu wodnoprawnego oraz zgromadzonych w toku postępowania dowodów, dokumentów i informacji (art. 400 ust. 8 upw). W okresie obowiązywania pozwolenia wodnoprawnego warunki hydrologiczne mogą ulegać zmianie, to zaś może sprawić, że sposoby korzystania z wód, które w dotychczasowym stanie faktycznym z punktu widzenia społecznego były akceptowalne, przestają być tolerowane. Może to uzasadniać podjęcie działań zmierzających np. do cofnięcia lub ograniczenia pozwolenia, konieczne są jednak do tego informacje uzasadniające ich podjęcie. Jednym ze źródeł takich informacji mogą być wyniki przeprowadzonych kontroli lub cykliczne przeglądy

obowiązujących pozwoleń wodnoprawnych¹⁶³. Organ dokonuje przeglądu pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód lub wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, lub do urządzeń kanalizacyjnych, a także realizacji tych pozwoleń, co najmniej raz na cztery lata (art. 416 ust. 1). Dokonuje dodatkowego przeglądu pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód lub wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, jeżeli na podstawie wyników monitoringu wód lub innych danych, w tym danych uzyskanych w ramach opracowywania projektu planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza lub jego aktualizacji, minister właściwy do spraw gospodarki wodnej stwierdził, że jest zagrożone osiągnięcie celów środowiskowych, o których mowa w art. 56, art. 57, art. 59 oraz w art. 61 (art. 416 ust. 2).

Pozwolenia zintegrowane

Przepisy POŚ w art. 181 ust. 1 pkt 1 i art. 183 ust. 1 wskazują na możliwość udzielenia przez organ ochrony środowiska pozwolenia zintegrowanego. W przypadku obowiązku posiadania takiego pozwolenia, nie jest wymagane odrębne pozwolenie wodnoprawne na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi. Organami właściwymi do wydawania pozwoleń zintegrowanych są starostowie lub marszałkowie województw (zgodnie z art. 378 ust. 1 i ust. 2a tej ustawy).

Opłaty za usługi wodne i opłaty podwyższone

Opłacie za usługi wodne podlegają m.in: pobór wód powierzchniowych, wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi oraz odprowadzanie do wód wód opadowych lub roztopowych ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej służące do odprowadzania opadów atmosferycznych albo systemy kanalizacji zbiorczej w granicach administracyjnych miast (art. 268 ust. 1 pkt 1–3 upw). Składa się ona z opłaty stałej i zmiennej, choć nie każda usługa wodna podlega obu rodzajom opłaty (art. 270 ust. 1–3, ust. 11–12). Wysokość opłaty za wprowadzanie ścieków do wód lub ziemi zależy od rodzaju substancji zawartych w ściekach¹⁶⁴ i ich ilości oraz rodzaju ścieków (art. 270 ust. 8 i 9). Zasady ustalania wysokości opłaty stałej i opłaty zmiennej określone zostały w art. 271 i 272 upw.

Opłaty podwyższone są środkiem odpowiedzialności prawnej za naruszenie warunków korzystania ze środowiska, które wdrażają w praktyce zasadę wynikającą z art. 7 POŚ – zanieczyszczający płaci. Zgodnie z art. 280 pkt 2 lit. b upw, opłatę podwyższoną ponosi się w razie korzystania z usług wodnych polegających na wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi z przekroczeniem warunków określonych

¹⁶³ K. Gruszecki [w:] Prawo wodne. Gospodarowanie wodami. Komentarz, Warszawa 2024, art. 416.

¹⁶⁴ Przez substancje zawarte w ściekach rozumie się także substancje wyrażone jako wskaźniki pięciodobowego biochemicznego zapotrzebowania tlenu (BZT5), chemicznego zapotrzebowania tlenu, zawiesiny ogólnej oraz sumy chlorków i siarczanów (Cl+SO4).

w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym. W pierwotnym brzmieniu art. 280 upw, obowiązek ich wniesienia występował zarówno w przypadku korzystania ze środowiska wodnego bez wymaganego pozwolenia, jak i z naruszeniem określonych w nim warunków. Jednak art. 280 pkt 1 upw, stanowiący podstawę wnoszenia opłat podwyższonych w przypadku braku wymaganego pozwolenia, został uchylony ustawą o rewitalizacji Odry, a zmiana weszła w życie z dniem 1 stycznia 2024 r. Jednocześnie do upw zostały dodane art. 472a-472c, stanowiące podstawę wymierzenia kary pieniężnej m.in. za korzystanie z wód bez wymaganego pozwolenia. Opłatę podwyższoną, o której mowa w art. 280 pkt 2 lit. b upw, ustala, w drodze decyzji, właściwy organ IOŚ (art. 283 ust. 4). Zasady ustalania i wnoszenia tej opłaty określają przepisy art. 283-300 ww. ustawy.

Ochrona wód

Ochrona wód

Pojęcie kształtowania i ochrony zasobów wodnych nie zostało zdefiniowane w upw. Składają się na nie czynności ukierunkowane na osiągnięcie określonego stanu wód w aspekcie ilościowym i jakościowym. Zawiera ono również czynności wchodzące w zakres pojęć zarządzania zasobami wodnymi oraz gospodarowania wodami, które służyć mogą zarówno kształtowaniu i ochronie zasobów wodnych, jak i korzystaniu z wód. Ochronie wód poświęcony jest dział III upw. W myśl art. 50 tej ustawy wody, jako integralna część środowiska oraz siedlisko dla organizmów podlegają ochronie, niezależnie od tego, czyją stanowią własność. Celem ochrony wód jest osiągnięcie celów środowiskowych, a także poprawa jakości wód oraz biologicznych stosunków w środowisku wodnym i na terenach podmokłych. Realizując ww. cel należy zapewnić, żeby wody, w zależności od potrzeb, nadawały się do: zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi; uprawiania sportu, turystyki lub rekreacji; wykorzystywania do kąpieli; bytowania ryb i innych organizmów wodnych w warunkach naturalnych, umożliwiających ich migrację (art. 51 ust. 1 i 2). Ochrona wód jest realizowana w szczególności z uwzględnieniem wyników oceny stanu wód powierzchniowych, która obejmuje klasyfikację stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego tych wód, dokonywaną zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 53 ust. 4 upw. Ochrona wód jest realizowana z uwzględnieniem przepisów działu I i działu III w tytule II oraz działów I-III w tytule III POŚ (art. 52 ust. 1, ust. 3-4).

Cele środowiskowe

Cele środowiskowe i ich realizacja

W myśl przepisów art. 55 i 56 upw, cele środowiskowe rozumiane są jako osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu m.in. dobrego stanu wód powierzchniowych, w tym co najmniej dobrego stanu ekologicznego lub co najmniej dobrego potencjału ekologicznego oraz dobrego stanu chemicznego wód powierzchniowych lub norm i celów wynikających

z przepisów, na podstawie których zostały utworzone obszary chronione, a także zapobieganie ich pogorszeniu. Określa się je m.in dla JCWP w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza i weryfikuje co sześć lat. Celem środowiskowym dla JCWP niewyznaczonych jako sztuczne lub silnie zmienione jest ochrona oraz poprawa ich stanu ekologicznego i stanu chemicznego, tak aby osiągnąć co najmniej dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny wód powierzchniowych, a także zapobieganie pogorszeniu ich stanu ekologicznego i stanu chemicznego. Cele środowiskowe realizuje się przez podejmowanie działań zawartych w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza i polegają one w szczególności na: stopniowej redukcji zanieczyszczeń powodowanych przez substancje priorytetowe oraz substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego¹⁶⁵; zaniechaniu lub stopniowym eliminowaniu emisji do wód powierzchniowych substancji priorytetowych oraz substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego¹⁶⁶ (art. 59 upw).

Szkody w środowisku

Szkody w środowisku

Szkody w wodach powierzchniowych mogą mieć różny charakter i dotyczyć zarówno łatwiejszych do zidentyfikowania parametrów takich jak przebieg koryta, ale również trudnych do bezpośredniej identyfikacji szkód w parametrach fizykochemicznych i biologicznych wód. Zasady odpowiedzialności za zapobieganie szkodom w środowisku i naprawę szkód w środowisku określa ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie¹⁶⁷. Szkodą w środowisku jest negatywna, mierzalna zmiana stanu lub funkcji elementów przyrodniczych, oceniana w stosunku do stanu początkowego, która została spowodowana bezpośrednio lub pośrednio przez działalność podmiotu korzystającego ze środowiska (art. 6 pkt 11). Podmiotem korzystającym ze środowiska jest w rozumieniu art. 3 pkt 20 POŚ, podmiot prowadzący działalność stwarzającą ryzyko szkody w środowisku lub inną działalność, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 2, powodującą bezpośrednio zagrożenie szkodą w środowisku lub szkodę w środowisku (art. 6 pkt 9). Do działalności stwarzającej ryzyko szkody w środowisku zalicza się m.in. wymagające uzyskania zgody wodnoprawnej: wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, pobór oraz odprowadzanie wód powierzchniowych lub podziemnych oraz retencjonowanie śródlądowych wód powierzchniowych (art. 3 ust. 1 pkt 4). Organem ochrony środowiska właściwym w sprawach odpowiedzialności za zapobieganie szkodom w środowisku i naprawę szkód w środowisku jest regionalny dyrektor ochrony środowiska (art. 7 ust. 1). W przypadku wystąpienia bezpośredniego zagrożenia szkodą

¹⁶⁵ Określone w przepisach wydanych na podstawie art. 99 ust. 1 pkt 1 upw.

¹⁶⁶ Określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 99 ust. 1 pkt 1 upw.

¹⁶⁷ Dz. U. z 2020 r. poz. 2187.

w środowisku podmiot korzystający ze środowiska jest obowiązany niezwłocznie podjąć działania zapobiegawcze, a w przypadku wystąpienia szkody jest obowiązany do: podjęcia działań w celu jej ograniczenia, zapobieżenia kolejnym szkodom i negatywnym skutkom dla zdrowia ludzi lub dalszemu osłabieniu funkcji elementów przyrodniczych oraz podjęcia działań naprawczych (art. 9). Organ ochrony środowiska podejmuje działania zapobiegawcze lub naprawcze w sytuacji gdy: nie można zidentyfikować podmiotu korzystającego ze środowiska lub nie można wszcząć wobec niego postępowania egzekucyjnego albo egzekucja okazała się bezskuteczna, a także gdy konieczne jest natychmiastowe podjęcie działań z uwagi na zagrożenie zdrowia ludzi lub możliwość zaistnienia nieodwracalnych szkód w środowisku. Kryteria oceny wystąpienia szkody w środowisku w gatunkach chronionych lub chronionych siedliskach przyrodniczych, wodach oraz powierzchni ziemi określone zostały w rozporządzeniu w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku.

Oczyszczanie ścieków

Oczyszczanie ścieków i ich wprowadzanie do wód i do ziemi

Zgodnie z art. 78 upw, ścieki wprowadzane do wód lub do ziemi w ramach zwykłego korzystania z wód albo usług wodnych powinny być oczyszczone w stopniu wymaganym przepisami ustawy i nie mogą zawierać: odpadów w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 6 ustawy o odpadach oraz zanieczyszczeń płynących, substancji priorytetowych określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 114, chorobotwórczych drobnoustrojów pochodzących z obiektów, w których leczeni są chorzy na choroby zakaźne. Nie mogą także powodować w tych wodach zmian w naturalnej, charakterystycznej dla nich biocenozie, zmian naturalnej mętności, barwy lub zapachu, formowania się osadów lub piany. Dopuszcza się wprowadzanie do wód lub do ziemi wód opadowych lub roztopowych z przelewów kanalizacji deszczowej lub ścieków z przelewów burzowych komunalnej kanalizacji ogólnospławnej na warunkach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 99 ust. 1 pkt 2, o ile właściwy organ Wód Polskich ustali, w drodze decyzji, że takie dopuszczenie nie koliduje z celami środowiskowymi dla wód lub wymaganiami jakościowymi dla wód (art. 80 upw).

Kwestie zbiorowego odprowadzania ścieków reguluje ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków. Do obowiązków przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego, należy zapewnienie zdolności posiadanych urządzeń kanalizacyjnych do odprowadzania ścieków w sposób ciągły i niezawodny, a także zapewnienie należytej jakości odprowadzanych ścieków (art. 5 ust. 1). Artykuł 9 ust. 1 i 2 tej ustawy wprowadza zakazy związane z korzystaniem z urządzeń kanalizacyjnych i kanalizacji sanitarnej. Artykuł 9 ust. 3 nakłada natomiast na przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne obowiązek prowadzenia regularnej kontroli ilości i jakości odprowadzanych ścieków

bytowych i ścieków przemysłowych oraz kontroli przestrzegania warunków wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych.

Państwowy Monitoring Środowiska (PMŚ)

PMŚ został utworzony w celu zapewnienia wiarygodnych informacji o stanie środowiska. Zgodnie z art. 349 ust. 1 upw celem PMŚ jest pozyskanie informacji o stanie wód powierzchniowych na potrzeby planowania w gospodarowaniu wodami oraz oceny osiągnięcia celów środowiskowych. Monitoring wód, o którym mowa w art. 349 i następnym upw, jest jednym z podsystemów PMŚ. System monitoringu jakości wód powierzchniowych prowadzony w ramach PMŚ nie służy wczesnemu ostrzeganiu o zanieczyszczeniach. Stan ekologiczny i chemiczny wód ustalany na podstawie PMŚ, nie mają na celu szybkiego ostrzegania o bieżącym zagrożeniu, a określenie ogólnego stanu środowiska w dużej skali czasowej i przestrzennej.

Prowadzenie PMŚ należy do zadań GIOŚ (art. 4a ust. 1a pkt 1 w związku z art. 23–28 ustawy o IOŚ). Badania wód wykonywane w ramach PMŚ określa rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 13 lipca 2021 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i jednolitych części wód podziemnych¹⁶⁸.

Utrzymanie czystości i porządku

Utrzymanie czystości i porządku

Obowiązki podmiotów uczestniczących w gospodarce ściekowej (właściciele nieruchomości, organów gminy oraz przedsiębiorców wykonujących usługi opróżniania zbiorników bezodpływowych) zostały uregulowane w ucpg. Obowiązki organów gminy mają charakter regulacyjny (uchwalenie regulaminu utrzymania czystości i porządku w gminie i wymagań wobec przedsiębiorców), infrastrukturalny (zapewnienie niezbędnych do przyjęcia ścieków stacji zlewnych i oczyszczalni ścieków) oraz nadzorczy wobec pozostałych podmiotów obsługujących zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków (właściciele nieruchomości i przedsiębiorcy świadczący usługi wywozu nieczystości ciekłych).

W tym celu organy gmin zostały wyposażone w narzędzia pozwalające na zapewnienie sprawności systemu:

- zapewnienie budowy, utrzymania i eksploatacji własnych lub wspólnych z innymi gminami stacji zlewnych w przypadku, gdy podłączenie wszystkich nieruchomości do sieci kanalizacyjnej jest niemożliwe lub powoduje nadmierne koszty (art. 3 ust. 2 pkt 2 lit. b ucpg);
- uchwalenie regulaminu utrzymania czystości i porządku w gminie (art. 4 ust. 1 ucpg), w którym ma być określona częstotliwość i sposób

¹⁶⁸ Dz. U. poz. 1576.

- pozbywania się nieczystości ciekłych z terenu nieruchomości (art. 4 ust. 2 pkt 3 ucp);
- określenie wymagań, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych (art. 7 ust. 3a ucp);
 - wydawanie zezwoleń na prowadzenie przez przedsiębiorców działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych (art. 7 ust. 6 ucp);
 - uprawnienie do zobowiązania, w celu weryfikacji sprawozdań podmiotów prowadzących działalność w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych, do okazania dokumentacji, na podstawie której zostały sporządzone sprawozdania oraz wzywania podmiotu, który przekazał sprawozdanie, do jego uzupełnienia lub poprawienia (art. 9p ust. 1–2 ucp), a także nakładania kar za nierzetelne lub nieterminowe składanie sprawozdań (art. 9xb pkt 1–2);
 - sprawowanie przez wójta (burmistrza lub prezydenta miasta) nadzoru nad realizacją obowiązków ciążących na właścicielach nieruchomości (art. 5 ust. 6 ucp);
 - uprawnienie do kontroli posiadania umów i dowodów uiszczania opłat za usługi wywozu nieczystości (art. 6 ust. 5a ucp);
 - prowadzenie, w formie umożliwiającej przekazywanie informacji w postaci elektronicznej, ewidencji: zbiorników bezodpływowych, przydomowych oczyszczalni ścieków oraz aktualnych informacji wskazanych w ust. 5 (art. 3 ust. 3 pkt 1, 2 i 4 ucp);
 - organizowanie tzw. „zastępczego opróżniania zbiorników bezodpływowych” w przypadku właścicieli nieruchomości, którzy nie zawarli umów na wywóz nieczystości z przedsiębiorcą posiadającym stosowne zezwolenie (art. 6 ust. 6 ucp, sposób realizacji tego obowiązku określają przepisy art. 6 ust. 7–11 ucp);
 - wydawanie przez wójta (burmistrza lub prezydenta miasta) decyzji nakazującej wykonanie obowiązku przyłączenia nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej, w przypadku stwierdzenia niewykonania tego obowiązku i egzekucja wykonania ww. decyzji (art. 5 ust. 7 i 8 ucp);
 - cofnięcie przez wójta (burmistrza lub prezydenta miasta) zezwolenia na opróżnianie zbiorników bezodpływowych i transport nieczystości, jeżeli przedsiębiorca, który uzyskał zezwolenie nie wypełnia określonych w nim warunków, po bezskutecznym wezwaniu do niezwłocznego zaniechania naruszania tych warunków (art. 9 ust. 2 ucp).

Obowiązki właścicieli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe:

- przyłączenie nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej lub w przypadku, gdy budowa sieci kanalizacyjnej jest technicznie lub ekonomicznie nieuzasadniona, wyposażenie nieruchomości w zbiornik bezodpływowy nieczystości ciekłych lub w przydomową oczyszczalnię ścieków bytowych (art. 5 ust. 1 pkt 2 ucp);
- gromadzenie nieczystości ciekłych w zbiornikach bezodpływowych lub osadnikach w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków (art. 5 ust. 1 pkt 3a ucp);
- pozbywanie się zebranych na terenie nieruchomości nieczystości ciekłych w sposób zgodny z przepisami ucp i przepisami odrębnymi (art. 5 ust. 1 pkt 3b ucp);
- udokumentowanie, w formie umowy korzystania z usług wykonywanych przez zakład będący gminną jednostką organizacyjną lub przedsiębiorcę posiadającego zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych, przez okazanie takiej umowy i dowodów płacenia za takie usługi (art. 6 ust. 1 ucp).

Obowiązki przedsiębiorców świadczących usługi w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych lub osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków i transportu nieczystości ciekłych:

- uzyskanie zezwolenia na prowadzenie usług opróżniania zbiorników bezodpływowych lub osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków i transportu nieczystości ciekłych (art. 7 ust. 1 pkt 2 ucp). Zezwolenie wskazuje stację zlewną, do której może on odstawić odebrane nieczystości (art. 9 ust. 1aa ucp);
- sporządzanie i przekazywanie wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta (do końca miesiąca następującego po kwartale, którego dotyczy) sprawozdania (art. 9o ust. 1–3 ucp).

6.3. STAN JCWP WEDŁUG PMŚ I OSIĄGNIĘCIE CELÓW ŚRODOWISKOWYCH

W latach 2022–2025 w zlewni Iny wyznaczono łącznie 26 JCWP, w tym cztery na rzece Inie, 13 na jej bezpośrednich dopływach oraz dziewięć w zlewni rzeki Iny na ciekach, zasilających jej bezpośrednie dopływy¹⁶⁹.

W 2023 r. zrealizowano badania na 23 z 26 JCWP (88,5%), a w 2024 r. na 20 (76,9%¹⁷⁰). Dane PMŚ o jakości wód i ekosystemów wodnych z przebadanych JCWP wskazywały, że:

1. W zakresie elementów biologicznych w 2023 r. informacje uzyskano z 19 JCWP, a w 2024 r. z ośmiu.

- a) do drugiej klasy, odpowiadającej dobremu stanowi/potencjałowi tych elementów zaklasyfikowano w 2023 r. trzy JCWP, a w 2024 r. jedną;
- b) do trzeciej klasy, odpowiadającej umiarkowanemu stanowi/potencjałowi w 2023 r. jedenaście JCWP; a w 2024 r. trzy;
- c) do czwartej klasy, odpowiadającej słabemu stanowi/potencjałowi w 2023 r. trzy JCWP, a w 2024 r. jedną;
- d) do piątej klasy, odpowiadającej złemu stanowi/potencjałowi, zaklasyfikowano w 2023 r. dwie JCWP, a w 2024 r. trzy.

2. W zakresie elementów hydromorfologicznych w 2023 r. informacje uzyskano z 16 JCWP, a w 2024 r. jedynie z dwóch:

- a) do pierwszej klasy, odpowiadającej bardzo dobremu stanowi/maksymalnemu potencjałowi tych elementów zaklasyfikowano w 2023 r. sześć JCWP;
- b) do drugiej klasy – dobry stan/potencjał w 2023 r. cztery JCWP;
- c) do trzeciej klasy – umiarkowany stan/potencjał w 2023 r. dwie JCWP, a w 2024 r. jedną;
- d) do czwartej klasy – słaby stan/potencjał w 2023 r. dwie JCWP, a w 2024 r. jedną;
- e) do piątej klasy – zły stan/potencjał – zaklasyfikowano w 2023 r. dwie JCWP.

3. W zakresie elementów fizykochemicznych w 2023 r. informacje uzyskano z 22 JCWP, a w 2024 r. z 14. Do klasy drugiej – dobry stan/potencjał – zakwalifikowano w 2023 r. cztery JCWP, a w 2024 r. siedem, a pozostałe odpowiednio: 18 i siedem zostały zakwalifikowane gorzej niż klasa druga.

W 2023 r. monitoring stanu chemicznego JCWP był prowadzony m.in. w formie badań grup wskaźników lub poszczególnych wskaźników

¹⁶⁹ W IIaPGW dokonano zmian w zakresie JCWP Iny i jej dopływów w sześciu przypadkach. W jednym dokonano scalenia, w trzech rozdzielenia, w jednym wydłużenia i w jednym zredukowania JCWP.

¹⁷⁰ Natomiast klasyfikację stanu wykonano na 17 z 20 badanych (65,4%)

jakości wód na potrzeby klasyfikacji stanu chemicznego JCWP i badania trendów jego zmian, dla których określono środowiskowe normy jakości. W przypadku 30 substancji priorytetowych¹⁷¹, pomiarów dokonano na siedmiu z 23 JCWP (30,4%). Do pierwszej klasy (dobry stan chemiczny w zakresie wskaźnika) zakwalifikowano trzy JCWP, natomiast do klasy drugiej (stan chemiczny poniżej dobrego w zakresie wskaźnika) cztery JCWP. Nie przeprowadzono monitoringu żadnej z wymienionych substancji szczególnie szkodliwych w 14 z 23 JCWP (43,5%).

Monitoring stanu chemicznego w 2024 r. opierał się na przeprowadzeniu badania 12 wskaźników chemicznych¹⁷² w 12 JCWP (co stanowiło 46,1% wszystkich JCWP w zlewni Iny i 60% objętych monitoringiem w 2024 r.). Liczba badanych wskaźników w danej JCWP była zróżnicowana (od dwóch do 10). Klasyfikację >2 klasy (stan poniżej stanu dobrego) otrzymały: kadm i jego związki (we wszystkich z siedmiu badanych JCWP), fluoranten (we wszystkich z sześciu badanych JCWP), Benzo(a)piren badany w wodzie (we wszystkich z ośmiu badanych JCWP), Cypermetryna (jedna JCWP) oraz kolejno: Benzo(b)fluoranten (w trzech z sześciu badanych JCWP), Benzo(k)fluoranten (w dwóch z czterech badanych JCWP), Benzo(g,h,i)perylene (w pięciu z sześciu badanych JCWP). Wskaźników chemicznych nie zbadano w ośmiu JCWP na 20 objętych monitoringiem w 2024 r (40%).

Analiza osiągnięcia celów środowiskowych przeprowadzona przy IIaPGW wykazała, że:

1. Stan/potencjał ekologiczny – cel nie został osiągnięty w 24 JCWP, przy czym: w jednej, pomimo nieosiągnięcia zamierzonego celu, odnotowano poprawę potencjału ekologicznego; w 12 nie odnotowano postępu, a w 11 nastąpiło pogorszenie do złego stanu/potencjału ekologicznego.

Dwie JCWP były nowo wyznaczone więc nie było możliwości wykonania Oceny.

2. Stan chemiczny – w ośmiu JCWP cel został osiągnięty i nastąpiła poprawa stanu chemicznego; w ośmiu nie osiągnięto celu, w tym: w pięciu odnotowano pogorszenie do złego stanu chemicznego, w trzech nie zauważono żadnych postępów, a w 10 brak było możliwości ocenienia postępu (w tym dwie były nowo wyznaczone).

¹⁷¹ Alachlor, Antracen, Atrazyna, Kadm i jego związki, C10-13 – chloroalkany, Chlorfenwinfos, Chlorpyrifos, Dichlorometan, Di (2-etyloheksyl) ftalan (DEHP), Diuron, Endosulfan, Heksachlorocykloheksan (HCH), Izoproturon, Ołów i jego związki, Naftalen, Nikiel i jego związki, Nonylofenole, Oktylofenole, Pentachlorobenzen, Symazyna, Związki tributylocyny, Trichlorobenzeny (TCB), Trichlorometan (chloroform), Trifluralina, Aklonifen, Bifenoks, Cybutryna, Cypermetryna, Dichlorfos, Terbutryna.

¹⁷² Atrazyna, Difenyletery bromowane (badanie w wodzie), Kadm i jego związki, Fluoranten (badanie w wodzie), Ołów i jego związki, Rtęć i jej związki (badanie w wodzie), Nikiel i jego związki, Benzo(a)piren (badanie w wodzie), Benzo(b)fluoranten, Benzo(k)fluoranten, Benzo(g,h,i)perylene, Cypermetryna.

3. Cele środowiskowe ustalone dla obszarów chronionych – w jednej JCWP nie zostały wyznaczone obszary chronione, w pozostałych 25 nie można było dokonać oceny osiągnięcia celu środowiskowego, ponieważ sprawujący nadzór nad obszarem nie dysponował danymi lub dysponował oceną tylko dla części obszaru, lub były to nowo wyznaczone obszary (ustanowione w IIaPGW)

Ocena ryzyka wskazała dwa JCWP (7,7%), w których osiągnięcie wyznaczonych celów środowiskowych nie było zagrożone. Osiągnięcie celów w pozostałych 24 JCWP określono jako zagrożone.

6.4. WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI

1. Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623).
2. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 572, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 425).
4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2025 r. poz. 418, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2025 r. poz. 733).
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2025 r. poz. 647, ze zm.).
7. Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz. U. z 2020 r. poz. 2187).
8. Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2025 r. poz. 960).
9. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2024 r. poz. 1112, ze zm.).
10. Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2024 r. poz. 757).
11. Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2025 r. poz. 734).
12. Rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych (Dz. U. poz. 1311).
13. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 16 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (Dz. U. z 2023 r. poz. 335).
14. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 17 października 2002 r. w sprawie warunków wprowadzania nieczystości ciekłych do stacji zlewnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 939, obowiązywało do 11 września 2023 r.).
15. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 sierpnia 2023 r. w sprawie warunków wprowadzania nieczystości ciekłych do stacji zlewnych (Dz. U. poz. 1716, obowiązuje od 12 września 2023 r.).

6.5. WYKAZ PODMIOTÓW, KTÓRYM PRZEKAZANO INFORMACJĘ O WYNIKACH KONTROLI

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Minister Infrastruktury
6. Minister Klimatu i Środowiska
7. Minister Zdrowia
8. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
9. Rzecznik Praw Obywatelskich
10. Przewodniczący Komisji do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
11. Przewodniczący Komisji Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
12. Przewodniczący Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
13. Przewodniczący Komisji Klimatu i Środowiska Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
14. Przewodniczący Komisji Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
15. Prezes Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie
16. Główny Inspektor Ochrony Środowiska
17. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska
18. Wojewoda Zachodniopomorski
19. Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego

Minister Klimatu i Środowiska

Paulina Hennig-Kloska

BKA-KA.092.2.2026BKA-KA.092.2.2026.ETM
4278960.17387815.14125633
Warszawa, 26-03-2026

Dotyczy: Stanowiska do Informacji o wynikach kontroli P/25/082 pn. Ochrona rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami.

Odpowiedź na pismo: DZS.430.1.2026 z 6 marca 2026 r.

Pan
Mariusz Haładyj
Prezes
Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

przekazuję stanowisko do Informacji o wynikach kontroli pn. Ochrona rzeki Iny i jej dopływów przed zanieczyszczeniami.

Wniosek: *Kontynuowanie w Ministerstwie Klimatu i Środowiska prac koncepcyjnych i na ich podstawie podjęcie działań organizacyjnych oraz zaproponowanie rozwiązań legislacyjnych mających na celu uporządkowanie i doprecyzowanie przepisów ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie oraz rozporządzenia w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku w zakresie kryteriów odnoszących się do uznania szkody w środowisku wód także zdarzeń lokalnych, które powodują znaczące negatywne zmiany jakości lub ilości wód w obrębie ich wystąpienia, a nie wyłącznie w całej jednolitej części wód powierzchniowych, dla zwiększenia skuteczności i efektywności prowadzonych postępowań.*

Kryteria oceny wystąpienia szkody na wodach, określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 22 lipca 2019 r. w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku¹ (dalej: MŚ ws. kryteriów szkody), wynikają z przepisów dyrektywy ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej². Zapewniają one spójność krajowych regulacji z wymogami prawa unijnego oraz jednolite podejście do oceny i przeciwdziałania degradacji środowiska wodnego.

Niezależnie od tego prowadzone są prace koncepcyjne nad zmianą ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie³ (dalej: ustawa o szkodach) oraz rozporządzenia ws. kryteriów szkody w szczególności w zakresie kryteriów odnoszących się do szkód w gatunkach i siedliskach chronionych. Dostrzegając znaczenie

¹ Dz.U. z 2019 r. poz. 1383.

² Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. Urz. UE. L 2000 Nr 327).

³ Dz. U. z 2020 r. poz. 2187.

wspomnianych kwestii, w ramach dalszych prac koncepcyjnych zostaną one poddane pogłębionej analizie z udziałem właściwych podmiotów zaangażowanych w te procesy. Jednocześnie informuję, że w ramach prac nad nowelizacją ustawy o szkodach przygotowywane są rozwiązania doprecyzowujące i porządkujące przepisy w celu zwiększenia efektywności postępowań dotyczących szkód w środowisku. Planowane zmiany mają usprawnić procedury, przyspieszyć działania zapobiegawcze i naprawcze oraz wyeliminować luki interpretacyjne utrudniające praktyczne stosowanie przepisów. Odnosząc się do obowiązku niezwłocznego zgłoszenia właściwemu RDOŚ⁴ i WIOŚ⁵ wystąpienia szkody lub jej bezpośredniego zagrożenia przez podmiot korzystający ze środowiska (art. 11 ustawy o szkodach), informuję, że w ocenie Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i Głównego Inspektora Ochrony Środowiska narzędzia przewidziane w ustawie są wystarczające do skutecznego egzekwowania wynikających z niej obowiązków.

Ustawa o szkodach umożliwia każdemu zgłoszenie szkody lub zagrożenia (art. 24) oraz przewiduje sankcje za zaniechania podmiotów zobowiązanych (art. 28 ust. 2). W praktyce często dochodzi do bezpośredniego składania przez podmioty zobowiązane wniosku o uzgodnienie warunków przeprowadzenia działań naprawczych z pominięciem etapu zgłoszenia, o którym mowa w art. 11 wspomnianej ustawy. Niemniej prowadzi to do realizacji nadrzędnego celu ustawy – naprawy szkody i przywrócenia do stanu właściwego elementów środowiska, w tym wód, powierzchni ziemi, siedlisk czy gatunków chronionych.

Z zadowoleniem przyjmuję, że kontrole przeprowadzone przez Najwyższą Izbę Kontroli w Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie oraz w Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska w Szczecinie nie wykazały nieprawidłowości, a ogólne oceny Izby potwierdzają prawidłowość realizacji zadań przez jednostki kontrolowane.

Wniosek: *O zapewnienie w uzgodnieniu z Ministrem Infrastruktury ram prawnych dla funkcjonowania systemu stałego monitoringu zagrożeń śródlądowych wód powierzchniowych wraz z systemem wczesnego ostrzegania oraz form i sposobu prowadzenia planowanego monitoringu (sformułowany po kontroli P/25/001 Wykonanie budżetu państwa w 2024 r. w częściach: 41 – Środowisko oraz 51 – Klimat).*

Zapewnienie ram prawnych dla funkcjonowania systemu stałego monitoringu wraz z systemem wczesnego ostrzegania nastąpi poprzez nowelizację ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska. Zgodnie z procedurą procesu legislacyjnego, etap formalnych uzgodnień międzyresortowych – w tym z Ministerstwem Infrastruktury (dalej: MI) – nastąpi w ramach prac Zespołu ds. Programowania Prac Rządu. Dopiero na tym etapie wszystkie zainteresowane resorty, w tym MI, będą miały możliwość formalnego odniesienia się do proponowanych rozwiązań. Wniosek o wpisanie niniejszego projektu do Wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów został złożony.

Należy również podkreślić, że propozycje MKiŚ dotyczące przypisania Głównemu Inspektorowi Ochrony Środowiska (dalej: GIOŚ) kompetencji w zakresie automatycznego monitoringu wód były uprzednio komunikowane z MI, czego potwierdzeniem są m.in. pismo

⁴ Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska.

⁵ Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska.

MKiŚ skierowane do MI⁶ oraz notatka ze spotkania w sprawie umowy o dofinansowanie nr 1036/2023/Wn-50/MN-PO/D, które odbyło się w siedzibie NFOŚiGW w dniu 10 lipca 2024 r.

W ramach procesu legislacyjnego GIOŚ będzie prowadził uzgodnienia wewnątrzresortowe i międzyresortowe, w tym z Ministrem Infrastruktury, a także konsultacje publiczne oraz opiniowanie projektu ustawy zmieniającej ustawę o zmianie ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska oraz niektórych innych ustaw.

Projekt ustawy ma na celu umocowanie prawne monitoringu automatycznego wód powierzchniowych w ramach systemu Państwowego Monitoringu Środowiska, jak również zapewnienie odpowiednich środków finansowych na ten cel.

Z wyrazami szacunku

Paulina Hennig-Kloska
Minister Klimatu i Środowiska
Ministerstwo Klimatu i Środowiska
/ – podpisany cyfrowo/

⁶ Z dnia 16 grudnia 2024 r.